

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Ajda POGAČAR

**LAKOTA IN KMETIJSTVO V
DRŽAVAH V RAZVOJU – PRIMER INDIJE**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**HUNGER AND AGRICULTURE
IN DEVELOPING COUNTRIES – THE CASE STUDY OF INDIA**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija kmetijstvo - zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Emila Erjavca.

Recenzent: doc. dr. Luka JUVANČIČ

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Jurij POHAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Emil ERJAVEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: doc. dr. Luka JUVANČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Ajda Pogačar

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn
DK UDK 631(043.2)=163.6
KG lakota/kmetijstvo/države v razvoju/liberalizacija trgovine/Indija
KK AGRIS E10
AV POGAČAR, Ajda
SA ERJAVEC, Emil (mentor)
KZ SI-1230 Domžale, Groblje
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI 2008
IN LAKOTA IN KMETIJSTVO V DRŽAVAH V RAZVOJU – PRIMER INDIJE
TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP X, 97 str., 15 pregl., 11 sl., 102 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI V nalogi je predstavljen problem lakote v državah v razvoju in načini za zmanjševanje oziroma odpravljanje le-te s pomočjo države in liberalizacije trgovine. Posebej je obdelano to vprašanje na primeru Indije. Izpostavljen je pomen razvoja kmetijstva in širše podeželja pri odpravi lakote. Država lahko s primernimi ukrepi zvišuje kmetijsko storilnost, s tem povečuje kmetijsko proizvodnjo in povečuje konkurenčnost. Liberalizacija trgovine lahko okrepi menjavo in zniža ceno kmetijskih proizvodov, vendar ni zadosten pogoj. Analiza stanja pri odpravi lakote v Indiji in njene politike zlasti v času »zelene revolucije« potrdjuje te teze. Indija je z višjo kmetijsko storilnostjo uspela povečati pridelavo hrane, vendar pa zaradi neizvedene liberalizacije trgovine ni mogla priti do prodaje presežkov kmetijske proizvodnje na tujih trgih. Primer Indije ponazarja, da brez liberalizacije trgovine ni mogoče uspešno zmanjšati oziroma odpraviti lakote v državah v razvoju. Zato so pogajanja v okviru Svetovne trgovinske organizacije ključnega pomena za države v razvoju pri zmanjševanju in odpravljanju pojavov skrajne revščine in lakote.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 631(043.2)=163.6
CX hunger/agriculture/developing countries/trade liberalization/India
CC AGRIS E10
AU POGAČAR, Ajda
AA ERJAVEC, Emil (supervisor)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
PY 2008
TI HUNGER AND AGRICULTURE IN DEVELOPING COUNTRIES – THE CASE
STUDY OF INDIA
DT Graduation Thesis (University studies)
NO X, 97 p., 15 tab., 11 fig., 102 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The objective of this graduation thesis is the phenomenon of hunger in developing countries and the study of possibilities to reduce or eliminate it by means of government policies and trade liberalization. This issue is separately shown on the model of India. In reference to hunger elimination the emphasis is on development of agriculture and rural areas in general. Appropriate government measures can stimulate agricultural productivity which increases production and competitiveness. Trade liberalization, on the other hand, increases sales and reduces prices of agricultural products which is necessary, but not yet sufficient. The analysis on the efforts of Indian government to reduce hunger especially at the time of Green Revolution provides evidence. Owing to higher agricultural productivity India managed to increase food production. However, the absence of trade liberalization prevented the export of agricultural surpluses abroad. Accordingly, we can resume that the reduction and elimination of hunger in developing countries is not possible without implementation of world trade liberalization. The World Trade Organization negotiations are, therefore, crucial for developing countries and their efforts to fight extreme poverty and hunger.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words docomentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	IX
Okrajšave in simboli	X
1 UVOD	1
2 POJMI IN TEORETIČNA IZHODIŠČA O REVŠČINI, LAKOTI IN KMETIJSKI POLITIKI	3
2.1 LAKOTA V DRŽAVAH V RAZVOJU	3
2.1.1 Pojmi	3
2.1.2 Statistika	7
2.1.3 Programi proti lakoti	9
2.1.4 Kmetijstvo in lakota	14
2.2 VPLIVI NA ODPRAVO LAKOTE	19
2.2.1 Kmetijska politika in odpravljanje problema lakote	19
2.2.2 Vpliv mednarodne trgovine in zunanje trgovinske politike na odpravo lakote	24
2.2.3 Svetovna trgovinska organizacija	31
2.2.4 Subvencije	37
2.2.5 Vloga držav v razvoju v Svetovno trgovinski organizaciji	39
3 INDIJA	42
3.1 PREDSTAVITEV INDIJE	42

3.2	LAKOTA V INDIJI	47
3.3	KMETIJSTVO V INDIJI	51
3.3.1	Splošno o kmetijstvu v Indiji	51
3.3.2	Kmetijstvo po državah v Indiji	56
3.3.3	Uvoz in izvoz kmetijskih proizvodov	58
4	KMETIJSKA POLITIKA REPUBLIKE INDIJE	62
4.1	KRATEK ČASOVNI PREGLED IN VSEBINSKI ORIS	62
4.1.1	Ključni mejniki in načela kmetijske politike Republike Indije od osamosvojitve do danes	62
4.1.2	Petletni plani	65
4.1.3	Programi odpravljanja lakote v Indiji	68
4.2	UVOZNA IN IZVOZNA POLITIKA	73
4.3	UKREPI DOMAČIH PODPOR	78
4.4	INVESTICIJE V KMETIJSTVO V INDIJI	80
5	RAZPRAVA	83
6	SKLEPI	86
7	POVZETEK	88
8	VIRI	90
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Podhranjenost v regijah v razvoju med leti 1990 in 2002 (Progress towards ..., 2005)	8
Preglednica 2: Odvisnost od kmetijstva v državah v razvoju (Diao in sod., 200	14
Preglednica 3: Posledice kmetijskega razvoja (Wiggins, 2003)	18
Preglednica 4: Obseg tržne menjave kmetijskih proizvodov v obdobju 1998 in 2000 (Orden in sod., 2002)	28
Preglednica 5: Kronologija lakote v Indiji (Famine in ..., 2002)	47
Preglednica 6: Razmerje med energetske vrednostjo doma proizvedene hrane ter lakoto in revščino na indijskem podeželju (Agriculture Policy ..., 2008)	48
Preglednica 7: Število in delež populacije, ki živi pod pragom revščine v Indiji (Agriculture Policy..., 2008)	49
Preglednica 8: Delež revnih ljudi na kmetijah v Indiji glede na velikost kmetije (Muller in Patel, 2004)	50
Preglednica 9: Delež lačne in revne populacije glede na velikost kmetij v Indiji (Agriculture Policy ..., 2008)	50
Preglednica 10: Odstotna rast BDP v kmetijstvu med leti 1980 in 2002 (Agricultural and ..., 2003)	51
Preglednica 11: Vrednost indijskega uvoza v milijonih USD med leti 1995/96 in 201/02 (Database, 2008)	58
Preglednica 12: Vrednost indijskega izvoza v milijonih USD med leti 1995/96 in 2001/02 (Database, 2008)	60

Preglednica 14:	Agregatni indeksi cen kmetijskih proizvodov (1993=100) med leti 1995/96 in 2001/02 (Database, 2008)	61
Preglednica 15:	Petletni plani v Indiji (India's five ..., 2008)	68

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Razmerje ljudi po različnih regijah sveta, ki živijo za manj kot 1 USD na dan med leti 1990 in 2002 (The Millennium ..., 2006)	11
Slika 2: Število podhranjenih ljudi v državah v razvoju (The State ..., 2006)	13
Slika 3: Koncept varnosti preskrbe s hrano (Diaz – Bonilla in sod., 2007)	25
Slika 4: Poenostavljena shema povezav med trgovinami in politikami (Brooks, 2003)	26
Slika 5: Vpliv liberalizacije trgovine (Parkh in sod., 1997)	29
Slika 6: Zemljevid Indije (Map of India, 2008)	42
Slika 7: Porazdelitev prebivalstva v Indiji (Database, 2007)	45
Slika 8: Realna rast BDP in BDP kmetijstva po proizvodnih faktorjih med leti 1970/71 in 2003/04 (Mullen in sod., 2005)	52
Slika 9: Pridelava poljščin v milijonih ton med leti 2004/05 in 2005/06 (General overview ..., 2007)	54
Slika 10: Rast potrošnje hrane v Indiji (General overview ..., 2007)	55
Slika 12: Proizvodnja pšenice, riža in prosa po državah v Indiji (Map of India, 2008)	59

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

BDP	Bruto nacionalni proizvod
CIA	Centralna obveščevalna služba Združenih držav Amerike
EU	Evropska Unija
EUR	Uradna valuta petnajstih članic Evropske Unije
FAO	Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo
G20	Skupina dvajsetih finančnih ministrov in guvernerjev centralnih bank
GATT	Splošni sporazum o carinah in trgovini
IFPRI	The International Food Policy Research Institute
ITO	Mednarodna trgovinska organizacija
MDG	Milenijski razvojni cilji
MPS	Tržno cenovne podpore
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OZN	Organizacija Združenih narodov
STO	Svetovna trgovinska organizacija
TPDS	Ciljni javni distribucijski sistem
USD	Nacionalna valuta Združenih držav Amerike
WFS	Rimska deklaracija iz leta 1996
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Po ocenah Organizacije združenih narodov (Progress towards ..., 2005) živi na svetu milijarda ljudi z manj kot 1 USD na dan. Skoraj 800 milijonov ljudi tako ne pokrije svojih dnevniških potreb po hrani. V določenih predelih sveta sta lakota in podhranjenost vsakdanjost. V južni Aziji je bil med leti 2000 in 2002 odstotek lačnih ljudi kar 22 odstotkov, za Indijo pa je ta podatek 21 odstotkov.

Veliko organizacij po svetu poskuša z določili in priporočili zmanjšati lakoto. Organizacija Združenih Narodov, katere članica je tudi Indija, se je z Milenijsko deklaracijo in Milenijskimi razvojnimi cilji leta 2000 zavezala k razpolovitvi števila lačnih ljudi na svetu do leta 2015 (Progress towards ..., 2005). Kljub trudu pa se je število lačnih ljudi v južni Aziji in podsaharski Afriki v letu 2002 povečalo. Naraščajoča populacija in skromna raven storilnosti v kmetijstvu sta še vedno glavni razlog za pomanjkanje hrane v teh regijah.

Lakota je v največji meri prisotna v državah v razvoju, kjer živi tudi največji delež svetovnega prebivalstva. Tako je odstotek lačnih v državah v razvoju od 30 do 50 odstotkov. V državah v razvoju je med drugim velik problem lakota na podeželju, kjer je kmetijstvo pretežna dejavnost. Kmetijstvo v državah v razvoju zaposluje 65 odstotkov celotne delovne sile, njegov delež v nacionalnem BDP-ju pa je 36 odstotkov (FAO unveils global ..., 2002). Prav zato lahko s pravilno naravnano kmetijsko politiko uspešno zmanjšujemo skrajno revščino in lakoto na podeželju, ki predstavljata veliko breme za nacionalno gospodarstvo. Že v preteklosti so poznani primeri, kot je bila »Zelena revolucija« v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so z gospodarsko rastjo, ki mu je sledilo povečanje kmetijske storilnosti in ob primernih naložbah v podeželsko gospodarstvo, zmanjšali lakoto. S povečanjem storilnosti so povečali tudi kmetijske proizvode in s tem prehranske zaloge, ki so jih lahko prodali na trgu. Posledica so bile nižje cene na lokalnih trgih in boljša dostopnost do hrane, hkrati pa tudi boljša kakovost življenja z višjimi kmetijskimi dohodki. Za izvoz presežkov take kmetijske proizvodnje pa je potrebno omogočiti prosti dostop do tujih trgov, za kar je potrebno izvesti reformo trgovine s kmetijskimi proizvodi oziroma liberalizacijo trgovine.

Za dokazovanje tez v praksi je primeren primer Indije. Indija je po površini sedma največja država na svetu, z 1.095,4 milijoni ljudi (2006) pa se uvršča na drugo mesto po številu prebivalstva na svetu. Prebivalstvo se v zadnjih letih povečuje po 1,6 odstotni stopnji, to je za 16 milijonov prebivalcev letno. Sestavljena je iz devetindvajsetih držav in šestih zveznih teritorijev in je po ustavi federativna republika. Za Indijo sta značilna močan javni sektor, ki se počasi privatizira in mešani tržno-planski gospodarski sistem. Obseg BDP-ja je bil leta 2006 ocenjen na 4.042 milijarde USD (The World Factbook ..., 2002), kar jo uvršča na deseto mesto na svetu, kljub temu pa je po obsegu izvoza blaga in storitev šele osemindvajseta država na svetu. Vlada že od leta 2000 dalje postopno uvaja gospodarske reforme in liberalizira zunanjo trgovino. Stopnje gospodarske rasti v zadnjih desetih letih so bile v povprečju več kot 5 odstotne letno. Gospodarstvo je relativno stabilno. Azijska finančna kriza Indije ni prizadela v enaki meri kot nekatere druge države. Prednosti v gospodarstvu predstavljata številna in cenena delovna sila in prostrano ozemlje, kar omogoča, da je kmetijstvo v državi najpomembnejša gospodarska dejavnost, saj zaposluje okoli 60 odstotkov prebivalstva in ustvari petino BDP-ja. Indija je v svetovnem merilu na prvem mestu v proizvodnji čaja, na drugem mestu v proizvodnji riža, sadja in zelenjave, na tretjem v pridelavi ostalih žit, sladkorja in bombaža, na petem oljnih semen in na osmem mestu v proizvodnji kavčuka.

Cilj diplomske naloge je ugotoviti vlogo države pri odpravi lakote na primeru Indije. Predpostavljamo, da si mora država prizadevati za vzpostavitev odprtega, tržno delujočega gospodarstva. Na primeru Indije želimo preveriti tezo, da liberalizacija trgovine ne samo razrešuje vseh ključnih razvojnih vprašanj te velike države, ampak nekatere od njih celo pogloblja (revščina in lakota). Lakota se, med drugim, odpravlja tudi s primernimi investicijami v kmetijstvo, kar pa predstavlja proces, ki je neposredno povezan s procesi liberalizacije trgovine.

2 POJMI IN TEORETIČNA IZHODIŠČA O REVŠČINI, LAKOTI IN KMETIJSKI POLITIKI

2.1 LAKOTA V DRŽAVAH V RAZVOJU

2.1.1 Pojmi

Lakota (*angl. hunger*) je odziv telesa, ko mu primanjkuje energije za delovanje metabolizma oziroma za življenje (Where we ..., 2007). Pojav lakote je pomemben za nacionalno gospodarstvo in za status oziroma ugled neke države v mednarodnem svetu. Prisotnost in obseg lakote izračunavajo organizacije, kot na primer Statistični oddelek Organizacije Združenih Narodov (Progress towards ..., 2005), ki uporablja dva osnovna kazalca. Prvi je minimalna poraba hrane na človeka, ki je potrebna za njegovo normalno in zdravo življenje in temelji na podatkih o razpoložljivosti hrane in neenakosti dostopa do nje. Drugi kazalec je podhranjenost otrok, ki se meri kot prenzka teža glede na njihovo starost. Podatke podhranjenosti pridobijo iz baze otroških tež pri določeni starosti, katere vzorec je bil narejen na nivoju mednarodne populacije otrok.

Nedohranjenost oziroma podhranjenost (*angl. malnourishment, malnutrition, undernourishment*) je posledica nezadostnega vnosa beljakovin, ogljikovih hidratov in maščob v telo. Maščobe in ogljikovi hidrati predstavljajo 90 odstotkov energijske vrednosti zdrave prehrane. Beljakovine so prav tako nujno potrebne in ne morejo nadomestiti potrebne energije iz maščob in ogljikovih hidratov (Knez, 2006). Poleg nezadostne oskrbe z energijo pa sem štejemo tudi pomanjkanje vitaminov in mineralov v prehrani. Ob pomanjkanju ene ali več komponent prehrane se ustvari stanje oslabiljenih fizioloških funkcij človeka do te mere, da njegovo telo ne zmore več normalno delovati. Pojavi se nazadovanje v rasti in razvoju telesa, problemi v času nosečnosti in dojenja, človek se težje uči in fizično dela, postane imunsko neodporen in dovzeten za različne bolezni, kar otežuje tudi okrevanje po bolezni. Termin »podhranjenost« se pogosto uporablja, ko govorimo o zmognosti določene države pri dostopu do hrane.

Oceno podhranjenosti ljudi v populaciji redno pripravljajo v organizaciji OZN za prehrano in kmetijstvo (v nadaljevanju FAO). Za pripravo ocene opazujejo prehransko varnost v 99

državah v razvoju (Progress towards ..., 2005). Ocena vsebuje oskrbo s hrano, nesorazmernost pri dobavi hrane in nacionalne potrebe po njej. Na podlagi podatkov je ustvarjena ocena države, ki je potem združena bodisi v regionalno ali globalno oceno. Poleg te ocene poznamo tudi metodo merjenja razsežnosti podhranjenosti, ki je kazalec minimalne primarne diete oziroma zaužitih kalorij oziroma priporočenega dnevnega obroka.

Revščina (*angl. poverty*) je po definiciji, ki jo je sprejel Svet Evrope leta 1984 (Novak, 1994), določena tako, da so revne osebe, družine in skupine oseb, katerih sredstva so, bodisi materialna, kulturna ali socialna, tako omejene, da jim je onemogočeno minimalno sprejemljivo življenje v državi, v kateri živijo. To definicijo je sprejela tudi Evropska skupnost in pozneje Evropska Unija (v nadaljevanju EU), zaradi česar je to najpogosteje uporabljena definicija. Pri proučevanju revščine imamo tri pristope: absoluten, relativen in subjektiven pristop. Vsi pristopi dojemajo revščino kot politično nevtralen pojav, ki je zgolj rezultat delovanja trga in je izoliran od vprašanja družbene (ne)enakosti (Novak, 1994). Izhodišče za katero koli metodo za izračunavanje revščine je podatek, koliko hrane mora človek zaužiti, da le-ta vsebuje dovolj kalorij za zadostitev njegovih osnovnih fizioloških potreb. Dnevna potreba povprečnega človeka je po navedbah Azijske banke za razvoj (South Asia ..., 2007) 2.100 kalorij na dan.

Skrajna revščina (*angl. extreme poverty*) je pomanjkanje osnovnih dobrin in sredstev, ki so nujno potrebna za zadovoljitev osnovnih potreb kot so: pitna voda, hrana, oblačila, obutev, stanovanje, zdravstvo in možnost izobrazbe. Človek v skrajni revščini živi z manj kot 1 USD na dan (Where we ..., 2007). Ta pojav lahko imenujemo tudi ekstremna revščina. Temu vidiku revščine se bom v nalogi največ posvečala, saj se pri takšni revščini najpogosteje pojavlja tudi lakota in podhranjenost.

Relativna revščina (*angl. relative poverty*) označuje stanje relativnega pomanjkanja v neki skupnosti in je določena na osnovi distribucije dohodka populacije, zaradi česar se spreminja pri redistribuciji dohodka (Novak, 1994). Relativno revščino je najlažje določiti

v posamezni državi. Ker pa je težko primerljiva med državami, se je uveljavil pojem absolutne revščine (Senjur, 1993).

Subjektivna revščina (*angl. subjective poverty*) temelji na mnenjih in samopercepciji posameznikov oziroma gospodinjestev o njihovem socialnem položaju ali potrebah (Novak, 1994). Ker gre za raven revščine, ki ni v neposredni zvezi s tematiko diplomske naloge (lakota, podhranjenost) o njej prav tako ne bom pisala.

Prehranska varnost oziroma varnost preskrbe s hrano (*angl. food security*) je osnovna potreba človeka in družbe. Je namreč zagotovilo dostopa do primerne obsega hrane, neposredno ali posredno po sprejemljivih cenah oziroma pomeni zmožnost samooskrbe z živili, kar je strateški cilj vsake države. Dostop do hrane je bistven ne samo za življenje samo, ampak tudi za stabilno in dolgotrajno družbeno ureditev. V 15. stoletju se je odgovornost za prehransko varnost z gospodinjestev prenesla na državo, v 20. stoletju pa delno tudi na mednarodno skupnost (Singh, 2006). Kljub temu pa je prehranska varnost še vedno primarna skrb vsakega posameznika, družine, kraja oziroma države. Za državo je prehranska varnost zelo pomembna, saj s primerno prehransko varnostjo dosega boljši gospodarski razvoj in napredek, ki omogoča blaginjo vseh njenih prebivalcev.

Pred svetovno prehransko konferenco leta 1974 je bila pozornost usmerjena bolj v osnovni dostop do hrane na nacionalni ravni. Po letu 1974 pa se je preusmerila v dostop do hrane za gospodinjstva in posameznike. Takšen pogled omogoča lažje reševanje, daje boljše rezultate v preskrbi s hrano in zagotavlja prehransko varnost. Na posvetu Rimske deklaracije leta 1996 so poudarili, da je govorimo o prehranski varnosti takrat, ko imajo vsi ljudje ves čas tako fizičen kot ekonomski dostop do zadostne in zdrave hrane, ki zadostuje vsem prehranskim zahtevam in je pogoj za aktivno in zdravo življenje (Diaz-Bonilla in sod., 2003).

Prag revščine (*angl. poverty line*) se pojavi pri merjenju skrajne revščine. Prag revščine je višina dohodka ali izdatkov posameznika, ki so definirano mejo, ki jo je določila Svetovna banka. V tej zvezi je najbolj pogosto uporabljena definicija globalne revščine oziroma

premice skrajne revščine, ki jo je postavila prav Svetovna banka. Sprva so bili kot revni oziroma ekstremno revni definirani tisti, katerih dohodki so bili manjši od 2 USD oz. 1 USD na dan (po stalnih cenah iz leta 1985) ob prilagoditvi po menjalnem tečaju paritetne kupne moči. Ti meji sta bili ponovno izračunani leta 1993, ki velja kot izhodiščno leto za preračunavanje in postavljeni na 2,15 USD oziroma 1,08 USD na dan. Pri definiranju skrajne revščine je bistvena uporaba paritetne kupne moči, ki pravi, da so menjalni tečaji valut v ravnotežju, ko je njihova kupna moč enaka v vseh državah. Življenje z 1 USD na dan tako pomeni, da imamo tolikšno dnevno potrošnjo dobrin in storitev, ki je primerljiva s količino dobrin in storitev, ki jo je moč kupiti z 1 USD v Združenih državah Amerike (Urh, 2007). Tako nizko postavljena premica revščine (1 oziroma 2 USD na dan) je primerna za uporabo v revnih in ekstremno revnih državah, medtem ko bolj razvite države svojo premico revščine postavljajo višje.

Lakota in podhranjenost povzročita smrt skoraj šest milijonov otrok vsako leto. Sta primarni razlog revščine, nepismenosti, bolezni in umrljivosti milijonov ljudi v državah v razvoju. Večina otrok, ki trpi za lakoto in so zato podhranjeni, ima slab imunski sistem. Zanje so ozdravljive bolezni, kot so diareja, pljučnica in malarija, usodne.

Lakota ni hudo breme samo za posameznika, temveč tudi za gospodarstvo v državi, v kateri živi. Ekonomisti ocenjujejo, da je vsak otrok, ki ga prizadene lakota oziroma podhranjenost in je zato prizadet njegov fizični in mentalni razvoj, ob 10 odstotkov svojega njegovega življenjskega dohodka (Where we ..., 2007). Podhranjeni otroci rastejo počasneje, se ne razvijejo v zdrave odrasle ljudi in se težje oziroma počasneje učijo. Nasprotno pa otroci, ki niso podhranjeni, hitreje rastejo in se hitreje razvijejo v zdrave ljudi, se lažje in hitreje učijo in svojim otrokom omogočajo boljše življenje. Ekonomsko gledano neprestana lakota ljudem onemogoča usmerjanje energije v delo in učenje, kar je na koncu slabo za vse: za gospodarstvo, državo, delodajalce in celotne skupnosti.

Ustrezna hrana je posebno pomembna pri ženskah v času nosečnosti in v času dojenja, saj zagotavlja fizično in mentalno zdravega otroka v zgodnih fazah razvoja. Vlade, ki želijo

pospeševati gospodarski napredek in ga vzdrževati, morajo zagotoviti, da bodo otroci v taki državi zdravi.

2.1.2 Statistika

Lakota je prisotna večinoma v državah v razvoju z visoko stopnjo rasti prebivalstva. Po navedbah Statističnega oddelka Organizacije Združenih Narodov (Progress towards ..., 2005) se je med leti 1990-92 do 1995-97 število lačnih ljudi na svetu zmanjšalo za 27 milijonov, vendar pa se je med leti 1995-1997 do 2000-02 njihovo število ponovno povečalo za 18 milijonov in tako izničilo dve tretjini uspeha doseženega v prvi polovici devetdesetih let preteklega stoletja.

Svet pa ni enoten. Države se zato na različne načine (in tudi z različnim uspehom) lotevajo boja proti revščini in lakoti. Po ocenah Svetovne banke (Poverty Net ..., 2006) se je revščina na svetu zmanjšala med leti 1981 in 2001 predvsem zaradi hitre gospodarske rasti na Kitajskem in v Vzhodni Aziji. V teh državah se je BDP potrojil, medtem ko je število ljudi v skrajni revščini v istem obdobju padlo iz 56 odstotkov na 17 odstotkov. Južna Azija je prav tako doživela padeč revščine, saj se je število ljudi v skrajni revščini zmanjšalo za 50 milijonov v zadnjih dvajsetih letih. V Podsaharski Afriki pa je BDP padel za 14 odstotkov. Odstotek ljudi v skrajni revščini je narasel z 41 odstotkov v letu 1981 na 46 odstotkov v letu 2001. Podoben trend lahko opazimo tudi pri podhranjenosti.

Tabela 1 nam prikazuje podhranjenost na območjih med leti 1990 in 2002, ko se je število podhranjenih ljudi zmanjšalo za 9 milijonov, kar pomeni 3 odstotke. V Severni Afriki se je število podhranjenih povečalo za milijon, medtem ko je odstotek v populaciji ostal isti. V Podsaharski Afriki, Južni Aziji in Zahodni Aziji se je odstotek podhranjenih povečal, tudi število podhranjenih ljudi je naraslo. Latinska Amerika, Vzhodna Azija in Jugovzhodna Azija so uspele zmanjšati število podhranjenih ljudi. Na podlagi teh podatkov lahko rečemo, da ni prihajalo do velikih sprememb.

Tabela 1: Podhranjenost v regijah v razvoju med leti 1990 in 2002 (Progress towards ..., 2005)

	Število podhranjenih ljudi v milijonih		Delež podhranjene populacije v procentih	
	1990-1992	2000-2002	1990-1992	2000-2002
Države v razvoju	824	815	20	17
Severna Afrika	5	6	4	4
Podsaharska Afrika	170	204	36	33
Latinska Amerika s Karibi	60	53	13	10
Vzhodna Azija	199	152	16	11
Južna Azija	302	317	25	22
Južno-vzhodna Azija	78	66	18	13
Zahodna Azija	9	17	7	10

a Izključena je Južno Afriška Republika

b Izključen je Izrael

Največji problem med državami v razvoju predstavljajo države Podsaharske Afrike. To je območje z največjo stopnjo podhranjenosti. Podatki FAO (The state of food ..., 2006) kažejo, da ima eden od treh ljudi onemogočen dostop do primerne hrane. Projekcije za to regijo sicer kažejo zmanjšanje lakote do leta 2015, vendar pa se naj ne bi več vrnile na raven iz let 1990-92. Leta 2015 bo po projekcijah 30 odstotkov vseh podhranjenih ljudi v državah v razvoju prihajalo iz Podsaharske Afrike, medtem ko je bil njihov delež v letih 1990-92 le 20 odstoten.

Razlogi, zakaj države nazadujejo pri zmanjševanju lakote, so pogosto politični konflikti v državi sami oziroma naravne katastrofe. Projekcije FAO (The state of food ..., 2006) kažejo, da bi se države kljub razrešitvi konfliktov še vedno morale spopasti s slabimi kmetijskimi viri, slabim gospodarstvom in visoko stopnjo rasti prebivalstva, da bi zmanjšale lakoto.

Lakota je najbolj razširjena na podeželju, ki je revnejše od urbanega okolja in ima v manjši meri zagotovljeno prehransko varnost. Tudi v urbanem okolju se pojavlja lakota, ki pa je tudi posledica intenzivne migracije v mesta oziroma pobeg iz nemogočih razmer na podeželju. Današnji trend migracije iz podeželja v mesta v državah v razvoju lahko pomeni večji problem lakote v mestih kot na podeželju. Urbana revščina je večplasten pojav, kjer gre predvsem za omejevanje vseh priložnosti boljšega življenja, ki jih drugače omogoča mesto in hkrati ustvarja veliko večji problem prehranske varnosti, kot na podeželju, saj

posameznik nima možnosti, da bi si sam vzgojil hrano in je njegov dostop do hrane predvsem odvisen od finančnih zmožnosti.

2.1.3 Programi proti lakoti

V dvajsetih najbogatejših državah na svetu je povprečni neto zaslužek prebivalca sedemintridesetkrat večji od povprečnega zaslužka v najrevnejših državah (Agriculture in global ..., 2003). V naslednjih nekaj desetletjih naj bi se ta razlika samo povečevala. Zaradi tega so se začela skupna prizadevanja k zmanjševanju deleža ljudi, ki živijo z 1 USD ali manj na dan oziroma so lačni.

Leta 1996 so se na Svetovnem prehranskem vrhu (*angl. World Food Summit - WFS*), imenovanem tudi Rimski deklaracija, zbrali predstavniki 185 držav. Glavne teme posveta so bile izkoreninjenje lakote, razpolovitev števila podhranjenih in lačnih ljudi na svetu, večja dostopnost do hrane, oziroma zagotovitev varnosti preskrbe s hrano za vse do leta 2015. To naj bi storili s pomočjo skupne politike in ukrepov tako na globalni kot na regionalni in nacionalni ravni (The state of food ..., 2006). Glavni problemi so bili na posvetu podprti z analizami in dokumenti, ki so razjasnili ozadje za nastalo stanje. Posebej so se posvetili analizi, na kateri so temeljile priprave za doseg zastavljenih ciljev. Zaključke so zbrali v planske dokumente, ki so šli v obravnavo vladam držav, ki so prisostvovala posvetu. Z njihovo pomočjo naj bi zagotovili uresničitev prehranskega programa vključujoč njihova ministrstva za kmetijstvo, zunanje zadeve, gospodarstvo, finance in razvoj in medije, preko katerih naj bi vse ljudi v privatnem in javnem sektorju opozorili na nujnost ukrepov za izkoreninjenje lakote (World Food Summit ..., 2005).

Zaključki posveta oziroma načrt ukrepanja (*angl. Plan of Action*) zajemajo sedem točk, navaja Ministrstvo za kmetijstvo ZDA (World Food Summit ..., 2005). Prva točka je zagotavljanje političnega, socialnega in gospodarskega okolja, ki bo omogočilo pogoje za zmanjševanje revščine in pripomoglo k dolgoročnemu miru. Omogočalo bo enakovredno vključevanje tako moških kot žensk, saj se lahko le tako ustvarijo enaki pogoji varnosti preskrbe s hrano za vse. Druga točka je izvrševanje ukrepov, ki bodo privedli do zmanjšanja revščine, odpravljanja neenakopravnosti med spoloma in izboljšanja

neposrednega dostopa do ustrezne in zdrave prehrane za vse. Tretja točka je prizadevanje za primerno pridelavo hrane oziroma za razvoj kmetijstva, ribištva, gozdarstva in s tem tudi podeželja. Za to je potrebna učinkovita politika na območjih z velikim kot tudi majhnim kmetijskim potencialom, kar bo imelo za posledico ustrezno in zanesljivo distribucijo hrane na globalni, nacionalni in lokalni ravni. Znotraj tega cilja je zajeto tudi premagovanje problema suše, širjenja puščave in uničevanje škodljivcev, pri čemer bi upoštevali zakone kmetijske pridelave. Četrta točka je zagotavljanje hrane preko kmetijskega trga z ukrepi, ki bi povečevali varnost preskrbe s hrano za vse ljudi po pravičnem in tržno orientiranem sistemu. Peta točka je prizadevanje za preprečevanje naravnih nesreč in človeško povzročenih nesreč in zagotavljanje humanitarne pomoči v obliki hrane. Šesta točka je prizadevanje za promocijo optimalne razporeditve javnih in privatnih investicij za pospeševanje kmetijstva, ribištva in gozdarstva in razvoja podeželja nasplošno. Sedma točka je izvrševanje, kontroliranje in sledenje ciljev posveta na vseh nivojih z vključevanjem mednarodne skupnosti.

Poleg teh ciljev so pripravili tudi programe investicij za boj proti lakoti (World Food Summit ..., 2002). Le-ti v ospredje postavljajo ohranitev naravnih bogastev, dodatne namakalne sisteme, ohranitev in uporabo rastlin ter vodnih ekosistemov. V tem okviru se del investicij namenja tudi ribičem in gozdarjem. Na področju razvoja podeželja se programi zavzemajo za širjenje podeželske infrastrukture. Prioritetna je osnovna infrastruktura, ki jo predstavljajo ceste. Vanje naj bi investiral tudi privatni sektor. Vključevali naj bi tudi prenovo kmetij na revnem podeželju, kar bi posledično povečalo kmetijsko proizvodnjo. To bi dosegli z investicijami za nakup semen, gnojil, majhnih namakalnih sistemov in šolskih vrtov.

Investirali naj bi tudi v pridobitev pravnih nasvetov za povečan dostop do zemlje. Programi med drugim predvidevajo investiranje v številne raziskave v kmetijstvu na nacionalni in mednarodni ravni in programe izobraževanja, s katerimi bi preprečevali širjenje različnih bolezni domačih živali, zagotovili primerno rokovanje s hrano, boljšo predelavo in distribucijo hrane (World Food Summit ..., 2002).

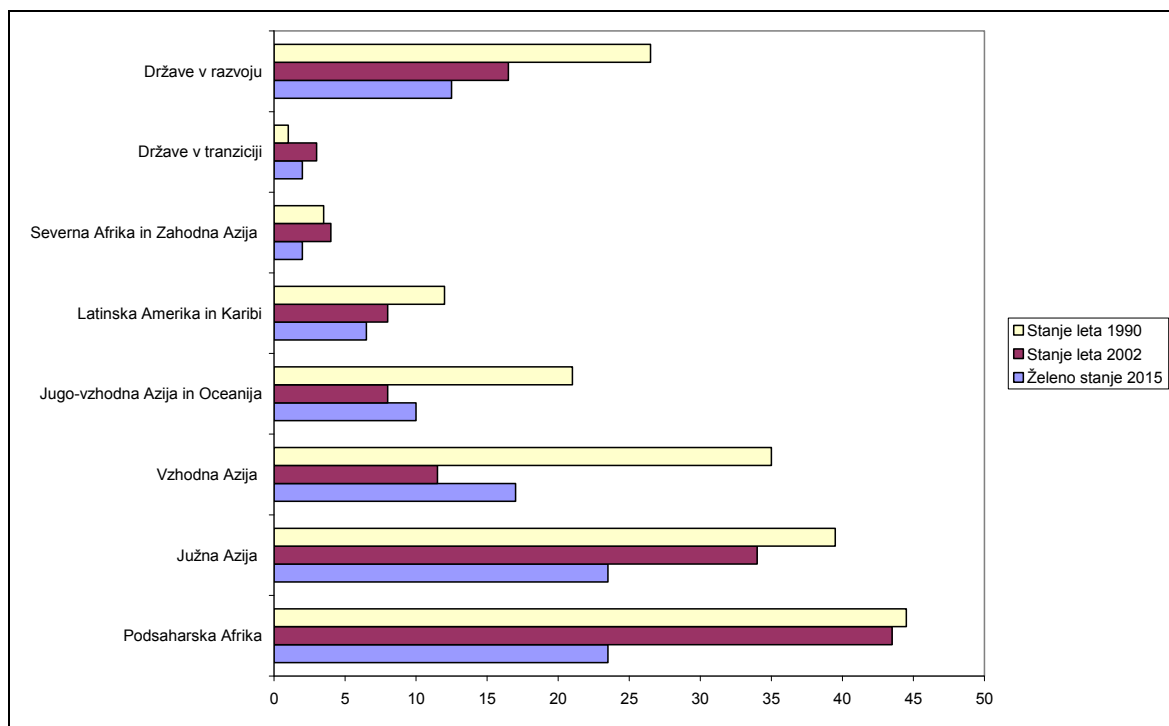
Leta 2000 so se ponovno zbrali predstavniki 150 držav na OZN Milenijskem vrhu (*angl. Millennium Summit*). Strinjali so se glede nove vizije za prihodnost: svet z manj revščine, lakote in bolezni, svet z večjo možnostjo preživetja mater in njihovih dojenčkov, z boljšimi pogoji izobraževanja in enakopravnostjo žensk in moških in z bolj zdravim in čistim okoljem, kar bi bilo mogoče doseči ob sodelovanju razvitih držav z državami v razvoju. Voditelji 150 držav so se zavezali za zmanjševanje deleža ljudi, ki živijo z manj kot 1 USD na dan, in sicer za polovico do leta 2015. Po podatkih FAO (*World Food Summit ...*, 2002) naj bi se dejansko število podhranjenih zmanjševalo za okoli 6 milijonov letno, kar pa je veliko premalo in ne dosega zastavljenih ciljev, po katerih naj bi se število podhranjenih zmanjšalo za 22 milijonov letno. Za uresničitev te vizije so si udeleženci zadali osem ciljev. Poimenovali so jih Milenijski razvojni cilji (v nadaljevanju MDG), ki so:

- odpravljanje skrajne revščine in lakote,
- univerzalno zagotavljanje osnovnega izobraževanja,
- propagiranje enakosti spolov in opolnomočevanje žensk,
- zmanjševanje umrljivosti otrok,
- izboljšanje zdravja mater,
- boj proti HIV/AIDS, malariji in drugim boleznim,
- zagotavljanje trajnostnega razvoja okolja,
- globalno partnerstvo za razvoj.

Cilje naj bi po navedbah Organizacije Združenih Narodov (*The Millennium Development Goals ...*, 2006) dosegli do leta 2015.

Slika 1 prikazuje delež ljudi, ki živijo pod črto revščine po različnih območjih sveta v treh časovnih obdobjih: stanje leta 1990, stanje leta 2002 in zeleno stanje leta 2015, ko naj bi bili vsi cilji MDG uresničeni. V letu 1990 je več kot 1.2 milijarde ljudi živelo v skrajni revščini. To znaša 28 odstotkov populacije držav v razvoju (*The Millennium Development Goals ...*, 2006). Do leta 2002 se je ta odstotek zmanjšal na 19 odstotkov. V istem obdobju se je odstotek ljudi živečih v skrajni revščini zmanjšal, še posebno v Vzhodni Aziji,

medtem ko se v ostalih delih sveta ni veliko spreminjal. Globalni trend zmanjšanja skrajne revščine je posledica hitre gospodarske rasti na Kitajskem, v Vzhodni Aziji in Pacifiku (Poverty Net ..., 2006). Skrajna revščina se je zmanjšala tudi v Južni Aziji, čeprav ne tako očitno kot sicer drugod po Aziji.

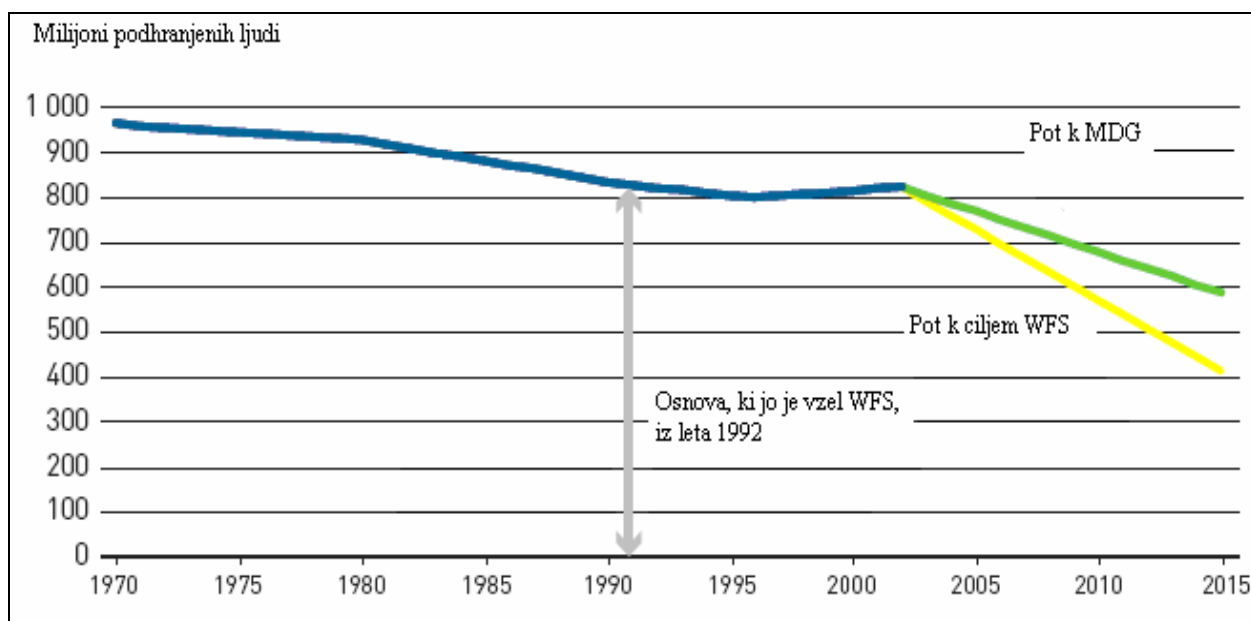
Slika 1: Razmerje ljudi po različnih regijah sveta, ki živijo za manj kot 1 USD na dan med leti 1990 in 2002
(The Millennium Development Goals ..., 2006)

V Aziji mnogo držav ne dosega načrtovanih ciljev MDG. Zadnjih deset let je odstotek podhranjenih otrok mlajših od pet let rahlo padel in sicer od 35 odstotkov na 31 odstotkov, kar je bila posledica napredka Kitajske v boju z lakoto. Do leta 2000 je bilo po podatkih Statističnega oddelka Organizacije Združenih Narodov (Progress towards ..., 2005) več kot 500 milijonov ljudi v državah v razvoju podhranjenih. Pretežno so bile to ženske in otroci živeči v Južni Aziji. Celo v državah, ki so postale prehransko samozadostne, lakota predstavlja velik problem, predvsem zaradi slabe distribucije.

MDG je moč doseči do leta 2015, vendar pa bi zato morale več narediti tako države v razvoju kot tudi razvite države in mednarodne finančne institucije. Svetovna banka v svojem pregledu mreže revščine (*angl. Poverty net overview*) leta 2006 poudarja prioriteto ciljev MDG. Prednostni cilji držav v razvoju bi morali biti: izboljšanje možnosti za razvoj

privatnega sektorja, okrepitev kapacitet javnega sektorja in učinkovitosti vlade, povečanje investicij v infrastrukturo in zagotavljanje njene funkcionalnosti. Za razvite države pa bi morale biti prioritete: vzpostavitev stabilne države in močna rast v globalnem gospodarstvu, uresničevanje ciljev, ki so bili določeni v pogajanjih v Dohi, priskrbeti večjo in bolj učinkovito pomoč in se med seboj bolje povezovati, še ugotavlja Svetovna banka in poudarja pomen mednarodnih inštitucij, ki bi morale okrepiti svojo vlogo v najrevnejših državah sveta.

Oba posveta, tako WFS kot MDG, se zavzemata za zmanjševanje lakote do leta 2015. Vendar so njuna pričakovanja različna. WFS se je zavzel za zmanjševanje števila podhranjenih. Za začetno stanje so vzeli leto 1990-92. Pozneje so na posvetu MDG ugotovili, da bi bilo bolj realno, da se zavzemajo za zmanjševanje deleža lačnih ljudi po svetu glede na hitro globalno rast prebivalstva, še posebno v državah v razvoju. FAO (*The state of food ...*, 2006) projekcije rasti prebivalstva kažejo, da tudi če se cilji WFS uresničijo, bo na svetu še vedno 585 milijonov podhranjenih ljudi in ne 412 milijonov, kot je bilo predvideno na posvetu samem leta 1996. Razlika med cilji posvetov je predstavljena na sliki 2 in kaže na večjo verjetnost uresničitve MDG ciljev pri zmanjševanju lakote. Vse kaže tudi na to, da se WFS cilji ne bodo uresničili, in da bo stanje daleč od zastavljenih ciljev. Če bi jih namreč do leta 2015 želeli doseči, bi na svetu morale biti vsako leto 31 milijonov manj podhranjenih ljudi.

Slika 2: Število podhranjenih ljudi v državah v razvoju (The state of food ..., 2006)

Statistični oddelek Organizacije Združenih Narodov (Progress towards ..., 2005) zatrjuje, da bi morali za nadaljnjo uresničevanje MDG in WFS ciljev nameniti letno za 24 milijard USD javnih podpor in dodatnih privatnih investicij. To bi vodilo k letnemu povečevanju BDP-ja za 120 milijard USD, kar bi na daljši rok izboljšalo življenje več sto milijonom lačnih ljudi.

2.1.4 Kmetijstvo in lakota

Po podatkih FAO (FAO unveils global ..., 2002) kmetijstvo zaposluje okoli 65 odstotkov vse delovne sile v državah v razvoju, v razvitih državah pa le 5 odstotkov. Med leti 1995 in 1998 je bil delež kmetijstva v celotnem BDP-ju v državah v razvoju v povprečju 36 odstotkov, medtem ko je v razvitih državah ta znaša le okrog 2 odstotka.

V tabeli 2 so prikazani deleži kmetijstva v celotnem BDP-ju in delež celotne podeželskega prebivalstva na manj razvitih področjih (Diao in sod., 2003). Ugotovimo lahko, da je delež kmetijstva v celotnem BDP-ju najvišji v južni Aziji (28 odstotkov), najnižji pa v Latinski Ameriki in na Karibih (7,9 odstotkov). Višji deleži kmetijstva v celotnem BDP-ju v državah v razvoju pa se kažejo tudi v večjem deležu celotne podeželske populacije. Kar 60,6 odstotkov podeželske populacije v državah v razvoju je zaposlene v kmetijstvu,

največji delež ima južna Azija (73,2 odstotkov), najmanjši pa Latinska Amerika in Karibi (26,5 odstotkov). Iz danih podatkov lahko sklepamo, da je kmetijstvo prevladujoča gospodarska dejavnost v državah v razvoju in zato toliko bolj pomembna pri izkoreninjanju revščine in omogočanju varnosti s preskrbo hrane.

Tabela 2: Odvisnost od kmetijstva v državah v razvoju (Diao in sod., 2003)

	Latinska Amerika in Karibi (%)	Podsaharska Afrika (%)	Južna Azija (%)	Vzhodna Azija in Pacifik (%)	Vse države v razvoju (%)	Najmanj razvite države (%)
Delež kmetijstva v celotnem BDP (%)	7,9	17,9	28,3	15,4	13,2	36,7
Delež celotne podeželske populacije (%)	26,5	68,4	73,2	67,7	60,6	76,4

Zadnjih petindvajset let se delež podeželskega prebivalstva zmanjšuje, vendar pa sedemdeset odstotkov ljudi še vedno živi na podeželju. Lakota je problem predvsem držav v razvoju in njihovih podeželskih območij, zato je prav, da se boj proti revščini in podhranjenosti začne z oblikovanjem primerne politike, ki bo z interakcijo tehnologije, okolja in gospodarstva omogočila kmetijski razvoj in posledično zmanjševanje skrajne revščine in s tem tudi lakote.

Od 30 odstotkov do 50 odstotkov podeželskega prebivalstva na območjih držav v razvoju živi v skrajni revščini. Lakota se pojavlja predvsem med kmetovalci brez lastne zemlje oziroma je njihov kos zemlje tako majhen, da ne zadošča osnovnim potrebam po preživetju. Ti kmetovalci so odvisni od potrošnje in prodaje kmetijskih proizvodov tako za njihovo porabo kot za njihov dohodek. Takšno stanje na podeželju kaže na to, da odprava lakote ni možna brez poudarka na kmetijstvu in razvoju podeželja. Na območjih, kjer je razširjena lakota, je bolj produktivno kmetijstvo ključ do rešitve. Omogoča gospodarski razvoj in zmanjševanje podhranjenosti (Srinivasan in sod., 1994).

Zgodovina je pokazala, da v državah, kjer so zmanjšali lakoto, to ni bila le posledica naraščanja gospodarske rasti, temveč predvsem povečanje storilnosti v kmetijstvu, investicij v kmetijstvo in v ostali del podeželskega gospodarstva (The state of food ..., 2006). Vsi ti dejavniki uspešno zmanjšujejo lakoto, saj več kmetijskih proizvodov poveča prehranske zaloge in zmanjšuje cene hrane na lokalnih trgih, poveča dohodke na kmetijah

in tako izboljšuje kakovost življenja na podeželskih območjih s povečevanjem povpraševanja po lokalnih proizvodih in storitvah.

Nekateri avtorji, še posebno Sachs (2004), menijo, da se je v boju z lakoto povečevanje splošne gospodarske rasti v principu izkazalo za delno uspešno, vendar ne popolnoma. Povprečen dohodek se sicer dvigne, a če je neenakomerno porazdeljen, imajo revni malo od tega in tako se revščina ohranja. Potreben je še razvoj, ki pa ni samo fenomen prostega trga. Zahteva namreč tudi osnovno funkcioniranje vladnih služb, ki bi morale zagotoviti primerno infrastrukturo, zdravstvo, izobraževanje in znanstveno raziskovalne tehnološke inovacije.

Statistični oddelek Organizacije Združenih Narodov (Progress towards ..., 2005) gre v svojih ugotovitvah še dlje in ugotavlja, da se stanje revščine in lakote izboljša, če države več namenijo kmetijstvu, razvoju podeželja, izvozno orientirani in intenzivni proizvodnji. Vendar pa v tem ni zajeta lakota v urbanem okolju, ki postaja vedno večji problem, saj v mestu že sedaj živi okoli štirideset odstotkov populacije držav v razvoju.

Najmanj razvite države se srečujejo z nizko storilnostjo pridelave hrane tudi zaradi neugodnih podnebnih razmer, osiromašene zemlje in strmega terena. Tako v nekaterih najrevnejših državah pridelajo eno tona žitaric na hektar, kar je v grobem ena tretjina povprečne žetve v drugih državah v razvoju, vsakih nekaj let pa imajo celo izpad pridelka. Primanjkuje gnojil, produktivnejših semen in upravljanje z vodimi viri ni učinkovito (Sachs, 2007). Kmetje so prerevni, da bi si privoščili stroške in primanjkuje jim možnosti za najemanje posojil. Zato posejejo, kar jim je na voljo in dobijo nezadostno žetev, kar posledično vodi v lakoto. Pomanjkanje hrane vodi v podhranjenost, pogostejše obolenje in nenazadnje v konflikte in nasilje.

Ljudje, ki živijo v skrajni revščini, ne premorejo orodij za doseganje primerne storilnosti kot so: mehanizacija, oprema, kmetijski vložek, možnosti izobraževanja, zdravstveno varstvo in pitna voda. V revnih državah z neučinkovitimi inštitucijami lahko pomoč iz razvitih držav pomaga, da v krajšem času pridobijo potrebna orodja in si s tem omogočijo

večjo storilnost (Sachs, 2007). Potrebni vložki za boljšo storilnost pridelave hrane so: boljša semena, več gnojila, izboljšani namakalni sistemi in izobraževanje kmetovalcev (Heitzman in Worden, 1995).

Kmetijska gospodinjstva, ki ne razpolagajo z navedenimi vložki, imajo majhen ali ničen dohodek, kar jim onemogoča, da bi investirali v kmetijski razvoj. Pomembnost kmetijskega razvoja tako za kmetijstvo, podeželsko gospodarstvo in nacionalno gospodarstvo je predstavljeno v tabeli 3. Država lahko tako s subvencijami takim gospodinjstvom omogoči dostop do boljših vložkov, da bodo lahko povečala povprečno količino žetve oziroma poskrbela za raznolikost kmetijskih proizvodov (Sachs, 2007). Če svoj dohodek ponovno investirajo, je rezultat povečanje dohodka tako na kmetiji kot v skupnosti. Izkušnje kažejo, da se storilnost v kmetijstvu dviguje celo po tem, ko so subvencije umaknjene. Gospodinjstva lahko povečujejo premoženje, ki se nato uporabi kot jamstvo za najem posojil ali kot samo financiranje nakupa izboljšane tehnologije. Začasna pomoč lahko kmetovalca spravi na pot dolgoročne rasti, kar se je dogajalo v »Zeleni revoluciji« v Aziji (Gupta, 2004).

Nizko storilnost in posledično revščino povečuje tudi fizična izolacija. Mnoge revne države so odmaknjene od trgovinskih poti oziroma nimajo izhoda na morje. Trgovina pospešuje kmetijstvo, od katerega je revno prebivalstvo najbolj odvisno. Trgovanje omogoča državam, da se specializirajo za produkte, s katerimi so konkurenčni na svetovnem trgu. To pa je omogočil cenejši pomorski transport. S pojavom parnikov pred 150 leti so se namreč stroški pomorskega prevoza prvič občutno znižali. S tem so države, ki so se specializirale za določeno pridelavo, imele priložnost izvažati svoje pridelke in večina le-teh je prihajalo z manjših kmetij (Wiggins, 2003). Vključevanje na svetovna tržišča je tako omogočilo hitrejši gospodarski razvoj, ki pa ni bil vedno najbolj pravičen. Razvoj, ki zmanjšuje revščino, je namreč tisti, ki se izogiba hitri in nepravilni koristi in zagotavlja preživetje tudi tistim, ki ga najbolj potrebujejo in tako omogoča primerno življenjsko raven vseh ljudi zlasti s povečevanjem individualnega zaslužka oseb.

Tabela 3: Posledice kmetijskega razvoja (Wiggins, 2003)

Vplivi kmetijske rasti	Potrebni pogoji
Kmetijstvo	
Višji dohodek na kmetovalca	Dostop revnih do kmetijskih zemljišč, Trajne cene kmetijskih proizvodov in ohranjanje cen v primeru povečane količine kmetijskih proizvodov. Bolj se da trgovati s kmetijskimi proizvodi, manj je možnosti, da bi jih bilo preveč na trgu, Cene vložkov naj se dvigujejo sorazmerno s cenami kmetijskih proizvodov Povečanje najemnin za zemljišča naj nadomesti višji bruto dobiček najemnika in soudeleženege kmeta Distribucija lastništva zemlje Možnost dostopa revnih kmetovalcev do tehnologije
Večje zaposlovanje delovne sile na kmetijah, povečevanje pridelka na hektar, širitev kmetijskih zemljišč, povečuje dohodka kmetije	Najmanjše dodatne delovne sile Stroj nadomesti človeka Usmeritev v živinorejo in poljedelstvo; manj dela na enoto kmetijskega proizvoda, zmanjšuje zaposlenost na kmetijah Ponudba delovne sile za delo na kmetijah: migracije
Podeželje	
Več služb v kmetijstvu	Odvisnost od tehnologije pridelave in predelave Lokacija, ki se povezuje s kmetijstvom
Več služb in večjih dohodkov v nekmetijskih dejavnostih	Odvisnost od povpraševanja po izdelkih in storitvah Elastičnost ponudbe storitev in proizvodov proizvedenih v nekmetijskih sektorjih
Povečanje števila služb in dohodka v podeželskem gospodarstvu, ki omogoča boljšo prehrano, zdravje in povečuje investicije v izobraževanje celotnega podeželja, kar privede do blaginje in posredno do večje storilnosti	Razporejanje dohodka za hrano, izobrazbo in zdravstvo
Višji lokalni davki in povpraševanje po boljši infrastrukturi (ceste, energija, komunikacije)	Lokalni režim obdavčevanja Kvaliteta lokalne uprave in podpora centralne vlade
Povezave v proizvodnji verigi temeljijo na zaupanju in informacijah, gradijo socialni kapital in omogočajo investiranje v nekmetijske dejavnosti	Narava povezav in socialnih faktorjev
Zmanjšane cene hrane za podeželsko prebivalstvo, ki kupujejo v prehranski mreži	Podeželsko gospodarstvo je izolirano zaradi distance od domačega in mednarodnega trga, zato povzročijo, da je lokalni prehranski trg, netržen
Nacionalno gospodarstvo	
Zmanjšane cene hrane in surovin dvigujejo realne plače	Velja za zaprt trg. Če je gospodarstvo odprto, povečana kmetijska storilnost ne bo vplivala na cene
Povečevanje prihrankov in davkov od kmetijstva omogoča investicije v nekmetijski sektor in s tem ustvarjajo nova delovna mesta in dohodke v drugih sektorjih	Institucije in pogoji, ki uravnavajo te tokove in obseg produktivnih investicij
Zasluzek pri tuji menjavi omogoča, da uvoz investicijskega blaga in osnovnih dejavnikov za nekmetijsko proizvodnjo	Stopnja, do katere se kmetijski proizvodi še tržijo kot izvozno blago ali uvozni substitut
Sprostitev kmetijskega trga omogoča proizvodnjo v drugih sektorjih	Pripravljenost delavcev, da migrirajo in se njihovo znanje lahko uporabi v drugih sektorjih

2.2 VPLIVI NA ODPRAVO LAKOTE

2.2.1 Kmetijska politika in odpravljanje problema lakote

Kmetijstvo je gospodarska dejavnost, katere značilnosti so povsem drugačne od tistih, ki veljajo za industrijo. Predvsem se razlikujejo po cenovni elastičnosti oziroma neelastičnosti ponudbe. Če je ponudba večine kmetijskih proizvodov cenovno neelastična, pomeni, da so spremembe količin v ponudbi relativno manjše od sprememb v cenah oziroma, da se količine sploh ne odzivajo na spremembo cen. Vseeno pa je ponudba kmetijskih proizvodov pod nenehnimi pritiski, kar je predvsem posledica pomanjkanja znanja in ignoriranja tržnih razmer oziroma počasnega odziva na tržne spremembe, kar posledično vodi do ciklične proizvodnje in nestabilnosti cen. To pa je razlog, zakaj nobena država noče neposredno urejati kmetijski trg, temveč ga le nadzoruje, saj je interes države delovati v korist kupca kot domačega proizvajalca kmetijskih proizvodov.

Kljub temu nam rezultati »Zelene revolucije« v Aziji pravijo drugače (Sachs, 2006). Država je s primerno kmetijsko politiko in neposrednim poseganjem v kmetijstvo povečala storilnost s kombinacijo subvencioniranja inputov, dolgoročno implementacijo tehnologije in odločnostjo. Posledično je to prineslo zmanjšanje skrajne revščine in lakote in tako izboljšalo kakovost življenja na podeželju, kjer je problem lakote najbolj prisoten.

Vlade in humanitarne organizacije bi se morale zavedati, da pošiljanje pomoči v obliki hrane ne rešuje revščine (Sachs, 2007). Učinkovitega zmanjševanja oziroma odpravljanja lakote se je potrebno lotiti na osnovni ravni. Svetovna banka (Agriculture and ..., 2003) svetuje, da na osnovnem nivoju revščino zmanjšujemo z gospodarsko rastjo oziroma rastjo BDP-ja. Gospodarska rast je povezana z gospodarsko odprtostjo države, katero omogoča liberalizacija in posledično posredno privede do zmanjšanja revščine in s tem tudi lakote (Muller in Patel, 2004). Za zmanjševanje lakote skoncentrirane med prebivalstvom na podeželju, je najbolj pomembna kmetijska dejavnost oziroma, če smo bolj natančni, povečevanje kmetijske storilnosti, ki omogoča večje število zaposlitev in povečuje kmetijske dohodke. Le-ti pa so se izkazali za najboljše inštrumente zmanjšanja revščine.

Povečevanje kmetijske storilnosti je odvisno od učinkovitosti različnih kmetijskih dejavnikov in izkoriščenosti kmetijstva. Kmetovalci najprej potrebujejo rodovitno zemljo in zadostne zaloge vode za namakanje, za kar so dovolj majhni namakalni sistemi in zato ni nujno potrebno graditi posebno velike jezove, ki bi potencialno škodovali ekosistemu. Kmetovalci nato potrebujejo ustrezne kmetijske službe, ki bi pomagale pri uvajanju novih tehnologij in krepile sodelovanje med kmetijskimi skupnostmi in izobraževalno–raziskovanimi inštitucijami.

Najpomembnejši kmetijski dejavniki poleg zemlje, vode in pospeševanja kmetijstva so še semena in materiali, ki se uporabljajo pred, po in med sejanjem. Vlaganja v kmetijske dejavnike ima za posledico boljše letine, kar omogoča samozadostnost in nižjo stopnjo uvoza. Kakovost semen in materiala se morata zato izboljševati, tehnike pa se morajo izpopolnjevati. Pri tem imajo največjo vlogo izobraževalno–raziskovalne inštitucije (Ahluwalia, 2006). Stopnja zamenjave semen v določenem časovnem obdobju in na določeni površini predstavlja v nekaterih državah eno tretjino, medtem ko bi morala ta stopnja menjave dosegati vsaj polovico vseh uporabljenih semen. Do tega prihaja predvsem zaradi nepoznavanja pomena zamenjav semen in omejene zmožnosti pridobivanja kvalitetnejšega semena.

Poleg semen je pri storilnosti pomembna tudi uporaba gnojil. Dokazi kažejo, da poznavanje lastnosti gnojil omogoča njihovo primerno uporabo in s tem povečanje storilnosti. Pomanjkanje znanja o učinkovitosti mikro elementov v zemlji predstavlja problem v poljedelstvu. Potrebno je namreč izvajati analizo zemlje, na osnovi katere se določa primerna količina vnosa gnojil na določenem območju. Žal pa takšne usluge niso ravno pogoste v državah v razvoju. Primeren vnos hranil v zemljo je s tem otežen, hektarski donos pa je manjši. Kljub temu nekatere države v razvoju subvencionirajo nabavo gnojil. Takšna politika je žal pogosto bolj naklonjena subvencioniranju dušikovih gnojil v primerjavi s fosforjevimi in kalijevim gnojili in posledično povzroča prekomerno in potratno uporabo dušikovih gnojil, čemur bi se politika dodeljevanja subvencij morala izogibati že zaradi varstva okolja.

Ko ima kmetovalec s primernimi ukrepi zagotovljeno rodovitno zemljo za obdelovanje, boljša semena in primerna gnojila, kar mu posledično omogoča osnovno življenje, je naslednji korak sprememba dela njihove proizvodnje v pridelavo »visoko cenovnih proizvodov«. To omogoča poleg osnovnega preživetja tudi višji kmetijski dohodek in jih osvobodi revščine. Kmetje bi tako proizvedli dovolj hrane za svoje potrebe in za nadaljnjo prodajo. V ta namen bi moral funkcionirati lokalni trg, od koder bi se lahko kmetijski proizvodi prodajali na večje trge. Da bi bilo to mogoče, lokalni trg za svoje delovanje potrebuje skladiščne prostore, informacije in transportno infrastrukturo za dostop do večjega trga. Investicije v podeželsko gospodarstvo to omogočajo (Sachs, 2007). Kmetovalci tako dobijo možnost, da presežek transportirajo na druge lokacije, kjer ga primanjkuje.

Da pa bi dosegali boljšo kmetijsko storilnost z boljšimi kmetijskimi dejavniki, je potrebna primerna kmetijska politika, ki spodbuja investicije v kmetijstvo samo, kot tudi v podeželje. Politika naj bi dajala večji poudarek razvoju na podeželju in kmetijstvu. Investiranja bi morala biti usmerjena k postavitvi pravih okvirov proizvodnje hrane, s primernim izobraževanjem še posebno na področju tehnologije pridelave in predelave hrane, kontrole kakovosti in pakiranja. Vlaganja bi morala biti usmerjena v izgradnjo primerne infrastrukture (FAO unveils ..., 2002). Takšna politika bi pomenila ukinitve politike usmerjene proti kmetijstvu, ki se dandanes izvaja v nekaterih državah v razvoju. Zato pa bi morali zagotoviti povečanje investicij v zdravstvo, izobraževanje in človeški kapital, omogočiti dostop do zemljišča za manjše kmetijske proizvajalce in kmetovalce brez zemlje, spodbujati že uveljavljeno kmetijsko tehnologijo, podeželsko infrastrukturo in s kmetijstvom nepovezana podeželska podjetja. Tako bi se izboljšalo gospodarjenje z zemljo in vodnimi viri.

Iz tega lahko sklepamo, da varnost preskrbe s hrano v državah v razvoju zahteva enakomerno gospodarsko rast in enakomeren dostop prebivalstva do hrane. Kljub temu javni izdatek za kmetijstvo in za razvoj podeželja v državah v razvoju ne odseva pomembnosti tega sektorja v nacionalnem gospodarstvu. V resnici vlade v teh državah potrošijo toliko za kmetijstvo kot države, kjer je lakota najmanj razširjena, kljub temu da

regionalne analize v Aziji kažejo, da investicije v manj razvite regije dajejo večje rezultate pri zmanjševanju revščine na enoto (Pro-poor public ..., 2007). Tako je javna razvojna pomoč kmetijstvu in infrastrukturi na podeželju manjša, namesto da bi se ravno v kmetijskem sektorju v teh državah namenilo več.

Investicije v infrastrukturo lahko odpravljajo gospodarsko izoliranost trdi Sachs (2007). Takšne izboljšave vključujejo gradnjo cest za različne podnebne razmere, boljšo pokritost s telefonskim omrežjem, razširitev električnega omrežja in dostop do interneta preko optičnih kablov in satelita. Povezava prej oddaljenih krajev in vasi z regionalnim in svetovnim trgom posredno omogoča večje dohodke v kmetijstvu. Da bi rešili problematične regije, morajo razvitejši pomagati z investicijami v šolstvo, infrastrukturo, energijo in vodo.

The International Food Policy Research Institute (v nadaljevanju IFPRI) je organizacija, ki išče primerne rešitve zmanjšanja revščine in lakote. IFPRI (Pro-poor public ..., 2007) v svojih zaključkih trdi, da je v državah v razvoju najbolj učinkovita razvojno naravnana politika s koristnim vladanjem, jasnimi zakoni, programi in pravično naravnanim javnim investiranjem, ki daje poudarek prehranski varnosti, vse skupaj pa vključi v stabilno makroekonomsko okolje, v katerem je prisoten odprt in konkurenčen trg, ki povečuje možnosti za vse.

Da bi zmanjšali revščino je IFPRI (Pro-poor public ..., 2007) razvil dolgoročni javno investicijski program proti revščini, ki vključuje politične ukrepe, infrastrukturo in informacije. Cilji programa so:

- oblikovati primerne ukrepe, ki temeljijo na raziskavah in oblikujejo strategijo zmanjšanja lakote,
- oblikovati mehanizme za najlažje doseganje višje rasti, ki bi omogočila zmanjšanje revščine tako na regionalni kot na nacionalni ravni,
- analizirati možnosti pridobivanja javnih oziroma privatnih investicij,

- analizirati vlogo vlade pri javni porabi in kvaliteti javnih uslug,
- povezovanje nacionalnih raziskovalnih institucij z IFPRI,
- pomoč mednarodnim donatorjem pri investiranju v državah v razvoju in oplemenitvi njihovih investicij.

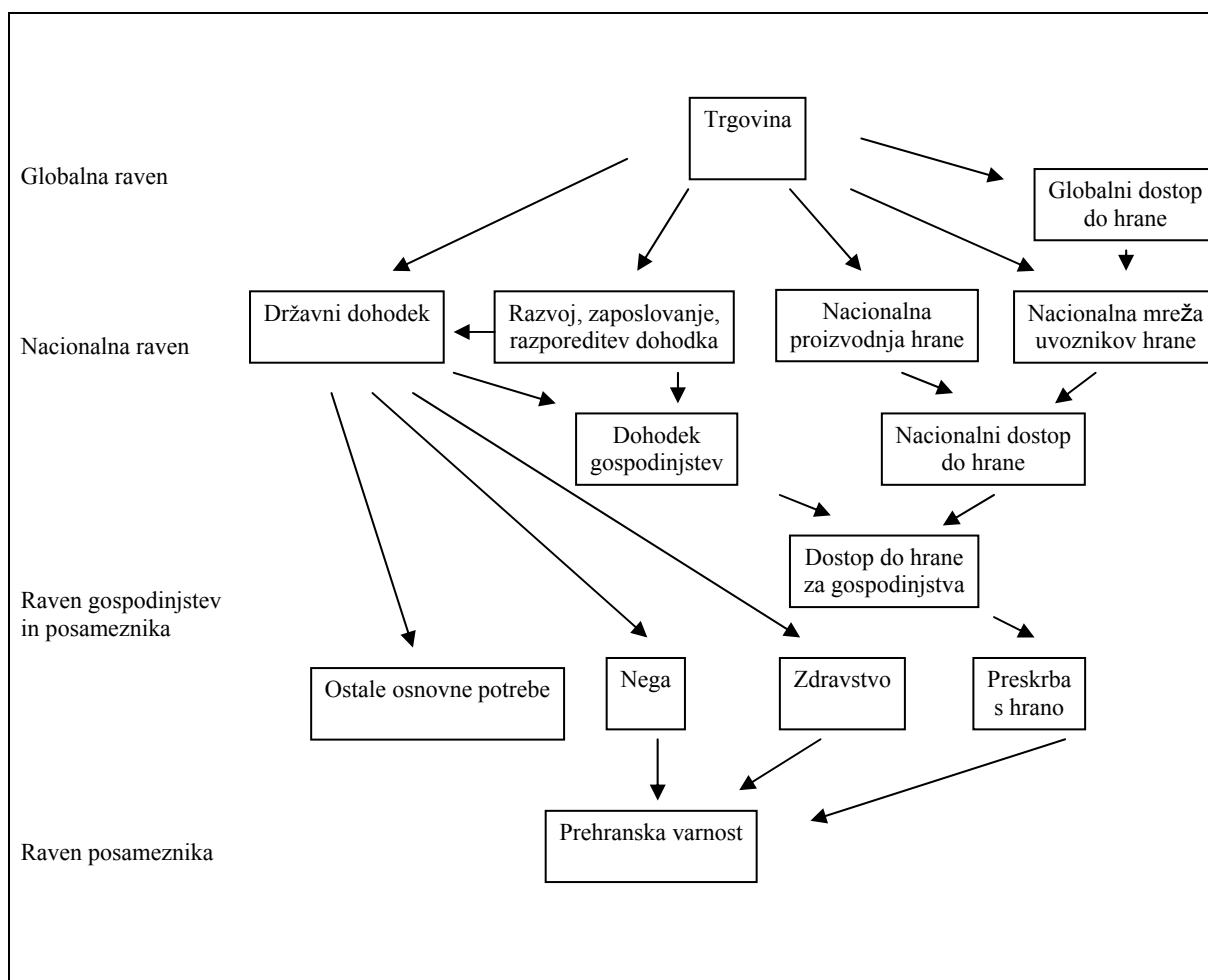
Da bi cilje lažje dosegali, so razvili sistem raziskav, ki so temeljile na petih stopnjah. Prva stopnja je opazovanje in ocena sistema javne porabe v kmetijstvu in na podeželju in izboljšanje razmerja med viri in obdavčitvami. Javne investicije variirajo glede na projekt, v katerega se investira in regijo, kar posledično pomeni, da je boljša regionalna razporeditev nujna za gospodarsko rast in zmanjševanje revščine, vsaj s pomočjo investicij. Druga stopnja so spremembe v javnih investicijah na podeželju, kjer je določen obseg in vzrok sprememb javne porabe, saj se s tem pridobijo informacije o vladnih prioritetah, vzrokih investicijskih trendov in njihovi sestavi. Tukaj se jasno kaže pomembnost investicij v kmetijske raziskave, izobraževanje in podeželsko infrastrukturo, ki pa so hkrati trije najbolj pomembni faktorji pri javni porabi. Tretja stopnja so vplivi javnih investicij na rast, razdelitev dohodka, revščino in okolje v različnih kmetijskih sistemih, socialnoekonomskih in administrativnih področjih. Četrta stopnja zajema možnosti financiranja za doseganje razvojnih ciljev. Programi proti revščini so pogosto financirani s strani vlade, to velja še posebej pri socialno varnostnih ukrepih, kjer je denar velikokrat neučinkovito razporejen ali zlorabljen. Peta stopnja obsega politični in institucionalni kontekst javne porabe. Gre za uresničevanje razvojnih ciljev in nadzor nad razporeditvijo virov (Pro-poor public ..., 2007).

Študije IFPRI (Pro-poor public ..., 2007) kažejo, da določene javne investicije na podeželju prispevajo k večji ekonomski rasti in zmanjševanju lakote. Kljub temu se razporejena javna sredstva na podeželju v državah v razvoju zmanjšujejo, kar je posledica makroekonomskih reform in strukturnih prilagajanj, zmanjševanj mednarodnih blagovnih cen, zmanjšanja privatnih investicij in prekomorskih razvojnih pomoči v kmetijstvo dežel v razvoju. Takšno zmanjševanje proračunskih sredstev ne vpliva samo na bodočo rast proizvodnje in zalog hrane, temveč poveča podeželsko revščino in pospeši degradacijo naravnih virov.

2.2.2 Vpliv mednarodne trgovine in zunanje trgovinske politike na odpravo lakote

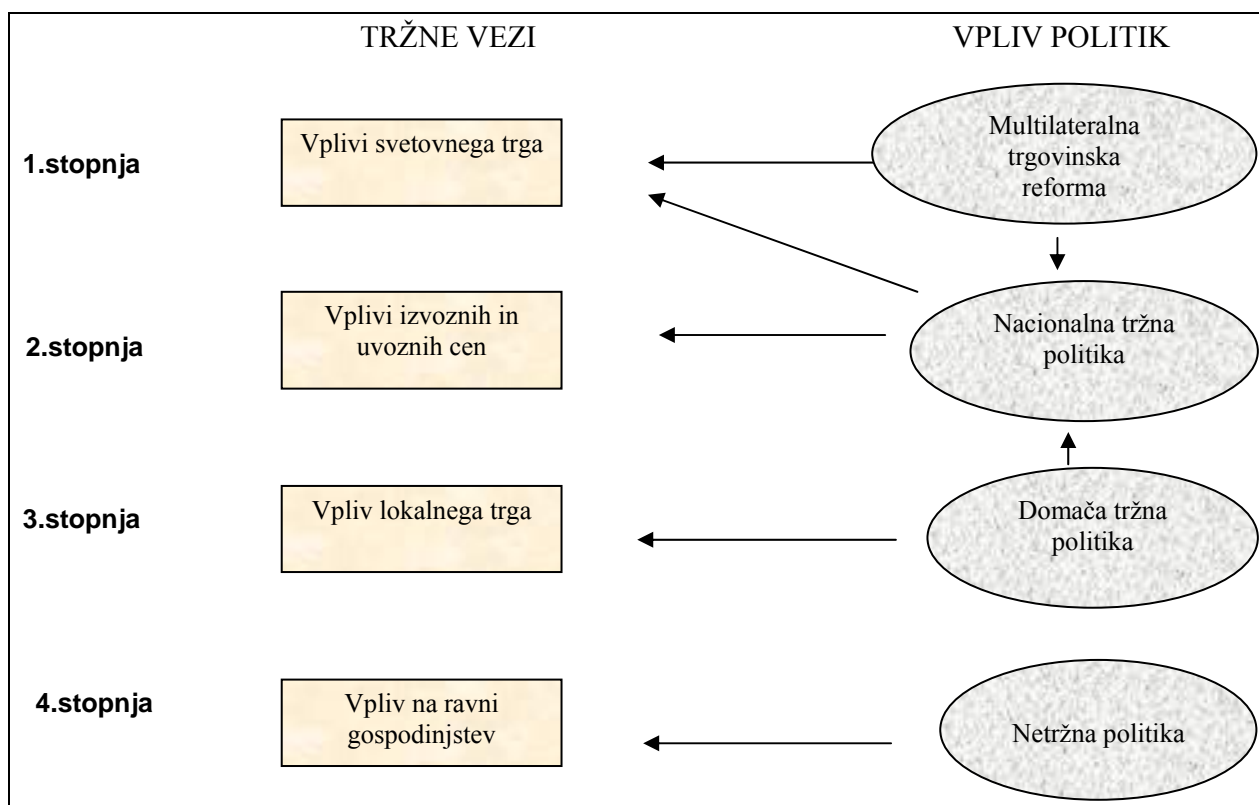
Varnost preskrbe s hrano lahko analiziramo na globalni, nacionalni, regionalni ravni, ravni gospodinjstev in ravni posameznika. Prehranska varnost je predvsem odvisna od preskrbe hrane za posameznika, ki pa je vezana na dostop hrane za gospodinjstva. Ta je odvisen od dogajanja v državi in s tem nacionalnega dostopa do hrane, ki pa se navezuje na globalni dostop. Poleg dostopa do hrane je prehranska varnost odvisna od zaposlovanja in razporeditve dohodka, s katerim si gospodinjstva oziroma posameznik lahko privoščijo hrano.

Iz slike 3 je razvidno, da imamo štiri ravni varnosti preskrbe s hrano: globalno, nacionalno, raven gospodinjstva in raven posameznika. Trgovina s hrano je na najvišji točki oziroma na globalni ravni. Od nje je odvisen globalni dostop do hrane, ki posredno vpliva na prehransko varnost katerega koli posameznika na svetu. Liberalizacija trgovine tako omogoča lažji dostop do hrane.

Slika 3: Koncept varnosti preskrbe s hrano (Diaz-Bonilla in sod., 2003)

Liberalizacija trgovine in s tem oblikovanje cen pa sta odvisna od različnih vplivov politik. Tako ločimo štiri stopnje prenosa vplivov različnih politik na oblikovanje cen na različnih trgih. Tako na prvi stopnji multilateralna trgovinska reforma vpliva na oblikovanje cen na svetovnih trgih in tudi na oblikovanje nacionalne politike. Če je neka država dovolj velika, kot je to primer Indije ali Kitajske, ima njena nacionalna tržna politika poleg vpliva na oblikovanje izvoznih in uvoznih cen na nacionalnem trgu lahko vpliv tudi na oblikovanje svetovnih cen. Na drugi stopnji prihaja do neposrednega vpliva domače tržne politike na lokalni trg kot tudi na nacionalni trg. Pri tretji stopnji domača tržna politika oblikuje cene proizvodov na domačem trgu. Netržna politika je tista, ki posredno vpliva na gospodinjstva oziroma na njihove prihodke in porabo. Vendar pa ne glede na to, kako velika je država in njen nacionalni trg, so današnje svetovne razmere oziroma globalizacija ustvarile en sam trg, to pa je svetovni trg. Da bi svetovni trg in posledično tudi vsi nacionalni in regionalni trgi, ki so vezani nanj, normalno funkcionirali, je potrebna liberalizacija trgovine.

Slika 4: Poenostavljena shema povezav med trgovinami in politikami (Brooks, 2003)

Liberalizacija trgovine je vzpostavitev mednarodnega trga, na katerem se preko državnih meja prosto preliva kapital in kroži blago. Osnovna filozofija liberalizacije je ustvarjanje investicijsko in izvozno orientiranega gospodarstva, ki bo vodilo do povečevanja pritoka tujih vlagateljev in blaga. Spodbujala se bo gospodarska učinkovitost, omogočala višjo stopnjo rasti in pošteno konkurenco, kar bo posledično zmanjšalo revščino in lakoto (Muller in Patel, 2004).

Proces liberalizacije trgovine se je sprožil v osemdesetih letih preteklega stoletja in je ob informacijski revoluciji postal temelj globalizacije (Saksida, 2002). Če bi državne meje še naprej ovirale pretok blaga, storitev in kapitala, bi sodelovanje ljudi z vsega sveta ostalo omejeno. Liberalizacija svetovne trgovine končuje obdobje protekcionalizma, ki je svetovno gospodarsko sodelovanje oviral skozi stoletja.

Vendar pa liberalizacija trgovine s kmetijskimi proizvodi ni možna brez kmetijske reforme, ki je nujno potrebna na globalnem nivoju, tako v dejavnosti sami kot v trgovini s

kmetijskimi proizvodi. To priznavajo vse države. Reforma bi prinesla velike ugodnosti predvsem državam v razvoju, saj bi z uvedbo liberalizacije povečale svoj delež izvoženih kmetijskih proizvodov na trge razvitih držav.

Iz tabele 4 je razvidno, da je delež izvoza držav v razvoju manjši, kot delež izvoza razvitih držav v države v razvoju ali celo v druge razvite države. Iz tega lahko sklepamo, da največ kmetijskih proizvodov, tako v državah v razvoju kot v razvitih državah, prihaja iz razvitih držav. Z zmanjšanjem subvencij v razvitih državah bi kmetovalci držav v razvoju lažje konkurirali na lokalnih oziroma nacionalnih trgih, ki so dandanes poplavljeni s subvencioniranimi kmetijskimi proizvodi iz razvitih držav. Reforme kmetijstva oziroma uporaba že v preteklosti preverjenih in učinkovitih ukrepov bi z liberalizacijo trgovine pozitivno vplivale na zmanjšanje skrajne revščine in posledično lakote. Sama povezava med liberalizacijo trgovine in revščine pa je kompleksna in variira glede na državo in politiko trgovanja (Hertel in sod., 2003).

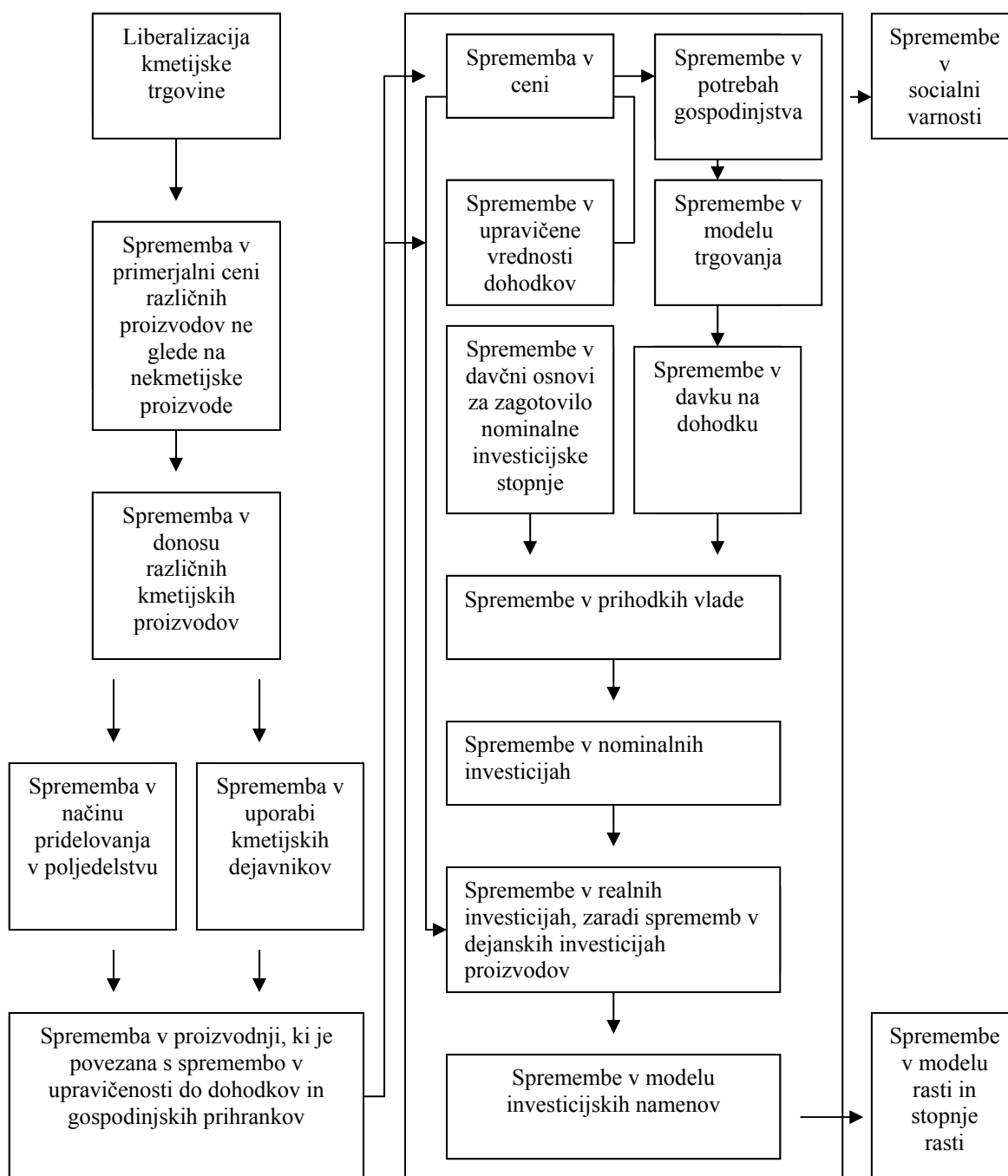
Veliko držav v razvoju lahko veliko pridobi od izboljšane dostopa do trga, še posebno na tržišča članic Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD). Brooks (2003) opozarja, da kljub temu, da država nekaj pridobi z liberalizacijo, lahko proizvajalci v manj produktivnih in kljub temu uvozno konkurenčnih sektorjih izgubijo z odpiranjem domačega trga. S tem kupci na koncu plačajo več za svojo hrano. Obstajajo države, kjer kmetijska trgovinska reforma lahko povzroči več stroškov kot koristi. Nekatere neto uvoznice na primer lahko izgubljajo zaradi manj subvencionirane proizvodnje v državah OECD, medtem ko nekatere izvoznice s prednostnim dostopom do trga lahko izgubijo, če so prisiljene tekmovati z drugimi potencialnimi proizvajalci. Takšne neto stroške lahko odtehtajo ugodnosti reforme v drugih sektorjih in boljša učinkovitost uporabe nacionalnih virov skozi čas. Pri vsem tem pa ne moremo zanemariti posrednega učinka na revne ljudi, saj se v primerih revnejših držav pojavlja bojazen, da bo odprtje trga za uvoženo blago povzročilo negativen učinek na revne.

Tabela 4: Obseg tržne menjave kmetijskih proizvodov v obdobju 1998 in 2000 (Orden in sod., 2002)

Izvozniki	Uvozniki		
	Razvite države (milijarde USD)	Države v razvoju in tranziciji (milijarde USD)	Skupno (milijarde USD)
Razvite države	199	93	292
Države v razvoju in tranziciji	76	54	130
Skupno	275	147	422

Liberalizacija trgovine je bila v središču priporočenih politik držav v razvoju za naslednje dve dekadi. Njeni pozitivni učinki na storilnost in rast niso dokazani, vendar se večina ekonomistov strinja, da so zaprta gospodarstva nagnjena k neučinkovitosti in negospodarnem ravnanju z viri. Povprečno se ta gospodarstva slabše odrežejo v vseh pogledih razvoja. Odprtost trga in rast gospodarstva pomaga gospodarstvu, da umiri domače cene, bolje uporabi in izrabi razpoložljive vire, omogoča uporabo novih tehnologij, povečuje primarne dejavnike storilnosti, poveča konkurenčnost in izboljša učinkovitost domačih vlad (Bussolo, 2003).

Slika 5 prikazuje liberalizacijo trgovine, ki vpliva na spremembe v primerjalnih cenah različnih proizvodov, ki posledično spremenijo tudi proizvodnjo. Začnejo se uporabljati drugačni vložki, kar spremeni način pridelave. Zaradi teh sprememb se oblikujejo nove cene, ki vplivajo na davčni sistem, način trgovanja in odločanja o modelih investicijskih namenov. Vse skupaj vpliva na gospodarsko rast in omogoča večjo socialno varnost.

Slika 5: Vpliv liberalizacije trgovine (Parikh in sod., 1997).

Pri IFPRI so naredili simulacijo celotne liberalizacije trgovine na ekonomskem simulacijskem modelu MIRAGE. Zaključki so pokazali, da popolna liberalizacija trgovine povečuje svetovni dohodek za 0,33 odstotkov v dobi desetih let. Ta trgovinska reforma bi bila razvojno prijazna in bi vodila k višji stopnji rasti v nižje dohodkovnih državah in sicer za 0,8 odstotkov, v srednjih za 0,4 odstotkov in v visoko razvitih državah za 0,3 odstotkov.

Prav tako bi prispevala k zmanjšanju revščine zaradi izboljšanja neizkoriščenega dela delovne sile v deželah v razvoju. Manjša bi bila tudi svetovna nepravična porazdelitev dohodka.

Liberalizacija trgovine je prinesla dodatno blaginjo z zmanjšanjem "mrtvih" izgub, ki nastanejo z domačimi monopoli in oligopoli in s tem povečala konkurenco, zmanjšala mejne stroške in znižala cene (Pravin in Devashish, 1998). Uvozna konkurenca namreč dviguje storilnost in življenjski standard s spodbujanjem zamenjav virov z območij, kjer so ljudje najmanj produktivni k tistim, kjer so najbolj produktivni. S tem se poveča dohodek, ki zviša kvaliteto življenja. Povečuje se povprečna storilnost in zmanjšujejo se stroški proizvodnje domačih proizvajalcev. Ko se storilnost poveča, ji sledijo tudi plače in dobiček (Ikenson, 2007). Pozitivni učinki liberalizacije na cene pa niso edini. Uvoz omogoča ugodnosti tudi za potrošnike, ki s tem pridobijo večjo izbiro in boljšo kvaliteto proizvodov oziroma storitev. Od uvoza imajo tako ugodnosti proizvajalci, vlagatelji, delavci in potrošniki. Ugodnosti, ki jih prinaša dostop uvoza na trg za proizvajalce, pomenijo boljši dostop na tuje trge. Liberalizacija trgovine doma zmanjšuje stroške v verigi oskrbe, kar naredi podjetja bolj konkurenčna na tujem trgu. Tako nižje cene vložkov pomenijo nižje proizvodne stroške, to pa omogoča domačim podjetjem, da bolj konkurenčno nastopajo na tujih trgih. Liberalizacija lahko vodi do doseganja višjih cen kmetijskih proizvodov, ugotavlja Bouet (2006) in s tem tudi do povečanja proizvodnje, posledično pa tudi do večjih dohodkov v kmetijstvu držav v razvoju. Podobne ugodnosti bi se zgodile tudi v drugih gospodarskih panogah.

Vendar ima liberalizacija tudi slabo stran. Vladni transferji se namreč zmanjšujejo oziroma ukinjajo se vladne podpore. Problem liberalizacije v kmetijstvu je predvsem v tem, da ima za pogoj liberalizacijo v industriji, ki pa ima za pogoj liberalizacijo v storitvah, ta pa ima za pogoj spremembe v antidumpingu in ostalih predpisih. Vse to bi zahtevalo spremembe v dogovorih in sporazumih Svetovne Trgovinske Organizacije (v nadaljevanjih STO).

Povezava med prosto trgovino oziroma liberalizacijo na eni strani in revščino na drugi je težko dokazljiva. Najprej gre za dve zelo različni področji, od katerih se liberalizacija

dogaja na makro nivoju, revščina pa je mikro pojav. Iz prakse je znano, da niti revščina niti liberalizacija trgovine nista enostavno izmerljivi. Nanju vplivajo najrazličnejši faktorji, ki se med seboj prepletajo in izolirati trgovinski šok izmed nešteto ostalih mednarodnih ali domačih ekonomskih šokov bi bilo tako težko, kot določiti deleže ekonomskim, socialnim in demografskim razlogom za pojav revščine (Bussolo, 2003).

Povezava med liberalizacijo trgovine in revščino je torej kompleksna in variira glede na državo in politiko trgovanja (Hertel in sod., 2003). V literaturi pogosto zasledimo, da so za revščino v državah v razvoju krive trgovinske omejitve razvitih držav, medtem ko so trgovinske omejitve držav v razvoju sprejete in odobravane in redkokdaj predmet pogajanj. Države v razvoju so tako dobile status »žrtve«, kar je privedlo v državah v razvoju do mišljenja, da odpiranje domačega trga ni pametno, in da bi se temu morali za vsako ceno izogniti.

2.2.3 Svetovna trgovinska organizacija

Po drugi svetovni vojni so želeli pospešiti liberalizacijo trgovine in omejiti protekcionistično zakonodajo, ki je bila posledica dogajanj v tridesetih letih prejšnjega stoletja. V tem obdobju je prihajalo do »carinskih vojn« med posameznimi državami, ki so povzročale izgube v skupni blaginji. Še pred začetkom pogajanj o ustanovitvi Mednarodne trgovinske organizacije (v nadaljevanju ITO), se je triindvajset držav leta 1946 odločilo za sprejetje začasnega sporazuma, ki bi skrbel za urejanje svetovne trgovine do ustanovitve ITO-ja. Leta 1947 je bil podpisan in je že začel pravno formalno veljati Splošni sporazum o carinah in trgovini, ki ga krajše imenujemo GATT. Rezultat prvega kroga pogajanj je bilo znižanje 45.000 carinskih stopenj, ki so predstavljale petino prometa svetovne trgovine (General Agreement ..., 2007).

Bistvena naloga GATT-a je bila zniževanje carinskih stopenj in njihovo ohranjanje na nižani ravni. Vsako kršenje oziroma povišanje carinskih stopenj, bi za državo kršiteljico pomenilo strošek. Leta 1947 so se zaradi tega povprečne carinske stopnje za industrijske države znižale za 40 odstotkov, po Tokijskem krogu pogajanj (1973 – 1979) so padle na

6,3 odstotkov. Rezultat Urugvajskega kroga (1986 – 1994) pa so bile carinske stopnje v višini 3,8 odstotkov.

Začetni krogi pogajanj so bili namenjeni zmanjševanju trgovinskih ovir oziroma zunanjetrgovinske liberalizacije. Z razvojem in globalizacijo sveta se je povečevalo število problemov v mednarodni trgovini, ki jim sporazum iz štiridesetih let ni bil več kos. Prvi večji dvom o uspešnosti reševanja problemov se je pojavil v Tokijskem krogu na področju pogajanj o kmetijstvu, tekstilu in oblačilih (Anania in sod., 2004). Države članice so se zavedale, da je potrebno multilateralni trgovinski sistem razširiti in preurediti.

Rezultat je bil Urugvajski krog, ki je razširil delovanje GATT-a tudi na področje storitev, intelektualne lastnine in neposrednih tujih investicij. To je bilo do tedaj največje zasedanje, kjer so se pogajali glede trgovanja in predstavlja uvod v liberalizacijo kmetijskih trgov. Področja pogajanj so vsebovala: trg na splošno, trg storitev in intelektualne lastnine, reforme v trgovanju, še posebno v kmetijstvu in tekstilu. Krog pogajanj naj bi se zaključil leta 1990, a se ZDA in EU nista strinjali z reformo kmetijskega trga in tako so se pogajanja nadaljevala. Leta 1994 so ministri sto triindvajsetih držav v Maroku podpisali pogodbo, ki je bila osnova za ustanovitev Svetovne trgovinske organizacije (v nadaljevanje STO), ki je začela delovati leta 1995 in je nadomestila GATT (Anania in sod., 2004).

Cilj STO je bila in je še vedno popolnoma svobodna svetovna trgovina. Njena značilnost je dominantna vloga na področju mednarodnih trgovinskih odnosov. V ekonomski globalizaciji je STO najbolj značilen inštrument trgovine (Understanding the ..., 2007). Nasprotniki STO-ja trdijo, da so odločitve sprejete na pogajanjih predvsem v korist transnacionalnim korporacijam, medtem ko državam v razvoju ne prinesejo večjih koristi, čeprav le-te zasedajo večji del njihovega članstva.

Po navedbah STO (Understanding the ..., 2007) je kmetijski sektor od vsega začetka predstavljal izjemo v pravilih GATT-a, saj je pri trgovanju s kmetijskimi proizvodi obstajalo kar nekaj razlik v primerjavi s trgovino z industrijskimi proizvodi. GATT je dovoljeval uporabo izvoznih subvencij za kmetijske proizvode, medtem ko so bile le-te za

industrijske proizvode prepovedane. Prav tako je državam dovoljeval uporabo uvoznih ovir za kmetijske proizvode, kot so uvozne kvote, da bi s tem zaščitili domačo pridelavo. Prvič so ločeno obravnavali kmetijstvo šele v t.i. Kennedyjevem (1964 – 1967) in Tokijskem (1973 – 1979) krogu.

Žal pa so bili zaključki pogajanj neuspešni. Dogovorili so se le, da bodo države poskušale omejiti izvozne subvencije za kmetijske proizvode. Problemi na pogajanjih STO za kmetijstvo so bili predvsem v tem, da pogajanja velikokrat niso bila zaključena in so propadla. Pri tem so bile članice prikrajšane za potencialne ugodnosti. V zgodnjih letih pogajanj je bila dosežena delna liberalizacija trgovine kot posledica odprave neposrednih plačil v ZDA in zmanjšanja notranjih censkih subvencij v EU (Anania in sod., 2004). Optimizem za uveljavitev popolne liberalizacije svetovne trgovine je hitro splahnel, potem ko so zaključek dogovorov onemogočili lobisti iz razvitih držav.

Sporazum o kmetijstvu je bil podpisan leta 1994 v času Urugvajskega kroga in je bil prvi korak k poštenu konkurenci, boljšemu dostopu na trge članic STO in zmanjševanju subvencij v kmetijstvu (Understanding the ..., 2007). Sporazum o kmetijstvu ima tri stebre: dostop na trg, domače podpore in izvozne podpore.

Tehnično najbolj zahteven je dostop na trg, ker zadeva vse države članice in ne le nekatere od njih, kot je to primer v zvezi z zniževanjem izvoznih subvencij. V istem obdobju so bile ukinjene tudi necarinske ovire. Vendar so ostale razlike v zvezi z obsegom znižanja carinskih stopenj in glede odprtosti tarifnih kvot. Problem se zrcali predvsem v delitvi članic na dva bloka. EU, Japonska, Koreja in veliko število držav v razvoju še naprej zagovarjajo uporabo linearnega znižanja carin v enakih korakih, kar pomeni koncept podan v Urugvajskem krogu. Drugo skupino držav predstavlja skupina Cairns, ki so podrobneje predstavljene v poglavju Vloga držav v razvoju v STO.

Varnost preskrbe s prehrano in kmetijstvo sta bila obravnavana na pogajanjih v sklopu STO na pobudo tako razvitih kot držav v razvoju. Proces liberalizacije naj bi predvsem z zniževanjem subvencij vplival na splošno razpoložljivost hrane. Ta proces bi negativno

vplival na tiste države v razvoju, ki so neto uvoznice hrane, saj naj bi zaradi zniževanja subvencij prišlo do dviga svetovnih cen. Da bi to preprečili, so se v sklopu Urugvajskih pogajanj dogovorili za naslednje oblike pomoči takim državam:

- sprejetje postopkov, ki bodo zagotavljali oziroma povečevali pomoč v hrani
- zagotavljanje tehnične in finančne pomoči, s čemer bodo povečali storilnost,
- spodbujanje finančnih institucij, da bi oblikovale nove podružnice v prizadetih državah in zagotovile finančno pomoč za reševanje problemov na področju financiranja uvoza (Understanding the ..., 2007).

Nekatere države v razvoju so poudarile, da je bil rezultat Urugvajskega kroga razočaranje zaradi nezadostnega znižanja carin in premajhnega števila tarifnih kvot. Kot rešitev naj bi se uporabila Švicarska formula (zniževanje carin industrijskih proizvodov), po kateri naj bi se višje carine znižale bolj kot nižje. Metoda bi razbremenila razvite države in zagotovila večjo fleksibilnost državam v razvoju. Omogočila bi obravnavo izredno visokih carin in zmanjšala razkorak med carinami za končne proizvode in surovine. Prav tako bi zagotovila vzdrževanje višjih carin za uvozne proizvode s posebno občutljivostjo, kot je na primer govedina v EU in riž na Japonskem. Ker med članicami STO ni prišlo do sporazuma, je bil podan predlog o mešani formuli. Iz tega je izšel novi predlog, po katerem bi se carine razdelile v tri skupine. Prva skupina proizvodov naj bi bila oproščena carin, druga skupina naj bi imela znižane carine podobno kot v Urugvajskem krogu, tretja skupina proizvodov pa naj bi imela carine znižane po Švicarski formuli.

Takšno razhajanje v temeljnih opredelitvah je povzročilo težave v nadaljevanju pogajanj. Šele spomladi leta 2004 je G20 oblikovala nov koncept dostopa na trg, ki je vključeval "tired" formulo. Po tem predlogu naj bi se oblikovali določeni obroči, ki imajo enako raven carine in bi bili predmet znižanja. To istočasno omogoča upoštevanje različnih struktur carin v razvitih državah in državah v razvoju. Formulo je dopolnjeval koncept harmonizacije, po katerem naj bi se države z nižjim nivojem zaščite opredelile za stališče, kjer bi se carine med državami izenačile. To pa se lahko doseže le s progresivno formulo, kjer je obseg znižanja zaščite neposredno povezan z nivojem carine (Erzar, 2005).

Omenjeni mešani formuli sta nasprotovali skupini Cairns in G20, češ da mešana formula ne zagotavlja odprtja trgov v razvitih državah. Argentina in druge članice G20 so opozorile na to, da predlog, ki ga imajo pogajalci na mizah, bogatejšim državam omogoča ohranitev visokih uvoznih carin za številne kmetijske proizvode, obenem pa dopušča ZDA nadaljevanje podpiranja domačih kmetovalcev oziroma subvencioniranja kmetijske proizvodnje.

Glede na različne učinke, ki jih imajo subvencije na trgovino, je domača podpora razdeljena na tri vrste subvencij, razvrščene v t.i. pakete: zelenega, modrega in jantarnega. Ukrepi, uvrščeni v »jantarni paket« so tisti, ki popačijo mednarodni trg in imajo direkten učinek na proizvodnjo. Zeleni paket subvencij ima najmanjši učinek na trg, prav tako se lahko svobodno uporablja. To so dejansko domače podpore, ki niso povezane ne s količino kmetijskih proizvodov, ki jih proizvede kmet, ne s cenami teh proizvodov. Modri paket subvencij je tisti paket, ki jih vlade izplačujejo kmetovalcem v okviru programa, ki omejuje količine, ki jih kmetovalci proizvedejo. Zanje ne veljajo zaveze o zmanjšanju podpor (Peng in Cox, 2006).

Pred tem je skupina Cairns, skupaj z ZDA in nekaterimi državami v razvoju, zagovarjala zmanjševanje modrih subvencij in njihovo vključitev med nedovoljene subvencije. Temu so nasprotovale EU, Japonska in Koreja, ki so menile, da modre subvencije nimajo učinka, oziroma je njihov vpliv na proizvodnjo in trgovino zanemarljiv v primerjavi z nedovoljenimi subvencijami. Kljub temu naj bi se modre subvencije v obdobju petih let razpolovile ali pa bi se združile z nedovoljenimi subvencijami.

Deklaracija konference v Dohi se na področju kmetijstva nanaša na že opravljeno delo v pogajanjih v kmetijstvu. S tem se potrjujejo in izpolnjujejo cilji in določa urnik nadaljevanja pogajanj. V program so bile vključene tudi teme netrgovinske narave, kot sta zaščita hrane in razvoj podeželja. Ta pogajanja so se začela januarja 2002 (Erzar, 2005). Vsebovala so ministrska pogajanja v Kankunu (2003), Hong Kongu (2005), Ženevi (2006) in Postdamu (2007), pri čemer zadnja pogajanja v Postdamu niso bila končana z dogovorom (Timeline: World ..., 2007) in je zato zadnji krog pogajanj zašel v slepo ulico.

Izvozniki kmetijskih proizvodov so se zavedali, da je potrebno v okviru Razvojnega kroga (začela so se leta 2001 in še niso zaključena) znižati podpore bolj, kot so bile predvidene z Urugvajskim krogom. Tudi začetek pogajanj v Dohi je prinesel neznamen napredek. Šele po odločitvi EU junija, 2003, da se reformira Skupna kmetijska politika, je prišlo do prvih premikov. EU je želela zmanjšati nivo podpor, ki izkrivljajo trgovino in posledično povečujejo modre subvencije. Le-to jim je omogočilo oblikovanje dialoga z ZDA.

Ena od prioritarnih nalog Razvojnega kroga, je bilo sprejetje osnutka sporazuma, ki naj bi do leta 2013 odpravil kmetijske subvencije. Le-ta predvideva tudi odpravo drugih izvoznih spodbud, ki imajo podoben učinek kot klasične izvozne subvencije. Od leta 2008 naprej naj bi 97 odstotkov izdelkov iz najmanj razvitih držav uživalo neoviran dostop na trge članic STO in se trgovanje ne bi omejevalo s kvotami. Ob tem so se razvitejši države zavezale, da bodo pospešile aktivnosti v zvezi z vključevanjem najmanj razvitih držav v gibanja svetovne trgovine (Gospodarska rast ..., 2007). Sporazum pravzaprav pomeni nadaljevanje liberalizacije svetovne trgovine, ki se je začela leta 2001 v Dohi. V novem krogu pogajanj pa naj bi tudi nadaljevali pogovore o liberalizaciji kmetijstva in storitev. Pogajanja naj bi razširili na nova področja, kot so: okolje, konkurenca, investicije, transparentnost pri javnih naročilih in podpora trgovini.

Razlogi za propad pogajanj v Dohi so različni, ugotavlja Ikenson (2007). Nekateri krivijo EU, ker ni pristala na večje znižanje kmetijskih carin, drugi ZDA, ker dejansko ni ukinila kmetijskih subvencij. Tretji krivijo Brazilce, ker niso dali primerjalnega podatka o zmanjševanju nekmetijskih carin, ki so jih uvedli. Četrto krivijo indijskega zunanjega ministra zaradi njegovega odklonilnega odnosa do dogovora.

Veliko je torej razlogov, zakaj so pogajanja propadla, vendar pa je glavni razlog jasn. Pri večini držav enostavno ni bilo dovolj interesa za dejansko uveljavitev liberalizacije trgovine, oziroma ni bilo dovolj volje, da bi države sprejele kompromise v dobro vseh in ne le posameznih držav.

2.2.4 Subvencije

Subvencija je, po definiciji Sporazuma o subvencijah in izravnalnih ukrepih iz leta 1995, vsak finančni prispevek, dodeljen na ozemlju države članice s strani vlade ali javnega organa oziroma dohodkovna ali cenovna podpora v smislu XVI.člena GATT iz leta 1994, ki obenem pomeni korist za prejemnika.

Intenzivnejše uvajanje subvencij v mednarodnem trgovinskem prostoru se časovno sovпада z izbruhom svetovne gospodarske krize v tridesetih letih prejšnjega stoletja in z razmerami po drugi svetovni vojni. S tem so si države med drugim zagotovile socialno stabilnost in zagotavljale enačenje dohodka med kmetijstvom in drugimi vejami gospodarstva.

Denarna sredstva vložena v kmetijstvo v razvitih državah so ogromna. Celotna sredstva, ki so jih namenili za kmetijstvo v državah OECD v letu 2003, znašajo 350 milijard USD. Polovica sredstev prihaja od davkoplačevalcev in polovica od potrošnikov. Ukinitev večine kmetijskih podpor bi prinesla svetovno letno blaginjo v vrednosti 165 milijard USD, saj bi se proizvodnja premaknila bolj v države v razvoju. Ocenjena vrednost hrane za 850 milijonov ljudi, ki ne živijo v prehranski varnosti, je 10,4 milijarde USD letno, medtem ko je letna cena zagotavljanja zdrave prehrane in zdravja v razvitih državah ocenjena od 70 do 80 milijard USD z dodatkom 136 milijard USD, ki so splošno potrošeni (Elinder Schafer, 2005).

Po podatkih Oxfam (Stop the ..., 2002) je leta 2000 v EU 78 odstotkov kmetov prejelo manj kot 5.000 EUR direktne letne pomoči. Vendar je le 2.000 od skupno 4,5 milijonov kmetov v Evropi prejelo več pomoči in sicer skupaj skoraj milijardo direktne pomoči zaradi skupne kmetijske politike. Kmetijske subvencije povsod po Evropi niso enake. Na Portugalskem tako 95 odstotkov kmetovalcev dobi manj kot 5.000 EUR letno, medtem ko enak znesek dobi le 43 odstotkov kmetovalcev v Veliki Britaniji, kjer 380 lastnikov zemlje in velikih kmetijskih obratov dobi 300.000 EUR pomoči na kmetovalca oziroma po obratu letno. Kmetijski proizvajalci v državah z razvito protekcionistično zunanjetrgovinsko

politiko so lahko zaradi subvencij prodajali proizvode po nižjih cenah, kot veljajo na svetovnem trgu.

Oxfam (Stop the ..., 2002) tudi opozarja, da se vsaka subvencija, ki povzroča prevelik obseg proizvodnje in povečuje izvoz na svetovni trg po cenah, ki so pod stroški proizvodnje oziroma, katere cena je manjša od realne, imenuje dumping. V Sporazumu o kmetijstvu, ki je bil dosežen na pogajanjih STO, so se razvite države zavezale za zmanjšanje svojih subvencij v kmetijstvu, praksa pa je pokazala vse prej kot to. Od leta 1990 so se kmetijske subvencije v EU povečale za 5 milijard USD. ZDA niso nič boljše, saj so sprejeli "Farm bill", ki omogoča povečevanje kmetijskih subvencij za naslednjo dekada za kar 80 odstotkov .

Skupna kmetijska politika EU po mnenju Oxfam (Stop the ..., 2002) zavira in destabilizira trg za nesubvencionirane izvoznike, tudi tiste, ki prihajajo iz držav v razvoju. Nadaljevalna praksa dumpinga oziroma izvoza za ceno, ki je pod stroški proizvodnje, uničuje domače trge v državah v razvoju. V recipročni meddržavni trgovini bi države v razvoju imele možnost večje stopnje fleksibilnosti zaščite svojih malih kmetovalcev pred valom poceni in subvencioniranega uvoza.

Večje subvencioniranje kmetijstva v razvitih državah škoduje ljudem v nerazvitih državah in otežuje razvoj na njihovem podeželju. Pridelovalci držav v razvoju, ki ne prejemajo subvencij, ne morejo prodajati svojih izdelkov po ceni, ki ne pokrije niti stroškov pridelave in so zato pahnjeni v začaran krog revščine, pomanjkanja in lakote. Takšna politika izriva majhne kmete s trga, tudi če so produktivni, saj nikakor ne morejo tekrovati s kmeti iz razvitih držav, ki svoje pridelke prodajajo pod stroški pridelave. Poleg tega pa kmetovalce iz držav v razvoju zadenejo še visoke uvozne dajatve v razvitih državah (Pinstrup-Andersen, 2005).

Uporabe izvoznih podpor v razvitih državah in uvozne dajatve za proizvode držav v razvoju ovirajo rast v kmetijskem sektorju v državah v razvoju. Rast v kmetijstvu ima pomembno vlogo pri zmanjševanju revščine in lakote, saj povečan dostop do hrane na

lokalni ravni omogoča večje zaposlovanje, stimulira podeželsko gospodarstvo in zmanjšuje cene hrane za revnejše porabnike (Elinder Schafer, 2005).

Subvencije pa se ne dodeljujejo samo v razvitih državah, temveč tudi v državah v razvoju. Svetovna banka (Agriculture and ..., 2003) ugotavlja, da sedanji model dodeljevanja subvencij v državah v razvoju ni tako učinkovit in uspešen, kot bi moral biti, saj takšna politika prej ko slej privede do težav. Dodeljevanje in kasneje povečevanje subvencij za državo v razvoju pomeni veliko finančno breme. Tako so subvencije za energijo in namakalne sisteme povzročile finančno krizo v določenih regijah, kar je pomenilo zmanjšanje javnih investicij v podeželsko infrastrukturo, namakalne sisteme in tehnologijo, kar je posledično zmanjšalo storilnost. Prav zaradi takih ukrepov bi se države morale bolj nagibati k transparentnim in ciljno osredotočenim mehanizmom dodeljevanja subvencij v kmetijstvu.

Poleg tega so se subvencije za energijo in vodo pokazale kot neučinkovita uporaba vode, ki je povzročila onesnaževanje in celo upadanje vodne gladine na nekaterih območjih. Subvencije za gnojila, ki so bila predvsem iz ureje, pa so dajala popačeno sliko uporabe. Zagotoviti bi morali splošno merjenje porabe gnojil, plačilno disciplino, boljši transport in dovolj električne moči.

Subvencije pa so le delni problem. Pridobitve, ki bodo prišle z zmanjšanjem subvencij, bodo dovolj, trdi organizacija Bread for world (Trade: Farm ..., 2007), če izvozni trg ne bo odprt za proizvode iz držav v razvoju, oziroma če se ne bo izpeljala liberalizacija trgovine. Carine in davki na uvoženo blago onemogočajo državam v razvoju enak dostop do trgov, kjer bi njihovi proizvodi bili konkurenčnejši od domačih proizvodov.

2.2.5 Vloga držav v razvoju v Svetovno trgovinski organizaciji

Države v STO se združujejo in razhajajo glede na trenutne interese in svetovne razmere. Navadno imajo ZDA, EU in Japonska skupne interese, saj kot predstavniki razvitega sveta zagovarjajo politiko svojih interesov. Zato nekateri nasprotniki STO-ja trdijo, da so

odločitve sprejete na pogajanjih v STO v korist predvsem transnacionalnim korporacijam razvitih držav, medtem ko državam v razvoju ne prinesejo večjih koristi, kljub temu da zasedajo večji del njihovega članstva.

Države v razvoju predstavljajo heterogeno skupino držav, katerih interesi se med seboj razlikujejo glede na velikost države, izvozno orientiranost in blaginjo države. Večina držav v razvoju je nezadovoljnih z visokim nivojem zaščite, s katerim se srečuje njihov izvoz v razvite države. Vlade razvitih držav intervenirajo na kmetijskem trgu z ukrepi domačih cenovnih podpor kot tudi z ukrepi zunanjetrgovinske politike. Podpore v razvitih državah so pod drobnogledom, še zlasti od Urugvajskega kroga STO pogajanj dalje, ko je bil sprejet Sporazum o kmetijstvu. Ob tem pa so se vršila tudi prizadevanja držav OECD za zmanjšanje visokih državnih podpor, s čimer bi se omogočila bolj poštena konkurenca na mednarodnem trgu, tudi za države v razvoju (Mullen in sod., 2005).

Nekatere države v razvoju so povezane v skupino Cairns. Sem sodijo tudi Indija in afriške države. Zavzemajo se za zaščito svojih kmetov pred poceni uvozom in za odpravo izvoznih subvencij v razvitih državah. Skupina Cairns sestavlja devetnajst držav: Argentina, Avstralija, Bolivija, Brazilija, Kanada, Čile, Kolumbija, Kostarika, Fidži, Gvatemala, Indonezija, Malezija, Nova Zelandija, Paragvaj, Filipini, Južna Afrika, Tajska in Urugvaj. Od tega so tri razvite države, ostale so države v razvoju. Na pogajanjih države iz omenjene skupine zagovarjajo liberalizacijo svetovne trgovine s kmetijskimi proizvodi, predvsem pa se zavzemajo za ukinitve in prepoved vseh oblik subvencij in za močno zmanjševanje domačih podpor, ki izkrivljajo trgovino. Hkrati se zavzemajo za bistven napredek na področju dostopa na trg razvitih držav, kar v svojem delu navaja Ingco (2003).

Prav tako je bila skupina Cairns izrazito nezadovoljna z rezultati Urugvajskega kroga, zlasti zato, ker je imela njihova vloga v dosedanjih pogajanjih premajhen pomen. Zato so zahtevali spremembe na globalnem nivoju, šele nato pa naj bi sami začeli z liberalizacijo znotraj svojega kmetijskega sektorja (Anania in sod., 2004).

Na pogajanjih v Dohi se je pojavilo razlikovanje med državami in sicer na razvite države in države v razvoju in njim prirejenih pravil trgovanja. Tako so leta 2004 države v razvoju v pogajanjih STO pridobile prednost v primerjavi z ZDA in državami EU. Z vse večjim pomenom držav v razvoju postajajo te države vedno bolj heterogene (A New Approach ..., 2004).

3 INDIJA

3.1 PREDSTAVITEV INDIJE

Indija, z glavnem mestom v Delhi-ju, leži v južnem delu Azije in pokriva večji del Indijske polceline. Meri 3,3 milijonov km² in je razdeljena na 28 držav in 7 zveznih teritorijev. S svojimi mejami na severozahodu meji s Pakistanom, na severu s Kitajsko, na severovzhodu pa z Nepalom, Butanom in Bangladešem. Z jugozahodne strani jo obliva Arabsko morje, jugovzhodne strani pa Bengalski zaliv.

Slika 6: Zemljevid Indije (Map of ..., 2008)

Večina Indije leži v tropskem podnebnem pasu in ima značilne relativno visoke temperature in suhe zime. Leto je razdeljeno na štiri letne čase: zimo (december – februar), poletje (marec – junij), južno zahodno monsunsko obdobje (junij – september) in polmonsunsko obdobje (oktober – november). Z vremenom povezane so tudi določene naravne katastrofe, ki prizadenejo državo, kot so: poplave in poplave, ki jih povzročijo monsuni, suše in plazovi. Pogosto jih prizadene tudi potres.

Država je bogata z naravnimi viri, predvsem s premogom, železovo rudo, manganom, nafto, titanom, kromom, zemeljskim plinom, magnezitom, apnencem, dolomitom, baritom, kaolinom, sadro, fosforjem in fluoridom. Prav tako se ponašajo z zelo rodovitno zeljo, kar omogoča ugodne pogoje za kmetijstvo.

Gospodarstvo Indije je pol stoletja po osamosvojitvi doseglo velik razvoj in postalo stabilno (Agricultural Policies ..., 2007). V zadnjih desetletjih se je v Indiji izboljšalo tako življenje kot tudi gospodarska rast. Socialni kazalci, kot so nižja raven revščine in višji nivo izobrazbe, kažejo to izboljšanje. Indijski BDP se je v tem obdobju podvojil (Gulati in Landes, 2003). Indija je danes ena od šestih najhitreje rastočih ekonomij na svetu.

Zadnja leta se je Indija še posebno gospodarsko okrepila, čemur je pripomogla visoka gospodarska rast, ki se je začela leta 2003, normalne padavine in konstantno povečevanje tako kmetijskih proizvodov kot dohodkov. Tako poroča OECD v svojih poročilih za leto 2007 in dodaja, da je progresiven razvoj srednjega sloja značilno vplival na povpraševanje in spremembe v potrošniških vzorcih. Srednji sloj sedaj predstavlja 15 odstotkov prebivalstva in je najhitreje rastoči sloj.

Hitrejši trend rasti BDP-ja se je v Indiji začel v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in se je nadaljeval v devetdeseta leta. Gospodarska kriza leta 1991 je Indiji prizanašala, saj je indijsko gospodarstvo pri tujih bankah imelo izgube le za 1 milijardo USD, kar je bilo enako vrednosti izpada dohodka izvoza za obdobje dveh tednov. Po gospodarski krizi se je začela hitra gospodarska rast, ki je bila posledica izvajanja različnih reform. Le-te so bile: zmanjšan proračunski primanjkljaj centralne vlade, vpeljevanje liberalizacije in reforma

zunanje trgovine, ukinjen nadzor nad industrijskim sektorjem, reforma davčnega sistema in boljše metode nadzora finančnega sistema. Umirili so devalvacijo in prosto drsenje rupija (Ahluwalia, 2002).

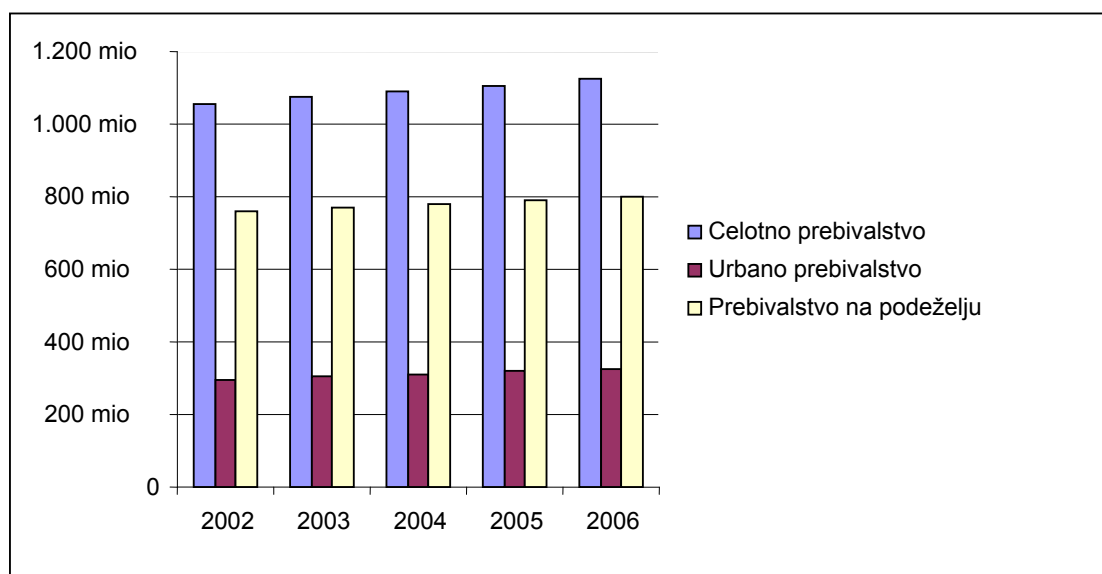
Reforme so se izvajale tudi v kmetijstvu. Povečali so vladne podpore, subvencije stroškov v obdobju monsuna in zmanjšali obdavčitev v kmetijstvu. S tem so omogočili boljšo trgovino s kmetijskimi proizvodi. Povečale so se investicije v kmetijstvo, še posebno iz privatnega sektorja (Agriculture and ..., 2003). Posledično se je začelo proizvajanje kmetijskih proizvodov višjega kakovostnega razreda tako v živinoreji kot v poljedelstvu, kar je dalo večje dohodke.

V obdobju od leta 1992-93 do 1996-97 se je BDP, po podatkih Mullen in sod. (2005), povečal za 7,1 odstotkov, od leta 1997-98 do 2003-04 za 5,5 odstotkov, kar je bilo manj kot obdobje poprej. Manjša rast je bila posledica reform, zmanjšanje investicij javnega sektorja, padec svetovnih cen večini kmetijskih proizvodov in slabo monsunsko obdobje leta 2002-03. Realna rast BDP-ja je bila po podatkih indijske vlade (The National ..., 2008) za leto 2005-06 8 odstotkov, medtem ko je bil BDP kupne moči tri trilijone USD, kar jo uvršča na četrto mesto takoj za ZDA, Kitajsko in Japonsko. Kljub vsemu je BDP na prebivalca zelo nizek in je bil leta 2005.

Rast realnega BDP-ja zakriva sektorsko neenakost. Tako so storitve narasle za 10,3 odstotkov, industrija za 7,6 odstotkov in kmetijstvo za 3,9 odstotkov, kar pomeni, da je bila rast v kmetijstvu le 1 odstotek v letu 2004-05 in 10,2 ter 7,4 odstotkov pri storitvah in industriji. Kljub konstantni rasti BDP-ja v zadnjih letih ponudba ni bila kos povečani domači potrošnji, kar je povečalo odvisnost od uvoza in povzročilo negativno računsko bilanco v letih 2004 in 2005, ocenjuje OECD (Agricultural Policies ..., 2007). Glavni vzrok inflacije naj bi bila mednarodna cena nafte. Odziv vlade je bila intervencija, ki je omejila popoln vpliv na domače cene in s tem zadrževala inflacijo na ravni okoli 4 odstotkov.

Kmetijstvo je pomemben del indijskega gospodarstva in je leta 2005 predstavljalo 22 odstotkov BDP-ja, kar je enako deležu industrije. Po krizi leta 1991 je realna rast BDP-ja kmetijstva in sorodnih dejavnosti začela strmo naraščati. Glavni proizvodi kmetijstva so po podatkih indijske vlade (The National ..., 2008): riž, pšenica, čaj, bombaž, sladkorni trst, krompir, oljna semena in perutnina.

Po podatkih Svetovne banke, 2003 je na podeželju Indije živel 72,2 odstotkov populacije, kar je 741 milijonov ljudi in 58 odstotkov le-teh je bilo zaposlenih v kmetijstvu. Delež se zadnjih 25 let iz leta v leto zmanjšuje (Debroy, 2004). Porazdelitev prebivalstva v Indiji se zadnjih nekaj let bistveno ne spreminja, kar kaže tudi slika 7. Podeželsko prebivalstvo se povečuje, vendar ne drastično. Leta 2004 je po podatkih OECD (Agricultural Policies ..., 2007) 305 milijonov ljudi oziroma 28 odstotkov indijske populacije živel pod pragom revščine, medtem ko je bilo 39 odstotkov otrok podhranjenih.

Slika 7: Porazdelitev prebivalstva v Indiji (Database ..., 2007)

Na podeželju Indije predstavlja največji problem veliko število ljudi, ki nimajo zemlje v lasti ali pa obstaja možnost, da jo v kratkem izgubijo. Veliko izmed njih je takšnih, ki so popolnoma odvisni od nekaj tednov dela v vrhuncu sezone sajenja ali pobiranja pridelkov. Število ljudi, ki nimajo v lasti zemlje, je od neodvisnosti države naraslo, tako v deležu prebivalstva, kot v dejanskem številu ljudi. V letu 1981 je bilo v Indiji 195,1 milijonov podeželskih delavcev, od tega je bilo 55,4 milijonov kmetijskih delavcev, katerih

preživetje je bilo popolnoma odvisno od občasnega dela na kmetijah. V začetku devetdesetih let se je podeželska delovna sila povečala in dosegla 242 milijonov. 73,7 milijonov je bilo takšnih, ki so se kvalificirali kot kmetovalci. Okoli 33 odstotkov zaposlenih ljudi na podeželju se lahko kvalificira kot fizični delavci (Heitzman in Worden, 1995). Rast števila zaposlitev v kmetijstvu se je v devetdesetih letih upočasnila glede na osemdeseta leta prejšnjega stoletja, ko se je povečevala na letni ravni za 1,7 odstotkov (Muller in Patel, 2004).

3.2 LAKOTA V INDIJI

Lakota je v Indiji prisotna že stoletja. »Velike lakote« so velikokrat zdesetkale prebivalstvo, kot lahko vidimo v tabeli 5. Prva dokumentirana večja lakota, ki je zajela celotno Indijo, je bila leta 650. Največ žrtev je bilo med leti 1850 in 1875, ko je zaradi lakote umrlo 26 milijonov ljudi. Med britansko vladavino v Indiji je deželo prizadelo 25 večjih lakot, ki so bile še posebno hude v državah Tamil Nadu, Bihar in Zahodna Bengalija. V Indiji je bilo v drugi polovici 19. stoletja od 30 do 40 milijonov ljudi žrtev lakote. V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja bi se lahko pojavile večje humanitarne katastrofe, ki pa so jih na srečo preprečili s svetovno pomočjo in pozneje z razcvetom zelene revolucije. Kljub temu pa lakota še dan danes pesti Indijo.

Tabela 5: Kronologija lakote v Indiji (Famine in ..., 2002)

Leto	Področje prizadetosti	Število žrtev	Ime
650	Celotna Indija	Ni podatkov	
1022, 1033	Celotna Indija	Zdesetkano prebivalstvo	Velika lakota
1344 – 1345	Celotna Indija	Ni podatkov	Velika lakota
1630 – 1632	Ahmedabadu	2 milijona ljudi	
1661	Celotna Indija	Ni podatkov	
1702 - 1704	Deccan	2 milijona ljudi	
1770	Bengal	10 milijona ljudi	Prva bengalska lakota
1780 – 1790	Bengal, Beanresu, Jammu, Bombej in Madras	Več milijonov ljudi	
1800 - 1825	Celotna Indija	1 milijon ljudi	
1850 – 1875	Zahodna Bengalija, Orisa, Radžastan, Bihar	5 milijonov ljudi	
1875 – 1902	Celotna Indija	26 milijonov ljudi	
1905 – 1906	Celotna Indija	3,3 milijonov ljudi	
1943	Celotna Indija	3 milijonov ljudi	Druga bengalska lakota

Dežela se sooča s skoraj rednimi valovi lakote, ki je zaradi relativne zaostalosti v razvoju podeželja, kar je razlog monsunskega delovanja oziroma izmenjava obdobj suše in poplav), ki posledično vplivajo na kmetijsko aktivnost in količino kmetijskega pridelka (Kumar, 2003).

Revščina je v Indiji še toliko bolj pereč problem zaradi njene skrajno neenakomerne geografske raznolikosti. V manj razvitih državah kot so Bihar, Utar Pradeš, Andhra Pradeš, živi pod črto revščine povprečno 30 odstotkov prebivalstva, v bolj razvitih državah, kot so Himachal Pradeš, Pundžap pa le 3-7 odstotkov (Kumar, 2003). Specifična geografska

koncentracija revščine na podeželju je še zlasti prisotna v dveh regijah s posebno visoko stopnjo revščine: vzhodna Indija in centralna Indija (Muller in Patel, 2004). Ti regiji vključujeta: vzhodni Utar Pradeš, severni Bihar, severna Bengalija, Coastal Orisa, Asam, Tripura, Bundelkhand, Jharkand, Vidarbho, Madhya Pradeš, Radžastan, zahodni Oriso in Telangano.

Gospodarska rast v Indiji ni zmanjšala revščine. Zdi se, da je globalizacija še poslabšala stanje. V Indiji je leta 1993 pod pragom revščine živelo 35,5 odstotkov ljudi (Virmani, 2006), kar pomeni, da je 350 milijonov ljudi zaužilo manj kot 80 odstotkov minimalno priporočene energije. Prav zaradi tega so prehranski kot tudi pokazatelji zdravstvenega stanja zelo nizki. V državah Južne Azije se še vedno bojujejo z visoko ravnijo otroške podhranjenosti. Skoraj polovica vseh otrok pred petim letom starosti je podhranjenih (Progress towards ..., 2005). Devet od desetih nosečih žensk med 15. in 49. letom starosti trpi za podhranjenostjo in slabokrvnostjo, ki pri nosečih ženskah povzroča 20 odstotno umrljivost še nerojenih otrok. Polovica otrok do petega leta je zmerno oziroma močno podhranjena, kljub vsemu pa je Indija zmanjšala delež ekstremno ohromelih otrok v rasti kot posledice nezadostne in neprimerne prehranjenosti (Svedberg, 2002).

Tabela 6: Razmerje med energetska vrednostjo doma proizvedene hrane ter lakoto in revščino na indijskem podeželju (Agriculture Policy ..., 2008)

Energetska vrednost doma proizvedene hrane	Delež prebivalstva	
	Delež lačnih ljudi	Delež revnih ljudi
0	49	41
< 25 odstotki	36	34
25 – 50 odstotki	26	25
50 – 75 odstotki	23	20
> 75 odstotki	17	29

Skoraj ena četrtna populacije v Indiji živi pod pragom revščine. Večji delež revnega prebivalstva oziroma 68 odstotkov živi na podeželju, 32 odstotkov pa v mestih. Indian Agricultural Research Institute (Agriculture Policy ..., 2008) navaja, da se je število revnih ljudi od leta 1983 na podeželju zmanjševalo, medtem ko se število revnih, tudi zaradi večje migracije v mesta, povečevalo, kar je razvidno iz tabele 6. Po podatkih Svetovne Banke (Agriculture and ..., 2003) se je odstotek populacije v mestih v Indiji z 23 odstotkov leta 1980 povzpел na 28 odstotkov leta 2001. V kolikor se bo ta trend rasti mestnega prebivalstva nadaljeval, to pomeni, da bo leta 2030 v urbanem naselju živelo 41 odstotkov

ljudi. Delež ljudi, ki so živeli pod pragom revščine, se je med leti 1990 in 2002 zmanjšal s 46 odstotkov na 35 odstotkov zlasti zaradi programov odpravljanja revščine, ki med drugim tudi povečujejo zaposlovanje na podeželju. Prav tako nam tabela razkriva še eno zanimivost. Na podeželju se problem revščine (lakote in podhranjenosti) zmanjšuje bistveno hitreje kot v mestih. Takšen trend nam kaže, da bo v prihodnosti vse večji problem revščine prav v mestih.

Tabela 7: Število in delež populacije, ki živi pod pragom revščine v Indiji (Agriculture Policy ..., 2008)

Leto	Podeželje		Mesto		Celotna Indija	
	Št. ljudi (mio)	Delež ljudi (%)	Št. ljudi (mio)	Delež ljudi (%)	Št. ljudi (mio)	Delež ljudi (%)
1973	261	56	60	49	321	55
1983	254	46	74	41	328	45
1993	213	33	75	32	288	32
1998	170	24	81	30	251	26

V nekaterih državah, kot sta Radžastan in Utar Pradeš, družine, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, vključujejo čez 70 odstotkov revnega prebivalstva na podeželju. Odstotek populacije, ki živi pod pragom revščine, se v državi Radžastan znotraj Indije konstantno zmanjšuje. V letih 1999 in 2000 je Svetovna banka (India at ..., 2007) v tej državi ocenila število ljudi, ki so živeli pod pragom revščine na 8,65 milijonov oziroma okoli 3,8 odstotkov vseh revnih v Indiji.

Kmetijstvo predstavlja 26 odstotkov nacionalnega BDP-ja in zaposluje okoli 60 odstotkov delovne sile. Od tega je 78 odstotkov imetnikov majhnih kmetij in delavcev na kmetijskih obratih na podeželju, ki predstavljajo temeljno komponento indijskega gospodarstva. Polovica indijskih kmetij je manjših od 1,2 ha in ena tretjina je brez zemlje. Te družine se preživljajo z delom pri veleposestnikih (Muller in Patel, 2004). Manjše kmetije obdelujejo le 33 odstotkov vseh kmetijskih zemljišč, vseeno pa so ti kmetje bolj produktivni od srednjih ali velikih kmetij. Zato je Indija odvisna od majhnih kmetovalcev, ki jo oskrbujejo s hrano. Tako 41 odstotkov proizvedenih žit v Indiji proizvedejo prav majhni kmetovalci. Podobno je s proizvodnjo zelenjave in sadja. Kljub njihovi pomembnosti pri prehranjevanju indijskega prebivalstva ima velik delež majhnih kmetovalcev še zmeraj težak dostop do osnovnih virov kot so: zemlja, voda, energija in krediti.

Tabela 8: Delež revnih ljudi na kmetijah v Indiji glede na velikost kmetije (Muller in Patel, 2004)

Leto/ delež revnih ljudi	Pod mejo majhne kmetije	Mejne kmetije	Majhne kmetije	Srednje kmetije	Velike kmetije	Vse kmetije
1983	54	46	41	35	25	42
1988	39	30	23	17	11	31
1993	38	27	19	14	13	29
1994	31	27	23	17	13	25
1995	25	21	18	17	15	21
1996	24	21	16	14	10	20
1998	28	23	18	15	10	22
Stopnja povečanja (%/leto)	5,1	4,9	5,5	5,1	4,6	4,8

Analiza pojava revščine in lakote na podeželju glede na velikost kmetije kaže, da je več kot polovica kmetovalcev brez zemlje, revnih. Razlika med deležem revnih kmetovalcev brez zemlje in kmetovalcev, ki imajo manj kot 0,5 ha, dokazuje, da celo tako majhen kos zemlje lahko zmanjša tako lakoto kot revščino.

Tabela 9: Delež lačne in revne populacije glede na velikost kmetije v Indiji (Agriculture Policy ..., 2008)

Velikost kmetije	Delež prebivalstva	
	Delež lačnih ljudi	Delež revnih ljudi
Brez zemlje	49	54
< 0,5 ha	32	38
0,5 – 1 ha	24	27
1,0 – 2 ha	17	19
2,0 – 4 ha	12	14
> 4 ha	12	13

Dejavniki, kot so namakalni sistemi, uspešno upravljanje in organiziranje kmetijske pridelave in pismenost, lahko odločujoče vplivajo na zmanjševanje lakote in revščine. V Indiji je koncentracija revnih in lačnih ljudi predvsem na območjih, kjer primanjkuje padavin in manj v predelih, kjer uporabljajo namakalne sisteme. Iz tega lahko sklepamo, da je vlaganje v namakalne sisteme in druge vrste tehnoloških posodobitev v kmetijstvu. Vlaganje v namakalne sisteme in tehnološko posodobitev kmetijske pridelave ne zmanjšuje le revščine in lakote, temveč posredno pripomore tudi k enakomernejšem gospodarskem razvoju, ohranjanju okolja in naravnih virov. Učinkovito gospodarjenje z vodnimi viri in podpora inštitucij pri tem sta potrebni, da se zagotovi razumna in pravična postavitev namakalnega sistema oziroma distribucija in izkoriščanje vode in vodnih virov.

3.3 KMETIJSTVO V INDIJI

3.3.1 Splošno o kmetijstvu v Indiji

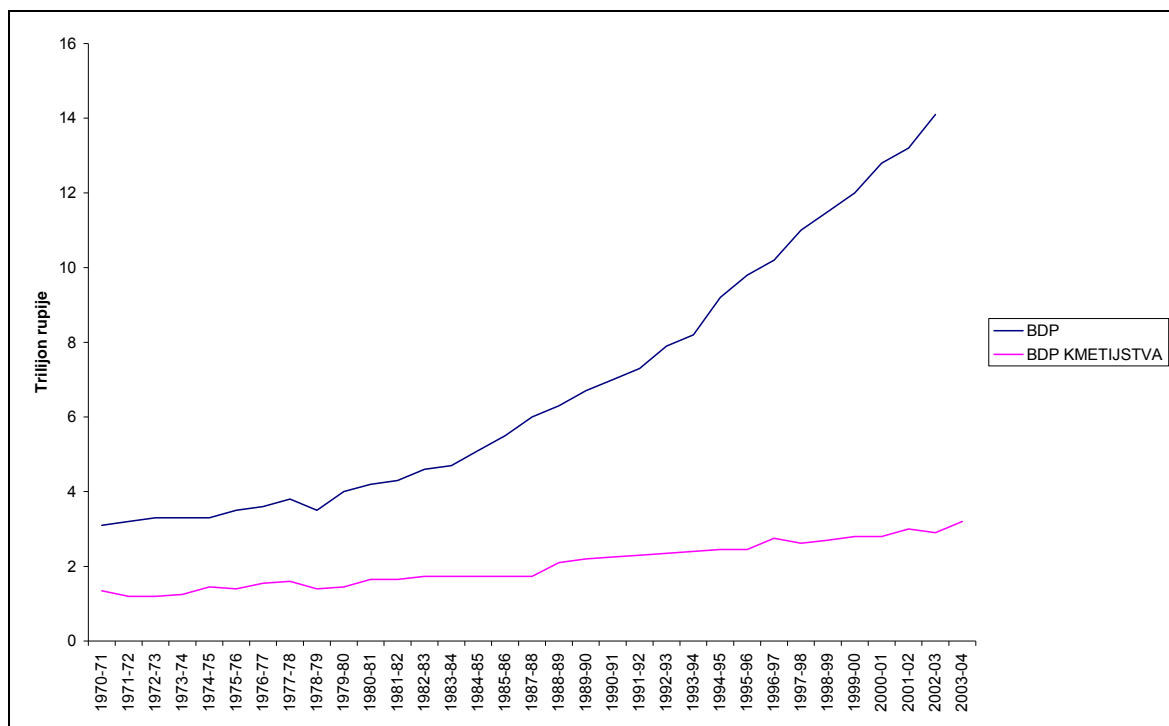
Kmetijstvo je ena najpomembnejših dejavnosti tako v celotni državi kot v večini držav znotraj Indije, saj predstavlja skoraj 22 odstotkov BDP-ja in zaposluje med 65 odstotkov in 70 odstotkov prebivalstva (The National ..., 2008). Od neodvisnosti leta 1947 je delež kmetijstva v skupnem BDP-ju padal v primerjavi z rastjo BDP-ja v industrijskem in storitvenem sektorju, čeprav je kmetijstvo proizvedlo večino surovin, ki so se kasneje uporabile v proizvodnji (Heitzman in Worden, 1995). Delež kmetijstva v prihodku celotnega gospodarstva je za vsako državo znotraj Indije drugačen in dosega okoli 40 odstotkov BDP-ja v Punjab regiji, v Delhiju pa na primer le do 2 odstotka (Agricultural Policies ..., 2007). Zato kmetijstvo nadzorujejo in urejujejo z zakoni na ravni celotne Indije. Vloga indijske vlade je oblikovanje politike in omogočanje finančnih virov za kmetijstvo. Vlada tako med drugim določa ceno osnovnim kmetijskim proizvodom in s tem ščiti interese kmetov. Ostali proizvodi niso zaščiteni in se pojavljajo na trgu, kjer so predmet ponudbe in povpraševanja.

Tabela 10: Odstotna rast BDP v kmetijstvu med leti 1980 in 2002 (Agriculture and ..., 2003)

	1980/81 do 1989/90	1990/91 do 1999/00	1992/93 do 1996/97	1997/98 do 2001/02
BDP po strošku faktorjev	5,6	5,8	6,7	5,5
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribolov	3,4	3,0	4,7	1,8
Kmetijstvo	3,5	3,0	4,8	1,7
Gozdarstvo	0,0	0,6	0,1	2,4
Ribolov	5,9	5,2	7,7	2,9

Zadnja leta se je Indija gospodarsko okrepila zaradi visoke gospodarske rasti, odsotnosti ekstremnih vremenskih razmer (zlasti zadostnih letnih padavin) in neprestanega povečevanja kmetijskih proizvodov in dohodkov. Progresiven razvoj srednjega sloja prebivalstva je vplival na povpraševanje in spremembe v vzorcu povpraševanja po hrani. Kljub konstantni rasti BDP-ja, ki je v zadnjih letih okoli 8 odstotkov, ponudba ni bila kos povečanemu povpraševanju na domačem trgu. To je povečalo odvisnost od uvoza in povzročilo negativno zunanjetrgovinsko bilanco v letih 2004 in 2005. Vse višje cene nafte na svetovnem trgu so bile glavni vzrok inflacije v Indiji. Vladna intervencija je z nadzorom nad domačimi cenami zadrževala inflacijo na ravni okoli 4 odstotkov. Leta 2005-06 je

realni BDP zrasel na 8,4 odstotkov. Rastoče vrednosti pa so tudi zakrivale neenakost stopenj rasti med gospodarskimi panogami. Storitve so v istem obdobju narasle na 10,3 odstotkov, industrija na 7,6 odstotkov in kmetijstvo na 3,9 odstotkov (Agricultural Policies ..., 2007). Realna rast BDP-ja po proizvodnih faktorjih je strmo naraščala, kar prikazuje slika 8. Še posebno je izražena rast od začetka osemdesetih let prejšnjega stoletja dalje.

Slika 8: Realna rast BDP in BDP kmetijstva po proizvodnih faktorjih od 1970-71 do 2003-04 (Mullen in sod., 2005)

Iz slike 8 je razvidno, da je zaradi splošne rasti BDP-ja naraščal tudi BDP v kmetijstvu, vendar pa ne tako hitro kot splošna rast BDP-ja po stroških faktorjev, ki se je v začetku osemdesetih let umirila in ponovno naraščala v začetku devetdesetih.

V Indiji se v kmetijske namene uporablja 43 odstotkov površine. Na polovici teh obdelovalnih površin sta posejani žito in riž, ki predstavljata 18 odstotkov celotnih kmetijskih proizvodov (Agricultural Policies ..., 2007). Indija je tudi ena največjih proizvajalk mleka, kokosa, čaja, ingverja, kurkume in črnega popra na svetu, obenem pa tudi druga največja proizvajalka pšenice, riža, sladkorja, arašidov in sladkovodnih rib in je

na tretjem mestu po proizvodnji tobaka. Obvladuje 10 odstotkov svetovne proizvodnje sadja, še posebno prednjači v proizvodnji banan.

Živinoreja predstavlja 27 odstotkov celotne kmetijske proizvodnje in raste za 3 odstotke na leto. Indija ima največjo populacijo goveda na svetu, ki šteje 193 milijonov glav živine. Glavni proizvod živinoreje je mleko, ki predstavlja enak odstotek celotnih kmetijskih proizvodov kot žito in pšenica. Zaradi tega je Indija največja proizvajalka mleka na svetu. Proizvodnja prašičjega mesa in jajc je najhitreje rastoča panoga znotraj živinoreje zadnjih 15 let. Povečevanje živinoreje posledično povečuje povpraševanje po pridelkih, ki jih lahko uporabimo tudi kot krmo (Agricultural Policies ..., 2007).

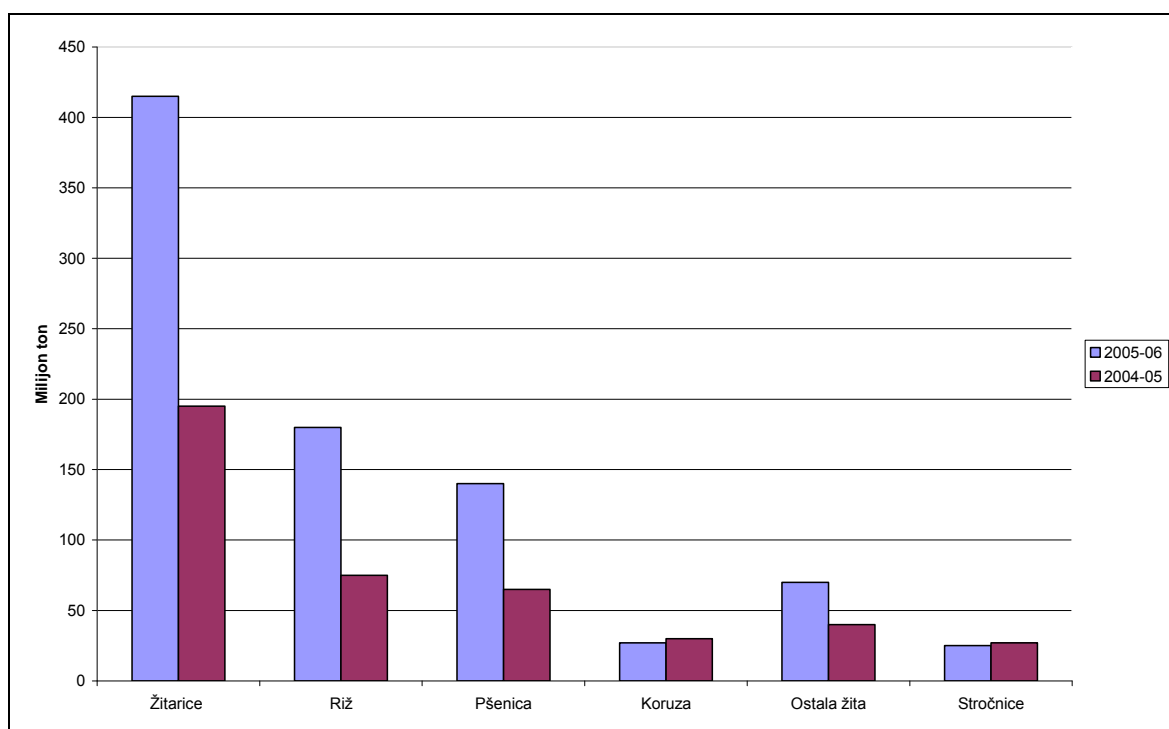
Krma za domače živali predstavlja v Indiji večino kmetijskih stroškov v domači proizvodnji in je leta 2005 predstavljala 49 odstotkov celotnih stroškov, medtem ko so gnojila predstavljala le 14 odstotkov stroškov. Zadnja tri leta so beležili povečevanje uporabe visoko produktivnih in semen umetnih gnojil (Agricultural Policies ..., 2007), zato se že pojavlja vprašanje, kakšne posledice za okolje bo imela prevelika uporaba nitratnih gnojil.

Indija je v večini prehransko samozadostna, a v primeru nadaljnjega naraščanja cen kmetijskih proizvodov bi bila zanjo boljša orientacija k večji specializaciji znotraj kmetijstva, meni Srinivasan in njegovi sodelavci (1994), saj bi tako imela korist in s tem tudi zaščitila redke vire.

OECD (Agricultural Policies ..., 2007) ocenjuje, da je povečanje bruto kmetijskih proizvodov zadnjih štirih let predvsem posledica ugodnih klimatskih pogojev. Rekordna rast leta 2002-03 je bila 9 odstotna in je bila naslednje dve leti manjša za le 1 odstotek. Stroški zadnjih 5 let so bili stabilni, še posebno krma za domače živali, ki je glavna komponenta cene proizvodnih stroškov v živinoreji.

Kmetijska pridelava je v Indiji odvisna predvsem od monsuna. Skoraj 60 odstotkov površin namreč primanjkuje padavin. Tako vreme določi, ali bo letina obilna, povprečna

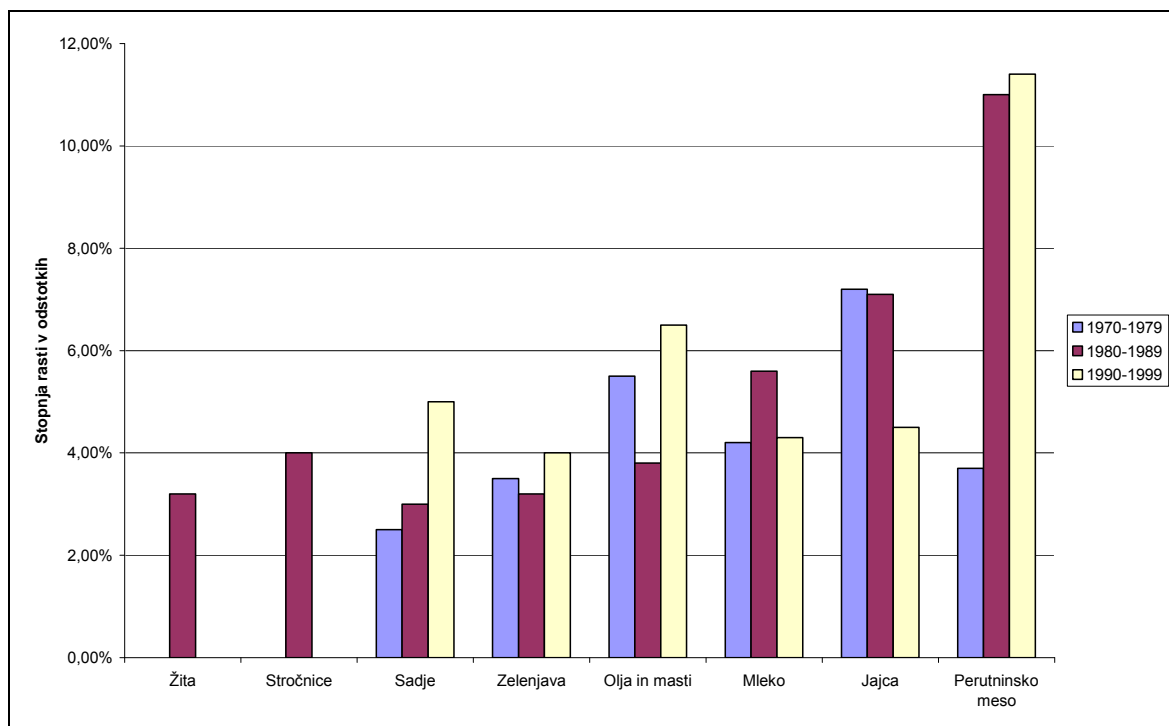
ali slaba. Celotna količina celoletnih padavin v subkontinentalnem podnebnju je skoncentrirana na obdobje monsuna. Leta 2005 je bilo monsunsko deževje obilno, zato je bil pridelek večji kot leto poprej (slika 9). Po podatkih Indijskega ministrstva za kmetijstvo (General overview ..., 2007) so leta 2005-06 pridelali okoli 210,01 milijonov ton žit, kar je 11,65 milijonov ton oziroma 4,7 odstotkov več kot leta 2004-05. Proizvodnja riža je v istem letu narasla od 83,13 milijonov ton na 89,88 milijonov ton. Letna proizvodnja ostalih žit, koruze in stročnic se je, odvisno od pridelka, povečala od 3,6 odstotkov do 6 odstotkov.

Slika 9: Pridelava poljščin v milijonih tonah med leti 2004-05 in 2005-06 (General Overview ..., 2007)

Tradicionalni poljedelski in živinorejski proizvodi v kmetijstvu kljub spreminjanju proizvodov ostajajo dominantni, se pa od začetka devetdesetih let preteklega stoletja spreminjajo v korist sadja in zelenjave ter prehranskih proizvodov animalne proizvodnje kot so: mlečni izdelki, perutninsko meso, jajca, drugo meso in ribe. V primerjavi s poljedelskimi pridelki se je obseg proizvodnje podvojil. Odstotek rasti pri pridelavi sadja in zelenjave je v istem obdobju na primer naraščal za več kot 6 odstotkov letno. Tako je za indijsko kmetijstvo trenutno značilna strukturna transformacija poljedelstva s poudarkom na visoko cenovnih prehranskih proizvodih, po katerih je na domačem in tujem tržišču vedno večje povpraševanje (Mullen in sod., 2005).

Na sliki 10 je viden trend rasti porabe visoko cenovnih prehranskih proizvodov, še posebno med leti 1990 in 1999, predvsem zaradi višjih dohodkov znotraj Indije, urbanizacije in s tem tudi sprememb v prehranjevalnih navadah, spreminjanja cen žitaric in drugih poljščin. Pri osnovnih proizvodih, kot so žita in stročnice, opazamo trend upadanja povpraševanja. Na drugi strani se kaže pozitiven trend povečanega povpraševanja po visoko cenovni hrani.

Slika 10: Rast potrošnje hrane v Indiji (General overview ..., 2007)

Storilnost pridelave hrane se je povečala od 50,80 milijonov ton v finančnem letu 1950 na 176,3 milijonov ton v finančnem letu 1990 (Heitzman in Worden, 1995). Če primerjamo Indijo z ostalimi kmetijskimi državami, ugotovimo, da je v Indiji kljub povečani pridelavi povprečnega letnega pridelka od 30 do 50 odstotkov povprečne svetovne pridelave pridelka. Vzrok je nizka storilnost v Indiji, kar je po mnenju indijske vlade (General overview ..., 2007) posledica različnih dejavnikov kot so: nepismenost, splošna socialno-ekonomska zaostalost, neučinkovite reforme, neprimerna in neuspešna vlaganja in neučinkovito trženje v posameznem gospodinjstvu.

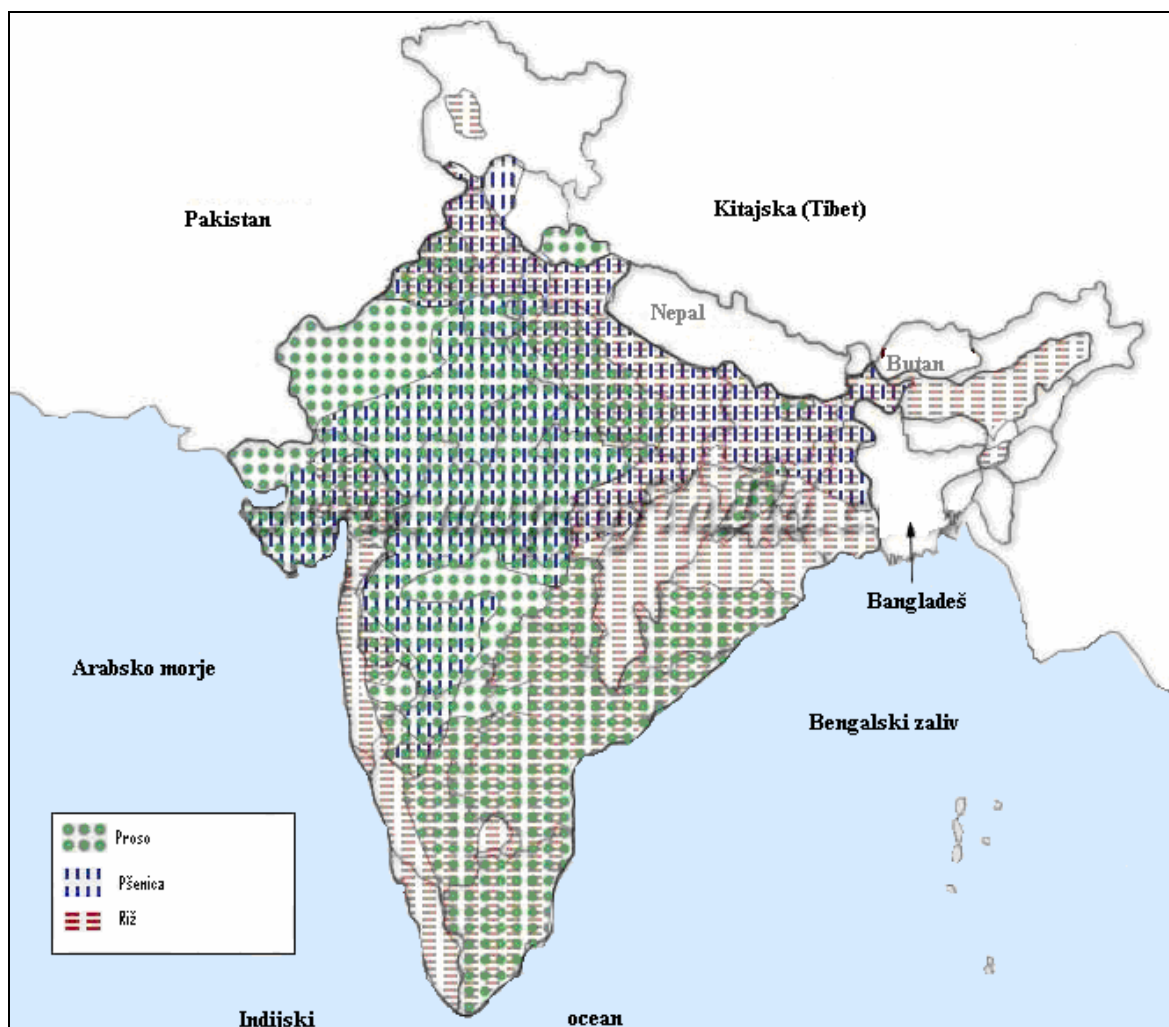
Povprečna velikost kmetije v Indiji je razmeroma majhna in se glede na svojo lego razlikuje po velikosti. Tako je v Kerali povprečna velikost kmetije 0,5 ha, v Tamilnadu

0,75 ha, v Maharaštrati 3 ha in v Radžastanu 5 ha (Heitzman in Worden, 1995). V Indiji se je povprečna velikost kmetije zmanjšala z 2,20 ha leta 1950 na 1,55 ha leta 1991. Povprečje pa ne kaže realne slike, saj so se v različnem času velikosti kmetij različno spreminjale. Celotno število gospodinjstev na podeželju se je skoraj podvojilo: 63,5 milijonov ljudi leta 1953-54 na 116,4 milijonov ljudi leta 1991-92 (Fan in Chan-Kang, 2004). Majhnim kmetijam pa so moderne kmetijske tehnike predrage in neuporabne. Namakalni sistemi so neprimerni. To nam potrjuje dejstvo, da je bilo leta 2000/01 namakanih le 53,6 odstotkov obdelovalne zemlje (National Agriculture ..., 2007). Tako je veliko kmetov še vedno odvisnih le od dežja, še posebno od tistega v monsunskem času, kar pomeni, da dovolj velika količina monsunskega dežja povzroči močno rast celotnega gospodarstva, v primeru pomanjkljivih monsunskih padavin pa rast stagnira.

Delež gospodinjstev na podeželju, ki nimajo v lasti obdelovalne zemlje, je padel s 23 odstotkov v sredini petdesetih let preteklega stoletja na 11 odstotkov v začetku devetdesetih let. Na drugi strani se je število gospodinjstev, ki imajo obdelovalno zemljo v lasti, povečalo, posledično zaradi drobljenja zemlje in omejenih možnosti preživetja izven kmetijstva. Večina takih lastnikov ima v lasti le 5 arov zemlje ali manj. Zmanjšalo se je število kmetij velikosti 15 arov in več s 4,9 milijona leta 1953-54 na 3 milijone leta 1991-92. Samo 1 odstotek kmetovalcev ima kmetije večje od 10 ha (Fan in Chan-Kang., 2004).

3.3.2 Kmetijstvo po državah v Indiji

Zgodovinsko je bila regija Pundžab ali žitnica Indije eno najbolj rodovitnih območij na svetu in idealno za gojenje pšenice. Tam proizvedejo 60 odstotkov vseh žit in 40 odstotkov vsega indijskega riža. Največ riža sicer proizvedejo v južni Indiji oziroma v državah Andhra Pardeš, Tamil Nadu in Karnataka. Za namakanje večina držav uporablja vodo iz rek Krishna, Godavari in Cauvery.

Slika 11: Proizvodnja pšenice, riža in proso po državah v Indiji (Map of ..., 2008)

Država Harjana je samozadostna v pridelavi hrane in druga največja proizvajalka žit. Zaradi tega je pomembno vlogo odigrala v Zeleni revoluciji leta 1970. Država je tudi znana po govedoreji. Nacionalni mlečni raziskovalni inštitut v Karmali in centralni inštitut za raziskovanje bivolov v Hisarju sta zaslužna za razvoj novih pasem goveda in razmnoževanje le-tega s pomočjo vzreje zarodkov. Tako je postala Murrah pasma vodnega bivola iz Harjane svetovno znana po proizvodnosti mleka (National Agriculture ..., 2007). Povprečna teža te pasme je 450 do 550 kg in daje 18 litrov mleka dnevno (Murrah, 2004).

V gorskih predelih Indije kmetujejo na terasastih pobočjih. Visoko ležeče države Indije kot so: Himachal Pradeš, Jamu, Arunachal Pradeš in Kašmir, so idealne za pridelovanje jabolk. Tudi čaj uspeva na visoko ležečih poljih Asama, zahodnega Bengala, Tripure, Tamilnaduja, Himachal Pradeša in Kerala (The National ..., 2008). V Asamu proizvajajo

najboljši in najdražji čaj na svetu, imenovan Asam, ki ga sicer gojijo v nižinah, kar mu daje sladkost in zemeljski okus in se močno razlikuje od bolj cvetlične arome gorskih čajev.

V državi Karnataki pridelajo največ kave v Indiji oziroma 59 odstotkov nacionalne proizvodnje. Gojijo jo bolj ali manj na nižjih pobočjih zahodnega Ghatsa in Kodaguja. Karnataka je prav tako največja proizvajalka produktov sandalovine, ki raste predvsem v strjenem gozdu na jugu države. Država je znana tudi po veliki pridelavi surove svile. Država Radžastan je največja proizvajalka jedilnih olj v Indiji in druga največja proizvajalka oljnih semen. Prav tako je poznana kot največja pridelovalka volne v Indiji. V državi Kerali proizvedejo 96 odstotkov celotnega nacionalnega popra in največ ostalih začimb kot so: kardamon, vanilja, cimet in muškadni orešček. V tej državi proizvedejo tudi 91 odstotkov nacionalnega kavčuka. Tretjina države Mizorama je prekrita z divjimi bambusovimi gozdovi. Indija proizvede 80 milijonov ton bambusovega lesa letno (The National ..., 2008).

3.3.3 Uvoz in izvoz kmetijskih proizvodov

V devetdesetih letih sta se izvoz in uvoz povečevala. V zadnjih letih se je pomembnost kmetijstva v mednarodnem trgovanju zmanjšala. Leta 2005 je padel izvoz kmetijskih pridelkov, zato se je Indija pojavila kot neto izvoznica kmetijskih proizvodov le, če je izvoz stimulirala z izvoznimi subvencijami in z nizko vrednostjo indijskega rupija. Kljub temu se delež indijskega izvoza povečuje. Delež skupnega uvoženega blaga v letu 2003-04 je v primerjavi s predhodnim letom narasel za 43 odstotkov in se povečal še za 28 odstotkov v letu 2004-05, ocenjuje OECD (Agricultural Policy ..., 2008). Prav tako se je okrepila tudi trgovina s kmetijskimi proizvodi, čeprav počasneje kot z ostalimi proizvodi. Vseeno je Indija ostala neto izvoznica kmetijskih proizvodov s presežkom v letih 2004 in 2005.

Kmetijski proizvodi so po podatkih OECD (Agricultural Policy ..., 2008) v letu 2005 predstavljali okoli 4 odstotke celotnega uvoza. V letu 2005 sta Indonezija in Argentina predstavljali 36 odstotkov indijskega kmetijsko prehranskega uvoza. Obe državi sta glavni proizvajalki jedilnih olj in proizvedeta 60 odstotkov vseh izvoženih jedilnih olj na svetu.

Indija uvaža hrano tudi iz Brazilije, Mjanmara, ZDA in Šrilanke, kar skupno nanese 60 odstotkov indijskega kmetijsko prehranskega uvoza. Jedilna olja so v Indiji v letu 2005-06 predstavljala največjo skupino uvoženega blaga v vrednosti 2 milijard USD, kar je 70 odstotkov vseh porabljenih jedilnih olj. Indija uvaža tudi surove akažu oreščke, ki jih najprej uvozi in nato predelane izvozi. Sladkor uvozi, kadar ga na domačem trgu primanjkuje. Uvoz umetnih gnojil se je potrojil v zadnjih treh letih. Tako je vrednost uvoženih gnojil v letu 2005-06 dosegala okoli 1,6 milijarde USD.

Tabela 11: Vrednost indijskega uvoza v milijonih USD med leti 1995/96 in 2001/02 (Database, 2008)

Uvoz (cif, USD)	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
Hrana (mio USD)	970	1.214	1.483	2.524	2.417	1.443	2.044
Ostalo (mio USD)	35.705	37.918	40.002	39.865	47.254	49.093	49.043
Vsi proizvodi (mio USD)	36.675	39.132	41.485	42.389	49.671	50.536	51.087
Uvoz (Stalne cene – 1993/94)							
Hrana (mio USD)	641	1.002	1.276	2.085	1.768	2.078	1.542
Ostalo (mio USD)	35.797	35.206	38.510	43.483	48.097	47.346	49.981
Vsi proizvodi (mio USD)	36.438	36.208	39.786	45.568	49.865	49.424	51.523

Izvoz kmetijskih proizvodov v devetdesetih letih je naraščal za povprečno 8,1 odstotka na leto. Kljub vsemu je delež kmetijstva v skupnem izvozu padel s 24 odstotkov v osemdesetih letih na 18 odstotkov v devetdesetih letih, ker je izvoz drugih proizvodov, še posebno industrijskih, je naraščal hitreje kot izvoz kmetijskih proizvodov. Zgodovinsko gledano Indija ni izvažala sadja in zelenjave, mesnih in ribjih izdelkov vse do devetdesetih let, ko se je izvoz teh proizvodov več kot podvojil (Mullen in sod., 2005). Vendar v primerjavi z drugimi državami (na primer s Kitajsko) Indija ni doživela velikih sprememb v sestavi izvoza.

Tabela 12: Vrednost indijskega izvoza v milijonih USD med leti 1995/96 in 2001/02 (Database, 2008)

Izvoz (fob, USD)	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
Surovine in kmet. proizvodi (mio USD)	7.257	8.035	7.687	6.928	6.524	7.126	7.065
Ostali proizvodi (mio USD)	25.054	26.098	27.993	27.370	31.018	37.768	37.850
Vsi proizvodi (mio USD)	32.311	34.133	35.680	34.298	37.542	44.894	44.915
Izvoz (Stalne cene – 1993/94)							
Surovine in kmet. proizvodi (mio USD)	7.868	7.694	6.676	7.904	7.171	7.877	8.546
Ostali proizvodi (mio USD)	25.871	28.596	27.331	27.734	33.540	41.804	43.845
Vsi proizvodi (mio USD)	33.739	36.290	34.007	35.638	40.711	49.681	52.391

Med kmetijskimi proizvodi, ki jih izvažata Indija, so najpomembnejši naslednji: žit skupaj z zmleto laneno pogačo, akažu oreščki, čaj, sadje in zelenjava, poleg tega pa še ribe in ricinusovo olje. Žita predstavljajo 20 odstotkov vsega kmetijsko prehranskega izvoza. V letu 2005 so izvozili za okoli 1,5 milijard USD riža, predvsem zaradi intervencije vlade in zmanjšanja domačih zalog. V istem letu so največ riža oziroma eno tretjino svojega izvoza izvozili v ZDA, Saudsko Arabijo, Japonsko, Združene Arabske Emirate in Bangladeš (Agricultural Policies ..., 2007).

Izvoz osnovnih kmetijskih proizvodov je v letu 2002 predstavljal majhen delež domače kmetijske proizvodnje (Mullen in sod., 2005). Relativni delež kmetijskih proizvodov v vrednosti celotnega izvoza je z 19 odstotkov v letu 1995 padel na 10 odstotkov v letu 2005, kljub temu se je zmanjševanje umirilo v letu 2005, ko se je izvoz kmetijskih proizvodov povečal glede na celoten izvoz.

Tabela 13: Agregatni indeksi cen kmetijskih proizvodov (1993=100) med leti 1995/96 in 2001/02 (Database, 2008)

Količinski kazalci	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
Vrednost izvoza	100,0	113,7	149,2	159,9	149,9	155,0	179,0	221,7	274,7
Vrednost uvoza	100,0	124,1	156,4	155,5	170,8	195,7	214,2	212,1	210,0
Indeksi cen									
Cenovni indeks izvoznega blaga	100,0	104,2	95,8	94,1	104,9	96,2	92,2	90,4	86
Cenovni indeks uvoznega blaga	100,0	99,3	100,7	108,1	104,3	93,0	99,6	102,3	99
Blaga v obdobju trgovanja	100,0	105,0	95,1	87,0	100,6	103,5	92,6	88,4	86

4 KMETIJSKA POLITIKA REPUBLIKE INDIJE

4.1 KRATEK ČASOVNI PREGLED IN VSEBINSKI ORIS

4.1.1 Ključni mejniki in načela kmetijske politike Republike Indije od osamosvojitve do danes

Indija je od osamosvojitve naprej vzdrževala sistem petletnih planov, ki še danes obstajajo. S petletnimi plani je država želela podajati nove smernice, uvajati nove ukrepe in oblikovati politiko na različnih področjih. Pri tem so vključevali tudi kmetijstvo. Poleg petletnih planov so v Indiji občasno uveljavljali posebne ukrepe, ki so bili nujno potrebni za zmanjševanje skrajne revščine oziroma lakote. Tako se je v sklopu teh prizadevanj v letih 1967 in 1977 najprej pojavila »Zelena revolucija«, kasneje, po letu 1991, pa so se pojavile še reforme in nenazadnje oblikovana nacionalna kmetijska politika.

Pred letom 1967 se je Indija bolj usmerjala v povečevanje kmetijskih površin. Ker pa je populacija naraščala veliko hitreje, kot se je povečevala proizvodnja hrane, je bilo potrebno povečati tudi intenzivnost proizvodnje. Drastični ukrep povečanja intenzivnosti pridelovanja je dobil ime »Zelena revolucija«, ki še dandanes v državah v razvoju pomeni uspešen ukrep za povečevanje kmetijske storilnosti. »Zelena revolucija« v letih 1967/68 in 1977/78 je Indijo tako spremenila v vodilno kmetijsko državo v svetu v skupnem obsegu.

»Zelena revolucija« ima tri osnovne cilje: širjenje kmetijskih površin, sejanje dveh poljščin na že obstoječih kmetijskih zemljiščih v istem letu in uporaba boljših in genetsko izpopolnjenih kultur (From the ..., 2007). Potrebna dobro obrodjljiva semena je Indiji v šestdesetih letih zagotovila organizacija Rockefeller Foundation, ZDA pa je poslala potrebne zaloge gnojila (Sachs, 2007). Poleg tega je država namenjala pozornost namenjena tudi zaščiti kmetovalca pred tržnimi anomalijami in poštenemu plačilu za pridelek. Pojavila se je kontrola cen na trgu in javna distribucija osnovnih potrebščin. Ustvarjena je bila prehranska korporacija (*angl. Food Corporation of India*), ki je delovala kot samostojna enota in je kupovala, shranjevala, transportirala in trgovala s hrano in ostalimi, s prehrano povezanimi artikli (Singh, 2006).

Največ koristi »Zelene revolucije« so bili deležni predvsem kmetje, ki so že imeli napeljan namakalni sistem in so pridelovali neoluščen riž in pšenico (Kalirajan in Sankar, 2001). Rezultat »Zelene revolucije« je bila rekordna letina žit. Leta 1978/79 so pridelali 131 milijonov ton žita, kar je Indijo uvrstilo na prvo mesto v pridelovanju žit v svetu. Pridelek na enoto se je med leti 1947 in 1979 povečal za 30 odstotkov. Še posebno so se povečale površine zasejane s pšenico in rižem (From the ..., 2007). Poleg povečevanja pridelka in površin je revolucija prinesla tudi veliko novih delovnih mest tako v kmetijstvu, kot tudi v industriji, ki je bila povezana s kmetijstvom.

»Zelena revolucija« je imela dolgoročne pozitivne posledice. Zaradi nje in ugodnih klimatskih razmer je Indija v osemdesetih letih preteklega stoletja postala samozadostna in je uvažala le malo hrane, saj je bila storilnost dovolj visoka, da je zadovoljila povpraševanje in še ustvarjala zaloge (Heitzman in Worden, 1995).

Pozneje so poskušali izvesti še eno »Zeleno revolucijo«, ki pa ni bila uspešna. Eden od najpomembnejših razlogov za neuspeh je bilo pretirano in neprestano vmešavanje vlade v vse vidike kmetijstva od vnosa hranil v zemljo, kmetijskih vložkov, cen strojev do še mnogo drugih s kmetijstvom povezanih dejavnikov (Rakesh, 2006).

V devetdesetih »Zelena revolucija« ni bila več aktualna. Bil je namreč čas izvajanja reform. Kmetijstvo je potrebovalo reforme, kot tudi novo kmetijsko strategijo in politiko, vendar pa so kmetijstvo pri reformah zanemarjali. Kmetijstvo je bilo vključeno le pri uvajanju liberalizacije trgovine. Sprostili so izvozne kontrole nad kmetijskimi proizvodi, kar se je pokazalo kot pozitivno (Kalirajan in Sankar, 2001). Kmetijstvo je imelo tudi posredno korist pri liberalizaciji industrijskega sektorja in devalvaciji nacionalne valute rupije (The National ..., 2008). Rast kmetijske proizvodnje je bila zaradi pomanjkanja reform v kmetijstvu počasnejša kot v drugih sektorjih, vseeno pa so bile spremembe velike.

Glavne konture aktualne ureditve nacionalne kmetijske politike so bile postavljene leta 2000. Cilji kmetijske politike so bili: usposobitev in posodobitev potencialnega, obsežnega in velikokrat neizkoriščenega indijskega kmetijstva, ureditev infrastrukture na podeželju,

ki bi podpirala hitrejši kmetijski razvoj, pospeševanje kupne moči in omogočanje rasti kmetij, ustvarjanje pogojev za večje število zaposlitev na podeželju, omogočanje boljšega življenjskega standarda za kmetovalce in njihove družine, zmanjševanje preseljevanja v mesta in liberalizacijo trgovine. Da bi se cilji kar se da hitro in učinkovito uresničili, je za naslednjih dvajset let indijska vlada (The National ..., 2008) predlagala povečevanje letne stopnje rasti v kmetijstvu za vsaj 4 odstotke, vendar le pod pogojem, da bi rast temeljila na učinkoviti uporabi virov, ohranjanju zemlje, vode in biološke raznolikosti, in da bi zajela vse prebivalce Indije kar se zgodi, ko je rast rezultat interakcije tehnologije, okolja in gospodarstva. Oblikovale so se tudi smernice kmetijske politike.

Smernice kmetijske politike v Indiji so:

- tehnološko dovršena, ekonomsko smiselna in okoljsko neoporečna raba zemlje in naravnih virov, kar omogoča razvoj kmetijstva,
- uporaba biotehnologije, ki omogoča razvoj takih rastlin, ki porabijo manjše količine vode, so bolj odporne na sušo in škodljivce in imajo večjo prehransko vrednost, dajo večji hektarski donos in so okolju prijazne,
- primerno shranjevanje in uporaba dednega materiala v genski banki, ki zagotavlja genetsko raznolikost tako živali kot rastlin,
- regionalno prilagojena strategija, ki bo upoštevala kmetijske, klimatske in okoljske spremembe in tako v maksimalni meri realizirala proizvodnji potencial vsakega območja in bo usmerjena v razvoj novih vrst žit, še posebno takšnih z visoko energetsko vrednostjo,
- razvoj cvetličarstva in vrtnarstva s poudarkom na pridelovanju gomoljnic in rastlin s koreninskimi plodovi, plantažnih rastlinah, aromatičnih in medicinskih rastlin in rastlin, ki ohranjajo čebele in druge koristne insekte; proizvodnja surove svile, ki spodbuja zaposlovanje na podeželju (The National ..., 2008).

Poročilo OECD pravi, da po letu 2005 v Indiji ni prihajalo do velikih sprememb v kmetijski politiki. Kljub temu so povečali obseg kreditov kmetom in pomoč zadolženim

kmetom, ki jim je grozil izpad pridelka zaradi različnih naravnih nesreč. Podvojilo se je investiranje v namakalne sisteme, povečal se je proračun za pospeševanje raznolikosti proizvodnje in trženja proizvodov. Prav tako se je ustvarila shema dohodkovnih zagotovil in se zmanjšala prekomerna zaščita, ki je posledično sprožila liberalizacijo kmetijskega trga.

Današnja kmetijska politika v Indiji je še vedno osredotočena na zagotavljanju varnosti preskrbe s hrano in zmanjševanju revščine, poudarja OECD (*Agricultural Policies ...*, 2007). Vlada vidi rešitev v povečanju kmetijskih dohodkov z uvedbo kmetijskih podpor, ki bi posledično dvignile storilnost. Kmetijska storilnost pa posredno povečuje kmetijske dohodke in zmanjšuje skrajno revščino. Kmetijske podpore so v državah v razvoju pod povprečjem OECD držav. Večina teh podpor je v obliki tržno cenovnih podpor (MPS) in subvencij stroškov.

4.1.2 Petletni plani

Leta 1950 je bila ustanovljena planska komisija, ki je bila neposredno odgovorna predsedniku vlade in neodvisna od njegovega kabineta. Komisija je oblikovala osnutek nacionalnega programa, ki je šel nato v obravnavo v nacionalni razvojni svet. Le-tega sestavlja komisija in minister za planiranje. Svet lahko spreminja osnutek plana. Po odobritvi sveta gre osnutek v kabinet in nato v parlament, ki ga potrdi (*Five year ...*, 2003). Petletni plani so namreč osnova vladnih ukrepov. Določajo cilje in načine, kako priti do njih.

Šesti petletni plan (1980 - 1985), ki je sledil zeleni revoluciji je uvedel javni in dobro razvit distribucijski sistem. Vključeval je strategijo kontrole cen, zmanjševanje nihanja cen in pravično distribucijo osnovnih dobrin. V tem obdobju je bilo ustanovljeno Ministrstvo za prehrano in javno oskrbo z dvema oddelkoma: Oddelek za prehrano in Oddelek za javno oskrbo (Singh, 2006).

Planing Commission (Poverty alleviation ..., 2006) ugotavlja, da je bil največji uspeh pri zmanjševanju revščine dosežen v času devetega petletnega plana. Za deseti petletni plan (2002-2007), ki se je pravkar končal, je značilno, da je prenesel poudarek s prehranske varnosti na nivoju gospodinjstva na prehransko varnost na nivoju posameznika in zanj primerni prehrani v določenem življenjskem ciklu. Tako se življenjska doba podaljšuje na račun primerne prehrane in ustreznega zdravstvenega varstva. V ospredju plana so zaposlovanje, izobrazba, zdravje in prehrana, skratka vsi elementi, ki zmanjšujejo revščino in lakoto (Swaminathan, 2003).

Nacionalna kmetijska politika indijske vlade in deseti petletni plan sta posvečala veliko pozornost kmetijski proizvodnji in ciljem kot so: povečati rast kmetijske proizvodnje in zmanjšati revščino zlasti med kmečkimi družinami. Vlada si je prizadevala pospeševati rast v kmetijski proizvodnji in industriji, saj se je izkazalo, da je med njima pozitivna korelacija. Za pospeševanje rasti s kmetijstvom nepovezanih sektorjev je potrebno izboljšati dostop do osnovne infrastrukture (cest, trgovin, elektrike, vode) in storitev (tržnih informacij, kreditov, izobrazbe). Z odprtjem možnosti zaposlovanja v podeželskem gospodarstvu bi se pojavilo večje povpraševanje po delovni sili, kar bi dvignilo tako plače kot prihodke v kmetijstvu, pojasnjuje Svetovna banka v svojem poročilu iz leta 2003.

Indija prihaja v enajsti petletni plan, ki je usmerjen v hitrejši in bolj učinkovit razvoj gospodarstva. Oblikovali so šest ciljev vladnega ukrepanja: poskrbeti za revne, ponovno vzpostavili dinamiko v kmetijstvu, razvijati človeške vire, ohranjanje okolja, spodbujati rehabilitacijo in ponovno naseljevanje podeželja in izboljšanje nadzora. Drugi cilj se neposredno ukvarja s kmetijstvom, medtem ko se ostali cilji le dotikajo kmetijstva ali pa nanj vplivajo. Kmetijstvo je namreč tista dejavnost, ki nahrani prebivalstvo in podpira nekmetijsko rast. Ohranilo se je tudi veliko ciljev iz desetega petletnega plana, kot so investicije v infrastrukturo, nižje cene za vodo in elektriko, izboljšanje gnojnih mešanic in lažji dostop do semen, gnojil in veterinarskih storitev. Cilje so izpopolnili in dopolnili glede na dosedanje rezultate in prakso (Agriculture and ..., 2007).

Tabela 15: Petletni plani v Indiji (India's five ..., 2008)

Petletni plan	Obdobje	Cilji plana	Cilji plana na področju kmetijstva in podeželja
Prvi	1951 – 55	Poudarek na uravnoteženem gospodarskem razvoju in odprava škode po II. svetovni vojni	Projekti namakalnih sistemov in proizvodnja električne energije
Drugi	1956 – 60	Poudarek na industrializaciji, še posebno na težki industriji v privatnem sektorju in izboljšanju gospodarske infrastrukture	Pravična razdelitev dohodka in ugodnosti gospodarskega razvoja za tiste, ki so v slabšem položaju
Tretji	1961 – 65	Krepitev industrijske baze, letna rast nacionalnega dohodka za 5 odstotkov (ti cilji zaradi vojne z Kitajsko niso bili uresničeni)	Priznanje, da je bilo kmetijstvo zanemarjeno v drugem petletnem planu, poudarek na prehranski samozadostnosti, kmetijski proizvodi stagnirajo
Nadaljevanje tretjega	1966 – 68	Poudarek na izvozu zaradi devalvacije rupije	Povečanje kmetijske proizvodnje s povečanjem obsega rabe vložkov
Četrti	1969 – 73	Planirano 24 odstotno povišanje sredstev za javno porabo, 77 odstotno povišanje javnih sredstev za električno infrastrukturo, industrijo in transport, pričakovana rast nacionalnega dohodka za 5,7 odstotkov letno (realno je bil višji samo 3,3 odstotkov)	23 odstotkov javnih izdatkov za kmetijstvo, vključno z namakalnimi sistemi
Peti	1974 – 78	Plan so zastavili v času zviševanj cen nafte in so ga zato večkrat popravljali. Izvrševali so ga eno leto in je bil umaknjen konec leta 1977 zaradi nove vlade in novih prioritet, gospodarstvo so vodili na osnovi letnih planov	
Šesti	1980 – 84	Nadomestili so ga z več letnimi plani, sredstva javne porabe namenjena za energijo (29 odstotkov), industrijo (16 odstotkov), transport (16 odstotkov) in socialno varnost (14 odstotkov) oz. več je bilo namenjenega socialni varnosti kot običajno, poudarek na povečanju BDP-ja za 5,1 odstotkov (dejansko so ga presegle za 0,3 odstotkov)	24 odstotkov sredstev javne porabe za kmetijstvo in namakanje, povečanje števila zaposlitev na podeželju in s tem zmanjšanje revščine, poudarek tudi na izobraževanju in raziskavah na področju razvoja kmetijstva
Sedmi	1985 – 89	Načrtovanih več sredstev za energijo in socialno varstvo na račun industrije in kmetijstva, dejansko pa je bilo največ sredstev porabljenih za transport in komunikacije	
Osmi	1992 – 96	Liberalizacija gospodarstva, zmanjšanje javne porabe, spodbujanje privatnih investicije v industrijo, energijo in transport, zmanjševanje nepismenosti in boljši dostop do pitne vode, povečanje BDP-ja na 5,6 odstotkov	Prioriteta kmetijstvu in razvoju podeželja

Štirideset let planskega gospodarstva je pokazalo, da je indijsko gospodarstvo preobsežno in preveč raznoliko za tak način gospodarjenja. Rezultati prizadevanj so se v veliki meri

razlikovali od načrtovanih ciljev. Največja pomanjkljivost se je pokazala pri neustrezni delitvi dohodka in odpravljanju revščine, saj je bilo za nekatere projekte porabljen preveč denarja, njihovi cilji pa niso bili do konca realizirani. Čeprav se je izkazalo, da je bilo to obdobje manj učinkovito, kot je bilo pričakovano, pa je plansko gospodarstvo pomagalo opredeliti investicijske prioritete, priporočila za bodoče politike in mobilizacijo finančnih virov (Five year ..., 2008).

4.1.3 Programi odpravljanja lakote v Indiji

V času osamosvojitve se je Indija srečevala z mnogimi težavami, kot so med drugimi revščina in nepravilna porazdelitev dohodka. Posledično je bila v sredini štiridesetih let prejšnjega stoletja predstavljena prehranska politika, v začetku leta 1950 pa različni programi za rešitev obstoječih težav. Vključevali so: zemljiško reformo, razvoj skupnosti, pomoč revnim, izobraževanje, prehranske podpore, minimalne plače, razvojne programe podeželja, zdravstveno varstvo, dostop do čiste vode in strehe nad glavo, boljše transportne poti in dostop revnih do električnega omrežja (Nafziger, 2006). Žal je veliko programov proti revščini v Indiji prineslo več ugodnosti bogatim kot revnim.

V letih od 1944 do 1947 je v Indiji primanjkovalo hrane in nadzor nad hrano je postal koruptiven (Singh, 2006). Ustanovljena je bila prehranska komisija, katere ustanovitev sovпада s pojavom petletnih planov in je bila njihova logična posledica. Komisija je preučila prehransko politiko na novo ustanovljene države Indije. Predlagala je postopno ukinitvev prehranske kontrole in racionaliziranja živil in potrebo po uvozu, ki bi zagotovil nacionalne rezerve hrane. Poudarila je potrebo po povečanju domače proizvodnje žit za 10 milijonov ton na leto, oziroma dokler ne bi bila zagotovljena samozadostnost. Rezultat priporočil je bil nadzor nad proizvodnjo hrane.

V letih 1953-54 in 1954-55 se je vlada trudila opustiti državni nadzor. Menili so, da bo oblikovanje popolnoma prostega trga rešilo problem zadostne količine hrane v državi. To je bil prvi previden pristop k sprostitvi nadzorovanja. Odpravili so racionaliziranje živil, nabavljanje hrane na državni ravni "fair price shops" (Singh, 2006). »Fair price shops« so posebne trgovine z najbolj osnovnimi živili za revnejše ljudi.

Ukrepi so sprva kazali izboljšanje, cene so padle, uvoz je bil zmanjšan, podpore cenam so bile prevzete in celo izvoz je bil dovoljen. Takšno stanje ni trajalo dolgo. Leta 1956 so cene začele rasti. Posledica je bila ukinitvev izvoza, prodaja državnih zalog se je povečala, povečal se je tudi uvoz, "fair price shops" so bile ponovno uvedene. Istega leta je Indija podpisala z ZDA sporazum za uvoz 3,1 milijone ton žit in 0,19 milijona ton riža za naslednja tri leta (Singh, 2006). Zaradi nastale situacije je bila ponovno uvedena komisija za prehrano, ki je ugotovila, da bo prehranska situacija ostala problematična tudi v prihodnosti. Z odobritvijo priporočil komisije je bila ustvarjena dolgoročna prehranska politika, ki se je obdržala deset let.

Avgusta 1963 so se ponovno pojavile težave. Cene so začele rasti in proizvodnja hrane je padla. Posledično je povpraševanje po hrani v "Fair Price Shops" naraslo in kljub zagotovljenemu povečanju uvoza (4 milijonov ton letno), ki se je izkazalo za nezadostno, se cene niso znižale in tako zaščitile ranljive skupine prebivalcev pred zvišanjem. Rezultat je bila delna kontrola prehranske politike, obstoječe omejeno preskrbovanje in javna distribucija, delno skozi racioniranje živil in delno skozi "Fair Price Shops", ki so jih ponovno uvedli (Singh, 2006).

Danes ima prehranska politika Indije dva stebra. Prvi zagotavlja kmetovalcem določeno raven dohodka z vzdrževanjem minimalne zaščitne cene riža in pšenice. Drugi steber omogoča potrošnikom ustrezno razpoložljivost in izboljššan dostop do hrane po »razumni« ceni z distribucijo subvencionirane prehrane, stabilizacijo cen in z varnostnimi zalogami. To so dosegli z javnim trgovinskim sistemom, ki je paralelen privatnemu sektorju. Del sistema je Ciljni javni distribucijski sistem – Targeted Public Distribution System (TPDS), ki je bil ustanovljen julija 1997 in zagotavlja revnim in ostalim ranljivim skupinam dostop do osnovnih prehranskih proizvodov. Program oskrbuje prebivalstvo na nacionalni ravni z rižem in pšenico ter z ostalimi subvencioniranimi proizvodi, kot so jedilna olja in surove žitarice (India Sustaining ..., 2003). Ustanovitev TPDS je mejnik v prehranski strategiji indijske vlade in zajema večji del prehranskih subvencij namenjenih revnim.

Študije Svetovne banke (India Sustaining ..., 2003) kažejo, da je bilo s pomočjo TPDS-ja mogoče vključevati vedno več ljudi, ki so živeli pod pragom revščine po celotni Indiji. Vendar kljub izboljšanju stanja še vedno veliko ljudi ni deležnih pomoči. Najbolj pogost razlog za to so težave z uveljavljanjem kartice kot sistema pridobivanja pomoči pa tudi nezadovoljiva kakovost hrane.

Nenehno povečevanje minimalne zaščitne cene riža in pšenice je spodbudilo povečevanje proizvodnje in posledično tudi večje vladno nakupovanje. S strani držav, glavnih proizvajalk žita in riža kot so Punjab, Haryana in Andhra Pradesh, se je vršil vedno večji politični pritisk glede zvišanja minimalnih odkupnih cen. Cene žita in riža na svetovnem trgu so v tem obdobju padale, zato se je zmanjšal tudi indijski izvoz. Indija je kupovala presežke domače proizvodnje in tako povečevala varnostne zaloge, ki so se zato na primer dvignile čez 60 milijonov metričnih ton v juliju 2002, medtem ko so bile predvidene norme 18 milijonov ton. Prekomerno povečevanje varnostnih zalog je povzročilo padec cen na odprtem trgu. Da bi znižali presežek zalog, je vlada Indije uvedla različne ukrepe kot so mesečno dodeljevanje pomoči v hrani vsem gospodinjstvom v okviru TPDS-ja, zmanjšanje cen žita in riža za družine, ki živijo pod pragom revščine, pomoč v hrani za območja prizadeta zaradi suše, prodaja na prostem trgu po ceni nižji od FCI ekonomskih stroškov in subvencioniranje izvoza (India Sustaining ..., 2003).

Zaradi krize, ki je nastala zaradi ohranjanja varnostnih zalog in subvencij hrane, je indijska vlada ustanovila komisijo, ki naj bi pripravila predlog za dolgoročno prehransko politiko. Poročilo komisije je bilo izdano leta 2002 in je predvidevalo odstranitev dajatev na riž in žito in vse ostale omejitve pri trgovanju s hrano. Dajatve oziroma omejitve bi se lahko vrnile v veljavo, vendar samo v izjemnih pogojih. Nadaljevanje tako intenzivnega vključevanja javnega sektorja je negativno vplivalo na vključevanje privatnega sektorja. Predlog je predvidel tudi uvedbo minimalne zaščitne cene, ki bi pokrivala stroške pridelave. Po tem scenariju naj bi bila minimalna zaščita zmanjšana za toliko, da bo pokrila denarne stroške. Da bi zagotovili večjo socialno varnost, bi bili kmetovalci vključeni v programe, kot so na primer TPDS, ki naj bi pomagal zaščititi revne pred cenovnimi in dohodkovnimi šoki, medtem ko bodo stroškovno učinkoviti stabilizacijski mehanizmi

uravnavali nihanja zalog. To je korak v pozitivno smer, saj dolgoročno spodbujanje konkurenčnega trga zagotavlja donosnejše kmetovanje. Do ostalih predlogov je Svetovna banka (India Sustaining ..., 2003) ostala kritična, še posebno do ukrepov, ki ohranjajo samozadostnost in kmetovalce vežejo k proizvodnji riža in pšenice nižje vrednosti. Drugače pa to pomeni, da bo država še naprej raje regulirala cene kmetijskih proizvodov.

Neodvisno, vendar v sodelovanju s prehransko politiko, je Indija izvajala tudi programe proti revščini. Eden od pomembnejših takih programov je program zaposlovanja ljudi na podeželju in se izvaja že dolga leta. Tako plačilno zaposlovalni program (*angl. Wage employment programmes*) predstavlja na primer zelo pomembno strategijo proti revščini, saj ne zagotavlja delo samo na vrhuncu kmetijske sezone, temveč tudi izven nje. Izven sezone razpoložljiva delovna sila tudi gradi podeželsko infrastrukturo, ki omogoča nadaljnji razvoj podeželskega gospodarstva (Poverty Net ..., 2006).

Drugi pomemben program je podeželski zaposlovalni jamstveni akt (*angl. Rural emplyment guarantee act*), ki vsakemu članu gospodinjstva na podeželju zagotavlja do 100 dni dela za minimalno plačo. Zaposlitev je omogočena z izvajanjem različnih projektov, ki jih izbere in potrdi izvoljeni občinski svet. Akt vključuje tudi zagotovila, da je namesto prejetega plačila za delo upravičencu dodeljeno nadomestilo v višini najmanj 25 odstotkov minimalne plače, če zaposlitev v tistem času ni mogoča. Ugodnosti akta so dostopne vsem gospodinjstvom, vendar je največje povpraševanje prav s strani gospodinjstvom, ki živijo pod pragom revščine. V začetku se akt izvaja v 200 najbolj zaostalih območjih, kar v primeru Indije predstavlja eno tretjino države. Izvaja se skupaj z ostalimi sorodnimi programi, katerih prioriteta so: zaloge za revne, starostna zavarovanja in programi podpore samozaposlovanja (Ahluwalia, 2006). Za ljudi, ki živijo na težje dostopnih področjih kot so: puščava, hriboviti predeli in območjih, ker je še prisotna plemenska ureditev, je bila zastavljena strategija zagotavljanja zaposlitve fizičnim delavcem predvsem izven kmetijske sezone.

Program hrana za delo (*angl. Food for work programme*) deluje v osmih državah znotraj Indije in je usmerjen v povečanje prehranske varnosti, še posebno s pomočjo zaposlovanja,

saj na ta način upravičenci prejemaajo plačilo za svoje delo v obliki hrane. Možno je tudi denarno plačilo, ki je enako kot vrednost hrane, ki jo zasluži delavec (Poverty Net ..., 2006).

Drugi socialno varnostni programi zagotavljajo minimalni nacionalni standard socialne pomoči, ki jo dajejo same države znotraj Indije. Določeni programi omogočajo izplačila mesečne pokojnine v višini 75 rupij na osebo, ki je starejša od 65 let. Spet drugi programi zagotavljajo finančno pomoč tistim ženam z otroki, ki so izgubile moža in pomoč v obliki hrane za noseče ženske (Poverty Net ..., 2006). Takšni programi zagotavljajo več socialne varnosti, kar pripomore k zmanjševanju revščine.

Poleg posameznih programov odpravljanja lakote in revščine so se pojavljali določeni vzporedni plani znotraj petletnih planov. Zmanjševanje revščine je eno najpomembnejših vodil planskega programa v Indiji. Vloga gospodarske rasti je povečevanje števila zaposlitev. V sklopu devetega petletnega plana so se izvajali naslednji programi zmanjševanja revščine: izobraževanje mlajšega podeželskega prebivalstva za samozaposlitev, izobraževanje žensk in otrok na podeželju in ponudba primerne orodja za kmetijsko dejavnost. Sredi devetega petletnega plana so ugotovili, da ti programi niso ustrezno povezni. V programe tudi niso dovolj učinkovito investirali in jim je tako primanjkovalo denarja za izvajanje projektov. Subvencije, ki so podpirale programe, so ignorirale proces socialnega posredovanja, kar pa je nujno za željen uspeh pri samozaposlitvenih programih, trdi Planning Commission Indije v svojem poročilu iz leta 2006.

4.2 UVOZNA IN IZVOZNA POLITIKA

V preteklosti so indijsko kmetijsko politiko večkrat kritizirali tako doma kot v tujini. Eden od razlogov je bila pretirana zaščita kmetovalcev pred mednarodno konkurenco, kar je Indija dosegla z ukrepi kot so carine, količinske omejitve uvoza, uvozne licence, z domačim kontroliranjem trga in izvoznimi omejitvami (Mullen in sod., 2005). Z ukrepi so želeli uravnotežiti tako domačo ponudbo in povpraševanje, kot povečati izvozni potencial, ki bi okrepil nacionalno finančno ravnotežje.

V osemdesetih letih so uvozna politika, izvozne omejitve in kljub devalvacija nacionalne valute dale indijskemu gospodarstvu jasen signal o želji po zmanjšanju izvoza. Izvoz kmetijskega blaga je bil omejen z različnimi sankcijami, kot so prepovedi, licence, kvote in tržni nadzori. Količinske kontrole izvoza so pogosto potekale preko velikih trgovskih korporacij, ki so delovale tako v javnem kot v privatnem sektorju. Včasih so količinske kontrole izvoza ostale na isti ravni, da bi zagotovile domačo prehransko varnost. Da bi bila bolj izvozno konkurenčna na mednarodnem trgu, je Indija začela pomagati svojim izvoznim proizvodom z določenimi inštrumenti kot so bile finančne podpore proizvajalcem, ki so se ukvarjali s pridelavo hrane za izvoz. Ta podpora je obsegala subvencioniranje transportnih stroškov in oprostitev davkov na dohodek, ki so ga dobili z izvozom (Mullen in sod., 2005).

Tako je Indija do leta 1990 vodila politiko zaprtega gospodarstva. Povprečna carinska stopnja je presegala 200 odstotkov (India: Foreign ..., 2007). Tudi kvantitativno omejevanje uvoza je bilo obsežno. Obstajala pa je tudi striktna omejitev tujih investicij. Indija je previdno začela z reformami leta 1990 in popustila le, ko so okoliščine to nujno zahtevale. Gospodarske reforme v devetdesetih so se izvajale počasi, kar je bila predvsem posledica enostranske politike. Izjema je bila izdana licenca na uvoz sladkorja in bombaža v letu 1994. Istega leta je bil dovoljen tudi izvoz riža, ostali kmetijski proizvodi pa so še vedno ostali pod uvozno kontrolo (Mullen in sod., 2005).

Novo izvoljena vlada se je leta 1991 začela ukvarjati s kompleksnim trgovom, kjer je bilo prisotno količinsko omejevanje uvoza in izvoza in izredno visoke uvozne carine. Visoke cene nafte, ki so bile posledica prve zalivske vojne, so Indijo prisilile, da je Mednarodni denarni sklad zaprosila za posojila. Eden od pogojev pridobitve posojil je bila gospodarska reforma. Istega leta je vlada napovedala primarno trgovinsko reformo, ki je vključevala odstranitev večine licenc in ostalih necarinskih ovir na vse vmesne uvoze in investicijske dobrine in ukinitvev nekaterih uvoznih carin (Pravin in Devashish, 1998).

V sklopu reform se je tako začela reforma indijske uvozne politike z ukinitvijo količinskih omejitev, kot jih je zahtevala STO leta 2001. Izvozne kontrole v kmetijstvu je morala Indija po navodilih STO do leta 2001 popolnoma ukiniti. Da bi zmanjšali strah pred navalom uvoza kot posledice tega ukrepa, se je indijska vlada odločila analizirati uvoz tristoletih proizvodov, od katerih je bilo dve tretjini kmetijskih, in je še naprej dopuščala možnost ponovnih uvedb uvoznih kvot (Mullen in sod., 2005). Pojavile so se težnje k razširitvi zakonodaje na področju bio varnosti in higiene, kot tudi fitosanitarnih dovolil, pakiranja, označevanja uvoženih kmetijskih proizvodov, ki jih Indija prej ni niti zahtevala niti zagotavljala.

Prav tako je leta 1991 Indija ukinila finančne podpore, vendar je obdržala oprostitev davka na dohodek, ki ga kmetovalci pridobijo z izvozom. Izvozna politika se je postopoma liberalizirala. Ukrepi za liberalizacijo izvoza so vključevali sprostitev izvoznih kvot in ukinitvev najmanjše izvozne cene. Povečala se je možnost za pridobitev posojil za dejavnosti, ki so povečevale izvoz (Mullen in sod., 2005). Tako je bilo po podatkih OECD (Agricultural Policies ..., 2007) za leto 2003 kar 21 odstotkov gospodinjstev na podeželju zadolženih pri uradnih inštitucijah. Preostali, zlasti majhna gospodinjstva, niso imeli dostopa do posojil. Petindevetdeset odstotkov vseh gospodinjstev ni imelo odprtega niti bančnega računa pri kateri koli banki.

Od takrat se je veliko spremenilo. Trgovinske reforme so prinesle presenetljive rezultate. Delež uvoza in izvoza v BDP-ju se je na primer med leti 1990 in 2005 s 15 odstotkov povečal na 35 odstotkov (India: Foreign ..., 2007) in Indija je postala ena najhitreje

rastočih gospodarstev sveta. Sprememba se je zgodila tudi v menjalnem tečaju. Indijski rupij je devalviran za 20 odstotkov v primerjavi z USD (Pravin in Devashish, 1998). Devalvacija, ki bi sama po sebi imela za posledico zmanjšanje uvoza, je povečala uvoz, kar je ustvarilo konkurenčni pritisk znotraj indijskega trga. Kljub odpiranju trga je Indija obdržala pravico do zaščite, kadar je bilo to potrebno. Carine na kmetijske proizvode so v povprečju med 30 odstotkov in 40 odstotkov (India: Foreign ..., 2007).

Za uvoz kmetijskih proizvodov v Indijo velja kompleksni sistem carin za žita, riž, koruzo, kavo, čaj, rastlinsko olje, tobak in mlečne izdelke. Uvozne dajatve za večino prehranskih proizvodov so med 35,9 in 58,4 odstotkov. Uvoz je stimuliran v primeru, ko domača ponudba ne zadovoljuje povpraševanja oziroma v primeru, ko gre za prekrivanje napak v količini domačih zalog, kar bi lahko povzročilo ohromitev lokalne industrije, kot se je to že zgodilo v primeru namesto bombaža in sladkorja. Omejitve uvoza so možne tudi v primeru izbruha nalezljive bolezni, ki se lahko prenaša s hrano. Tako se je v februarju 2006 pojavila prepoved na uvoz ptičev in ptičjih proizvodov, ki pa je izločevala domačo perutnino. Kasneje je ta prepoved veljala tudi za domačo perutnino, jajca, prašiče, bodisi žive ali mrtve iz območij, kjer naj bi se pojavil izbruh ptičje gripe. Po šestih mesecih so prepoved podaljšali še za 6 mesecev (Agricultural Policies ..., 2007).

V preteklosti z izvoznimi subvencijami v Indiji ni bilo težav. Leta 1990 je proizvodnja žit in riža močno narasla, kar je bila posledica povečanja domačih podpor. Posledično so zaloge hrane v Indiji narasle čez običajno mejo. Novembra 2000 je indijska vlada izdala ukrep za subvencioniranje izvoza žitaric, tako da je ponudila žito za izvoz po ceni, ki je bila enaka ekonomski ceni, vendar zmanjšana za ceno dveh let skladiščenja, a ne manjša od osnovne izdane cene za ljudi, ki živijo pod črto revščine. Naslednje leto so isti ukrep uvedli za riž. Izvoz se je povečal do mej, ki si jih prej ni bilo mogoče zamisliti (Mullen in sod., 2005). Kljub temu pa Indija, tako takrat kot tudi danes, premalo izkorišča svojo prednost v proizvodnji riža, bombaža, zelenjave in sadja, živilsko – pridelovalni industriji in živalskih proizvodih zaradi omejitve na izvoz kmetijskih proizvodov (Kalirajan in Sankar, 2001).

Kljub spremembam, ki so posledica trgovinskih reform se Indija, kot ostale države po svetu, spopada z globalizacijo, katere del so STO pravila mednarodne trgovine, pogoji Svetovne banke, strukturni prilagoditveni programi in gospodarski ter politični interesi mednarodne elite. Vsi ti pritiski pogosto slabo vplivajo na kmetijstvo in ljudi, ki se s to gospodarsko panogo ukvarjajo. Liberalizacija trgovine, še posebno trgovine s kmetijskimi proizvodi, omogoča potrebno mednarodno izmenjavo blaga. Odkar si Indija prizadeva uveljaviti liberalizacijo trgovine, trdi Shiva (2004) v svojem delu, se izvozni delež kmetijskih proizvodov zmanjšuje. Delež izvoženih kmetijskih proizvodov je v letih 1996-97 znašal 20,33 odstotkov, v letih 2001-02 pa le 14,04 odstotkov. Delež se je zmanjšal zaradi pomanjkanja hrane, zato je bila Indija prisiljena hrano uvažati, ne pa izvažati.

Pogajanja v sklopu Urugvajskega kroga so Indiji veliko doprinesla na področju liberalizacije trgovine in so bila v skladu z indijskimi plani o postopni liberalizaciji. Indiji se ni bilo potrebno obvezati glede česar koli, kar ni bilo v skladu z njeno domačo politiko. V kmetijstvu, storitvah, industriji in glede krepitve multilateralne trgovine je Indija ob zaključku pogajanj več pridobila, kot izgubila. Tako je bil rezultat Urugvajskega kroga pogajanj GATT za Indijo na splošno pozitiven, kot ugotavlja Sen (1994). V kmetijstvu Indija nima nobenih obveznosti glede zmanjševanja, kot so na primer subvencije za vodo, elektriko, gnojila, semena, pesticide, posojila za vse pridelke in subvencioniranje cen. Skupna vrednost indijskih podpor je negativna zaradi minimalnih subvencij cen, ki so pod relativno mednarodno ceno. Urugvajski dogovor še izključuje zmanjševanje subvencij revnim in nizko dohodkovnim kmetovalcem, ki jih je v Indiji med vsemi kmetovalci več kot 40 odstotkov. Prav tako Indiji ni potrebno zmanjšati izvozne subvencije na kmetijske proizvode, saj nobeden od sedmih tipov izvoznih subvencij omenjenih v dogovoru ni zagotovljen v državi in ji ni potrebno postopoma ukinjati izvozne subvencije, dokler povprečni dohodek na osebo ne doseže 1000 USD na leto. Vseeno pa bo morala Indija postopoma ukinjati izvozne subvencije na proizvode, ki imajo večji tržni delež na svetovnem trgu od 3,25 odstotkov. V primeru Indije to vključuje diamante, zlatino in tekstil.

Indija je v Urugvajskem krogu pogajanj GATT izpostavljala pomen intelektualne lastnine, kmetijstvo in tekstil. To so teme, na katere je Indija še posebno občutljiva. V začetku 21. stoletja je Indija zmanjšala povprečne carine s 35 na 23 odstotkov in odprla za tuje vlagatelje sektorje kot so zavarovalništvo, bančništvo, tiskani mediji in večino oblik proizvodnje (Luce, 2002).

4.3 UKREPI DOMAČIH PODPOR

Gospodarske reforme v Indiji v devetdesetih letih niso vplivale na politiko domačih podpor v kmetijstvu, saj so večinoma ostale nedotaknjene in so se izvajale na dva načina: z najmanjšo zaščitno ceno ali pa s subvencijami stroki inputov. Minimalna zaščitna cena se je nanašala na proizvode kot so: riž, pšenica, ostala žita, koruza, ječmen, stročnice, sladkorni trst, bombaž, arašidi, oljčna repica, sončnice, soja, barvni rumenik, koper, tobak in sezam. Ta ukrep je omogočal donosne cene pridelkov za kmetovalce, celo izven sezone. Omogočile so tudi kmetijsko raznolikost ne glede na nižje zagotovljene cene od tistih prevladujočih na trgu. Posledica tega ukrepa je, da je Indija postala samozadostna v pridelkih, zajetih v ukrep minimalnih zaščitnih cen. Le-te so do leta 2002 predstavljale 45 odstotkov celotne vrednosti kmetijske proizvodnje. Z uvedbo podpor proizvajalcem pa je še dodatno povečala proizvodnjo v državi. Mullen in sod. (2005) še ugotavljajo, da so takšne podpore povzročile pridelavo le določenih vrst poljščin in poudarjajo, da se dajanje in ukinjanje omenjenih podpor kaže v povečevanju in zmanjševanju proizvodnje.

Indijska kmetijska politika je v zadnjih tridesetih letih s pomočjo subvencioniranja stroškov za gnojila, elektriko in namakalne sisteme pokazala pozitivne rezultate (India: Foreign ..., 2003), kar je povečalo rast kmetijske proizvodnje in tako zagotovilo varnost preskrbe s hrano. Takšna politika se je izvajala že v času »zelene revolucije« v sedemdesetih in pozneje tudi v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. V devetdesetih letih so subvencije stroškov narasle na 8,5 odstotkov kmetijskega deleža BDP-ja, zadnja leta pa ima Indija presežek pridelka. Ko so svetovne cene kmetijskih proizvodov padle med leti 1998-2002 zaradi kmetijskih podpor in zaščitnih ukrepov držav po svetu, je Indija brez subvencij težko izvažala določene pridelke (Mullen in sod., 2005).

Na drugi strani pa študije Svetovne banke (India: Foreign ..., 2003) ugotavljajo, da sedanji model dodeljevanja subvencij v Indiji ni učinkovit in ni uspešen, saj takšna politika prej ko slej privede do težav. Dodeljevanje in kasneje povečevanje subvencij za državo pomeni veliko finančno breme. Tako so subvencije za energijo in namakalne sisteme povzročile finančno krizo v nekaj državah znotraj Indije. To je posledično privedlo do zmanjševanja

porabe javnih sredstev, kar je pomenilo zmanjšanje javnih investicij v podeželsko infrastrukturo, namakalne sisteme in tehnologijo in je posledično zmanjšalo tudi storilnost.

Subvencije za namakalne sisteme so bile dodeljene večjim kmetijam. Manjše kmetije si namreč ne morejo privoščiti stroškov za električno energijo, zato tudi niso priklopljene v električno omrežje. Vladni ukrep pa je tak, da tisti, ki ne uporabljajo elektrike pri namakanju zemlje, ne dobi subvencij. Tako so manjše kmetije prisiljene v namakanje svoje zemlje z vodo, ki jo pridobijo preko kanalov. Zaradi takih ukrepov bi se Indija morala nagibati k bolj transparentnim in ciljno osredotočenim mehanizmom dodeljevanja subvencij v kmetijstvu (India: Foreign ..., 2003). Poleg tega so se subvencije za energijo in vodo pokazale kot neučinkovita uporaba vode, ki je povzročila onesnaževanje voda in celo upadanje vodne gladine na nekaterih območjih.

Subvencije za gnojila, ki so predvsem iz uree, pa so dajale popačeno sliko uporabe. Da bi takšen model lahko deloval, bi morali zagotoviti nizke stroške obratovanja, splošno merjenje uporabe gnojil, plačilno disciplino, boljši transport in dovolj električne moči, zaključuje študija Svetovne banke (India: Foreign ..., 2003).

4.4 INVESTICIJE V KMETIJSTVO V INDIJI

Pri novejših kmetijskih strategijah so pomembne investicije v gospodarstvo na podeželju, pa naj si bodo te javne ali pa privatne. Najbolj pomembne so investicije v kmetijstvo. Javne investicije v kmetijstvo predstavljajo največji del investiranja v podeželje. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so se javne investicije začele zmanjševati, čeprav je na začetku kazalo, kot da se le-te zmanjšujejo na račun povečanja privatnih investicij v kmetijstvu, kar pa se ni zgodilo. Od sredine osemdesetih let so investicije izvirale bolj iz privatnega sektorja predvsem za kmetijsko opremo, namakalne sisteme in izboljšanje rodovitnosti zemljišč. Od sredine devetdesetih let se privatne investicije v kmetijstvo niso povečevale, javne investicije pa so še naprej padale (Ahluwalia, 2006).

Zmanjševanje javnih investicij ima na dolgi rok negativen vpliv na kmetijsko rast (Agriculture and ..., 2003). Zato je tak trend potrebno spremeniti, še posebno pri javnih investicijah v namakalne sisteme, pri upravljanju z vodnimi viri in pri javnih investicijah v podeželske ceste in električno infrastrukturo (Ahluwalia, 2006). Uspeh na teh področjih namreč stimulira privatne investitorje, da pričnejo vlagati svoj denar. Gulati in Landras (2003) zato v svojih delih ocenjuje, da 10 odstotkov zmanjšanja javnih investicij, vključno tistih v namakalne sisteme in energijo, pripelje do 2,4 odstotkov zmanjšanja rasti BDP-ja v kmetijstvu.

Kalirajan in Sankar (2001) se strinjata, da je potrebno spodbujati tako javne kot privatne investicije v kmetijstvo. Investicije ne glede na to, ali so javne ali privatne, ustvarjajo dobiček, ki povzroča nadaljnji tehnološki razvoj in dvigne storilnost. Storilnost z napredkom v količini in kvaliteti kmetijskega proizvoda poveča dohodek in povzroči rast kmetijske proizvodnje, kar posledično pomeni povečanje povpraševanja tako po vložkih kot po blagu. Dokazano je, da napredek kmetijske storilnosti povzroči prehajanje sredstev iz kmetijstva v proizvodni sektor in s tem stimulira splošno gospodarsko rast na lokalni in nacionalni ravni.

Srinivasan in sod. (1994) na drugi strani poudarjajo, da so javne investicije v raziskave v kmetijstvu, za namakalne sisteme in njihovo obratovanje bistvene za rast kmetijstva. Zato so se v Indiji odločili subvencionirati vložke za moderno kmetijstvo, kot so na primer boljša semena, gnojila, pesticidi, elektrika, gorivo in namakalni sistemi. Denar je bil zagotovljen iz javnega proračuna.

Zadnjih dvajset let se je trend rasti kmetijske dejavnosti v Indiji začel umirjati, kar je dolgoročno pustilo negativne posledice na gospodarstvu podeželja in njegovih prebivalcih. Potrebna denarna sredstva bi to spremenila, saj upočasnitev rasti kmetijske dejavnosti zmanjša tudi storilnost. Čeprav je bilo veliko domačih vladnih restrikcij leta 2002 umaknjenih, verjetnost ponovne uvedbe, ki si jo je zagotovila vlada, zmanjšuje vlaganja privatnega sektorja v kmetijstvo. V ta namen bi morali izboljšati kmetijsko učinkovitost, kar pa zahteva napredek na dveh področjih: uravnovežiti bi bilo potrebno vladne izdatke in zmanjšati subvencije, kar bi povečevalo število dodeljenih javnih investicij za namakanje, ureditev podeželske infrastrukture kot so ceste, trgovine in električno omrežje, omogočilo bi raziskovanje in povečanje njenega obsega. Torej bi bilo treba odstraniti restrikcije na domačem trgu, saj le-te ne vzpodbujajo privatni sektor, da bi investiral v kmetijstvo (Agricultural and ..., 2003).

Javne investicije v indijsko kmetijstvo v zadnjih desetih letih upadajo, kar je tudi posledica večjih želja po višjih subvencijah. S kmetijstvom povezane subvencije so razlog za povečanje davčnega primanjkljaja v centralni vladi kot tudi pri vladah posameznih držav znotraj Indije. V Indiji so prehranske subvencije dosegle vrednost 5 milijard USD v letu 2002/03, kar je enako enemu odstotku nacionalnega BDP-ja države. Subvencije za gnojila se sicer zmanjšujejo, vseeno pa dosegajo 2,3 milijarde USD oziroma 0,4 odstotka nacionalnega BDP-ja istega leta (Agriculture and ..., 2003).

Subvencije hrane in subvencije za stroške so ustvarile zmedo pri odločitvah kmetovalcev. Zato so le-te velikokrat neučinkovite z gospodarskega stališča in prispevajo k vedno večji nepravilni rabi zemlje. Nagnjenost k dodeljevanju subvencij zmanjšuje vire za tako zelo potrebne socialne investicije in za vzdrževanje že obstoječe podeželske infrastrukture. In

prav indijski politiki so se vpraševali, zakaj naj Indija zmanjša svoje kmetijske subvencije, ko pa ZDA in EU svojim kmetom namenja vedno več subvencij (Agriculture and ..., 2003). Kljub temu indijsko zmanjševanje kmetijskih subvencij ni več vprašanje finančnih stroškov, temveč bolj učinkovite uporabe finančnih virov.

5 RAZPRAVA

Lakota je po pravilu prisotna predvsem v državah v razvoju, saj tam živi največ prebivalstva in je delež ljudi, ki živijo v skrajni revščini, največji. To stanje povzroči smrt šestih milijonov otrok vsako leto, je vzrok za podhranjenost tistih, ki preživijo, zaradi lakote pa je prizadet njihov fizični in mentalni razvoj. Ekonomsko gledano neprestana lakota ljudem onemogoča usmerjanje energije v delo in učenje, kar je velika škoda za nacionalno gospodarstvo.

Zaradi perečega problema lakote so se v devetdesetih letih preteklega stoletja sestali predstavniki mednarodne skupnosti v sklopu Organizacije Združenih Narodov in predstavili programe, ki bi zmanjšali in postopoma odpravili lakoto. Programi poskušajo z izobraževanjem, investicijami v kmetijstvo in podeželje ter ustrezno distribucijo hrane omogočiti kakovostnejše življenje za vse tiste, ki živijo v skrajni revščini. Vsekakor pa ti ukrepi ne zadoščajo, če se država sama dovolj ne zaveda problema lakote in ustrezno ne ukrepa.

Večina držav je mnenja, da bo le z gospodarsko rastjo zmanjšala skrajno revščino in lakoto in tako izboljšala kakovost življenja prebivalstva. Kmetje se v državah v razvoju srečujejo z osiromašeno zemljo, pomanjkanjem znanja, vode, gnojil, semen in primernih orodij. Prav tako je problematična podeželska infrastruktura, ki je neustrezna ali pa je sploh ni. Vsi ti dejavniki na koncu privedejo do slabih letin, manjših zalog in zaradi neustrezne infrastrukture in distribucije tudi osamitve območij. Vse to pa ima za posledico tudi skrajno revščino in lakoto. Prav zato se odprava skrajne revščine in lakote začne na podeželju s povečevanjem storilnosti v kmetijstvu, čemur lahko pripomorejo ustrezne investicije v kmetijstvo in podeželje. S tem se povečajo prehranske zaloge, ki povzročijo padec cen na lokalnih trgih, kar omogoča večjo dostopnost prebivalstva do hrane in poveča prihodke kmetovalcev. Pogoje za tak razvoj pa lahko zagotovi le država z oblikovanjem primerne gospodarske politike.

Indija je primer velike države z ogromnim kmetijskim proizvodnim potencialom, kjer pa s hitro gospodarsko rastjo niso uspeli rešiti problema lakote, še posebno ne na podeželju. Po analizi vloge države oziroma njene politike od osamosvojitve naprej, zlasti v času petletnih planov, ki so srce indijske politike, je opaziti, da kmetijstvo ni bilo vedno prioriteta. Še manj je zaslediti napore v smeri povečevanja kmetijske storilnosti, ki naj bi posledično zmanjšala lakoto. To se je zgodilo le v šestdesetih in sedemdesetih letih s pojavom »Zelene revolucije«, ki je s pospeševanjem investicij v kmetijske dejavnike uspešno dvignila kmetijsko storilnost in za kratek čas zmanjšala lakoto.

Problem, ki je nastal po »Zeleni revoluciji«, je bil presežek kmetijskih proizvodov. Z investicijami je Indija povečala storilnost, zaloge hrane so se povečale in presežke bi bilo potrebno izvoziti. To bi kmetovalcem omogočalo višje kmetijske dohodke, ki bi se vračali v kmetijstvo in podeželje, pospeševalo njihov razvoj in jim omogočalo kakovostnejše življenje. Vendar zaradi zaprtega gospodarstva in neurejenih dostopov na tuje trge indijski mali kmetovalci niso mogli izvažati svojih presežkov, kar jih je kaj kmalu ponovno pahnilo v revščino. Priložnost za izvoz so tako lahko izkoristili le veliki kmetovalci, ki so bili bolje organizirani.

S pojavom STO se je v svetu pojavilo upanje tudi za vse tiste male kmetovalce, ki bi jim s primernimi ukrepi in investicijami v kmetijske dejavnike pomagali oziroma povečali njihovo kmetijsko storilnost, tako da bi imeli dovolj za svoje lastno preživetje kot tudi za izvoz. Za to je potrebna reforma trgovine oziroma liberalizacije trgovine. Vendar se je na pogajanjih kaj hitro pojavil problem, saj v mednarodnih gospodarskih odnosih ne velja načelo pravičnosti in odnosi so še vedno enostranski.

Strategija razvitih držav je vseskozi temeljila na njihovi zgodovinski moči in dediščini. Razvite države želijo, da svetovno gospodarstvo ostane prilagojeno potrebam razvitih oziroma nekdanjih kolonialnih metropol. Njihova pripravljenost na spremembe je zelo omejena in pripravljeni so popuščati le, ko so pritiski dovolj veliki. To kaže na zapletenost interesov, nepravičnost sedanjega sistema, nespoštovanje dogovorjenega, manipuliranje in nekorektnost v procesu pogajanj, kot tudi neprimernost mehanizmov pogajanj.

Kljub temu so zadnja pogajanja prinesla novo obdobje, kjer je moč mednarodnih nevladnih organizacij vse močnejša. Na tej osnovi že potekajo povezovanja, predvsem med državami v razvoju, ki odločno vztrajajo pri svojih zahtevah, na kar razviti do sedaj niso bili vajeni. Zato se države v razvoju vedno bolj opirajo na dvostranske sporazume. Močno se je povečalo število sporazumov med Latinsko Ameriko in Azijo. S takšnimi sporazumi si države delno zagotavljajo tisto, kar je zanje najpomembnejše: varnost preskrbe s hrano in neoviran dostop do zunanjih trgov, ki omogočajo stalno zaposlenost in so pogoj za gospodarsko rast.

To pa ne pomeni, da je multilateralizem pokopan, saj se določena vprašanja, denimo subvencioniranje kmetijstva, lahko razrešijo le z globalnimi pogajanjmi. Tudi dumping ni moč razrešiti z dvostranskimi pogajanjmi. V akademskem svetu so zadeve že zdavnaj jasne. Stroka je pokazala in z izračuni tudi podkrepila, da je potrebna odločna reforma sistema subvencioniranja, njegovo znižanje tako po obsegu kot po vrednosti.

Morda je prišel čas za bolj optimistično gledanje, saj načelni konsenz v pogajanjih že obstaja in sicer v tem, da mora EU postopoma odpraviti protekcionistične ukrepe zaščite lastnega trga, ZDA pa močno omejiti subvencioniranje kmetijstva, s tem pa bi lahko z večjimi koraki stopili na pot liberalizacije trgovine, ki bo predvsem pozitivno vplivala na podeželje v državah v razvoju in s tem zmanjševala lakoto.

6 SKLEPI

Na podlagi pregleda literature sem ugotovila naslednje:

- Na svetu je 854 milijonov lačnih ljudi, od tega 820 milijonov živi v državah v razvoju,
- Lakota ni hudo breme le za posameznika, temveč tudi za gospodarstvo v državah v razvoju,
- Kmetijstvo v državah v razvoju je najpomembnejši gospodarski sektor, ker zaposluje povprečno 65 odstotkov vse delovne sile in predstavlja okoli 36 odstotkov nacionalnega BDP-ja,
- Od 30 do 50 odstotkov podeželskega prebivalstva v državah v razvoju živi v skrajni revščini in se borijo z lakoto,
- V kolikor visoka gospodarska rast sovpada s povečevanjem kmetijske storilnosti in pravičnim investiranjem v kmetijstvo oziroma podeželje dokazano zmanjšuje lakoto, kar omogoča primerna kmetijska politika,
- Investicije v kmetijstvo in podeželje pomembno zmanjšujejo pojava revščine in lakote, še bolj so učinkovite z liberalizacijo trgovine,
- Reforma trgovine s kmetijskimi proizvodi je nujna in se lahko rešuje le na globalni ravni
- V Indiji je v letu 2002 beležimo kar 21 odstotkov lačnih ljudi
- Indija je bila do nedavnega zaprto gospodarstvo, ki se sedaj po skoraj dvajsetih letih trudi liberalizirati trgovino in se spopasti s tem povezanimi problemi,
- Kmetijstvo je eden najpomembnejših sektorjev v indijskem gospodarstvu. Kmetijstvo in sorodni sektorji so leta 2005 predstavljali 18,6 odstotkov BDP-ja in zaposlovali 60 odstotkov populacije,

- Kljub visoki gospodarski rasti Indiji brez primernih nacionalnih ukrepov, investicij in liberalizacije trgovine ne bo uspelo odpraviti lakote.

7 POVZETEK

Glavni namen diplomske naloge je bilo predstaviti problem lakote in načine zmanjševanje oziroma odpravljanja le-te s pomočjo države in liberalizacije trgovine. Teze so bile nato obdelane na primeru Indije. Za to smo preučili tako teorijo vloge države pri zmanjševanju lakote v državah v razvoju, kjer je lačnih ljudi največ, kot v sami Indiji. Nato smo povezali razvoj podeželja in s tem kmetijstva še z liberalizacijo trgovine.

Za diplomsko delo smo pregledali strokovno literaturo in analizirali statistične podatke, ki se navezujejo na pojav lakote v državah v razvoju in Indije. Predstavili smo načine zmanjševanja lakote s pomočjo različnih ukrepov kmetijske politike, ki jih izvajajo države v razvoju. Nato smo predstavili še liberalizacijo in pogajanja v sklopu Svetovne trgovinske organizacije za njeno uveljavitev, ki je ključnega pomena za odpravo lakote poleg državne intervencije. Vse navedene dejavnike smo analizirali na primeru Indije.

Na svetu živi 854 milijonov lačnih ljudi. Večina njih živi v državah v razvoju oziroma na njihovem podeželju. Lakota predstavlja hudo breme za gospodarstvo teh držav. Od 30 do 50 odstotkov podeželskega prebivalstva v državah v razvoju se bori z lakoto. Prav zato se mora odprava lakote začeti na podeželju. Hitra gospodarska rast, ki jo države v razvoju rade poudarjajo kot najučinkovitejši ukrep za reševanje problema lakote, ni dovolj, saj se le dotakne podeželja. Potreben je razvoj kmetijstva. S pravimi ukrepi kmetijske politike, kot so investicije v kmetijske dejavnike in podeželsko infrastrukturo, lahko povečamo kmetijsko storilnost, kar povečuje kmetijsko proizvodnjo konkurenčnost, kar vse posledično zmanjšuje lakoto.

S pomočjo javnih investicij v podeželsko infrastrukturo, javnih investicij za nakup zemlje, izgradnjo namakalnih sistemov, semen in gnojil lahko uspešno povečujemo kmetijsko storilnost. Javne investicije bodo nato pritegnile še privatne investitorje, kar bo finančno vzpodbudilo podeželje v celoti.

Investicije za zagon kmetijstva niso samo teorija. Pokazale so se kot izredno uspešne v državah v razvoju, kjer je kmetijska proizvodnja zelo nizka prav zaradi slabe kmetijske storilnosti. V času »Zelene revolucije« so v Indiji uspešno reševali lakoto na podeželju. Presežkov proizvodnje je bilo kmalu dovolj za izvoz. Žal pa je bila Indija takrat zaprto gospodarstvo in majhni kmetje, ki jih je bilo največ, niso imeli dostopa na tuje trge. Nezmožnost prodaje presežkov jih je kmalu ponovno pahnil v revščino in lakoto.

Liberalizacija trgovine lahko pospeši prodajo presežkov kmetijskih proizvodov na tujih trgih. Tako se dvigujejo kmetijski dohodki, ki jih kmetovalci vlagajo nazaj v kmetijstvo in podeželje, kar posledično pozitivno vpliva na razvoj podeželja in na kakovost življenja na podeželju.

Praksa v Indiji nam dokazuje, da ukrepi države same niso dovolj za odpravo lakote. Zaradi neizvedene liberalizacije trgovine ni moglo priti do prodaje presežkov kmetijske proizvodnje na tujih trgih, zaradi česa lahko zaključimo, da brez liberalizacije trgovine ni mogoče uspešno zmanjšati oziroma odpraviti lakoto v državah v razvoju. To pa je tudi razlog, zakaj je reforma trgovine s kmetijskimi proizvodi nujna. Pogajanja v okvirju Svetovne trgovinske organizacije so zato ključnega pomena za države v razvoju pri zmanjševanju skrajne revščine in lakote.

Vendar je pri reformi trgovine potrebna previdnost. Če pogajanja pod okriljem Svetovne trgovinske organizacije ne bodo potekala po načelu pravičnosti in popolne uveljavitve liberalizacije trgovine, se lahko zgodi, da si bodo razvitejše države priborile ugodnosti, ki jim bodo omogočale, da bodo pod pretvezo liberalizacije prodrle s subvencioniranimi kmetijskimi proizvodi na trge držav v razvoju in tako po načelu konkurenčnosti pahnil ostale male kmetovalce v še večjo revščino.

8 VIRI

- Agriculture in global economy: Hunger 2003. Bread for the world institute. www.bread.org/learn/hunger-reports/hunger-report-pdfs/hunger-report-2003/table-of-contents.pdf (10. jan. 2007)
- Agricultural and rural development. 2003. World Bank. www.web.worldbank.org (20. jun. 2007)
- Agricultural Policies in Non-OECD Countries. Monitoring and evaluation. 2007. Paris. Organization for economic co-operation and development (OECD): 195 str.
- Agriculture Policy: Vision 2020. 2008. New Delhi, Indian Agricultural Research Institute. www.planningcommission.nic.in/reports/genrep/bkpap2020/24_bg2020.pdf (20. jun. 2008)
- Anania G., Bohman M.E., Carter C.A., McCalla A.F. 2004. Agricultural Policy Reform and the WTO – Where are we heading? Northampton Edward Edgar, Publishing: 648 str.
- A New Approach to Special and Differential Treatment. 2004. International Food and Agricultural Trade Policy Council. www.agritrade.org/Publications/Position%20Papers/13%20SND.pdf (28. okt. 2007)
- Ahluwalia M.S. 2002. Economic Reforms in India since 1991: Has Gradualism Worked. Planning Commission. Government of India. <http://planningcommission.nic.in/aboutus/speech/spemsa/msa008.doc> (22. mar. 2008)
- Ahluwalia M.S. 2005. Reducing poverty and hunger in India: The role of agriculture. Annual Report Essay. International Food Policy Research Institute 2004-2005. <http://dx.doi.org/10.2499/0896297519.E02> (20. okt. 2006)
- Ahluwalia M.S. 2006. Reducing poverty and hunger in India: The role of agriculture. International Food Policy Research Institute. <http://dx.doi.org/10.2499/089629719.E02> (23. okt. 2007)
- Brooks J.2003. Agricultural trade reform, adjustment and poverty: Mapping the Linkages. V: Agricultural Trade and Poverty. Making Policy Analysis Count. Organization for economic co-operation and development OECD. Paris, Bia: 9-24
- Bouet A. 2006. How much will trade liberalization help the poor? Comparing global trade models. Research brief no. 5. International Food Policy Research Institute. www.ifpri.org (12. feb. 2008)
- Bussolo M. 2003. Examining the links between economic policy and poverty: examples from Ghana and India. V: Agricultural Trade and Poverty. Making Policy Analysis Count. Organization for economic co-operation and development OECD. Paris, Bia: 233-254

- Convergence elusive on first full day of consultations; cotton also discussed. Summary of 14 December 2005. 2005. World trade organization (WTO) http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min05_e/min05_14dec_e.htm (17. dec. 2007)
- Database. 2007. Euromonitor International. <http://www.euromonitor.com> (20. jun. 2008)
- Database. 2008. Central bank of India. <http://www.rbi.org.in/home.aspx> (28. maj 2008)
- Diao X., Diaz-Bonilla E., Robinson S. 2003. How much does it hurts? The Impact of Agricultural Trade Policies on Developing Countries. International Food Policy Research Institute. www.ifpri.org/media/trade/trade.pdf (18. okt. 2007)
- Diaz-Bonilla E., Thomas M., Robinson S. 2003. Trade, Food Security and WTO Negotiations: Some Reflections on Boxes and Their Contents. V: Agricultural Trade and Poverty. Making Policy Analysis Count. Organization for economic co-operation and development OECD. Paris, Bia: 59-93
- Debroy B. 2004. The Indian economy in 2040. Futures, 36: 693-702
- De Jonquieres G. 2001. All-night haggling in Doha ends in agreement WTO meeting new mood of Co-operation. Financial Times, London (15. nov. 2001): 11. <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=89913352&Fmt=3&clientId=16601&RQT> (18. jun. 2007)
- Elinder Schafer L. 2005. Obesity, hunger and agriculture: the damaging role of subsidies. British Medical Journal. 331: 1333-1336. <http://bmj.com/cgi/content/full/331/7528/1333#BIBL> (15. mar. 2007)
- Eyes wide shut. 2002. Business Asia, New York, 34, 1 (14. jan. 2002): 3-5 <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=115203806&Fmt=4&clientId=16601&RQT> (18. jun. 2007)
- Erzar V. 2005. Liberalizacija svetovne trgovine s kmetijskimi proizvodi v okviru WTO. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta: 44 str.
- Fan S., Chan-Kang C. 2004. Is small beautiful? Farm size, productivity, and poverty in Asian agriculture. Agricultural Economics, 32, 1: 135-146
- Famine in India. 2002. Encyclopedia Britannica. <http://www.britannica.com> (20. jun. 2008)
- FAO unveils global anti-hunger programme. 2002. Food and agriculture organization (FAO). www.fao.org/english/newsroom/news/2002/5500-en.html (30. jun. 2007)
- Five year plan. 2008. Time.com. <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,807766,00.html> (11. nov. 2008)

- Five year plans and development. 2003. Online Resource Center.
<http://www.nposonline.net/fiveyearplans.shtml> (11. nov. 2008)
- From the Bengal Famine to the Green Revolution. 2007. India one stop.
<http://indiaonestop.com/Greenrevolution.htm> (27. jul. 2007)
- Food Crop Map of India. Maps of India.
<http://www.mapsofindia.com/indiaagriculture/foodcrops.htm> (5. nov. 2007)
- General Agreement on Tariffs and Trade. 2007. CIESIN Thematic Guides. Columbia University.
<http://www.ciesin.org/TG/PI/TRADE/gatt.html> (12. mar. 2008)
- General overview of the Agricultural Sector. 2007. Ministry of Agriculture, Consumer Affairs and Food and Public Distribution. Government of India
http://india.gov.in/sectors/agriculture/agriculture_overview.php (12. mar. 2008)
- Gospodarska rast v svetu enakomerno razporejena. 2007. Delo.si. (19.maj 2007).
http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,36,213395 (19. dec. 2007)
- Gulati A., Landes R. 2003. Policy reform and farm sector adjustment in India. Workshop on Agricultural Policy Reform and Adjustment. Imperial College.
<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/15735/1/cp03la01.pdf> (22. mar. 2008)
- Gupta S. P. 2002. Agricultural Policy: Vision 2020. New Delhi. Indian Agricultural Research Institute,
http://www.planningcommission.nic.in/reports/genrep/pl_vsn2020.pdf (12. jul. 2008)
- Gupta J. 2004. Global sustainable food governance and hunger: Traps and tragedies. British Food Journal, 106: 406-416.
<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=663347211&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&Vname=PQD> (25. maj 2006)
- Heitzman J., Worden R.L. 1995. India: A Country Study. <http://countrystudies.us/india/> (20. jun. 2008)
- Ikenson D., 2007. Is Trade Liberalization a Product of Domestic or International Processes? Lessons from Doha. Tasman Transparency Group's Conference on Domestic Transparency at the Lowy Institute, Sydney, Australia.
<http://www.free-trade.org/node/708> (23. jun. 2007)
- Ingco M. 2003. Agriculture, Trade and the WTO. The National Bank for Reconstruction and Development. Washington D.C., The World Bank: 252 str.
- India at a glance. 2007. World bank. 2007. http://devdata.worldbank.org/AAG/ind_aag.pdf (20. okt. 2007)

- India's five year plan. 2008. Economy Watch. <http://www.economywatch.com/five-year-plans/> (11. nov. 2008)
- India: Foreign trade policy. 2007. World bank. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/SOUTHASIAEXT/EXTSARREGTOPINTECOTRA/0,,contentMDK:20592520~menuPK:579454~pagePK:34004173~piPK:34003707~theSitePK:579448,00.html> (10. jun. 2007)
- India Sustaining Reform, Reducing Poverty. 2003. Report No. 25797-IN. World Bank Development Policy Review. World bank. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2003/07/18/000012009_20030718114757/Rendered/PDF/257970IN.pdf (22. mar. 2008)
- Kalirajan K.P., Sankar U. 2001. Agriculture in India's economic reform program. Journal of Asian Economic, 12: 383-399
- Knez N. 2006. Seminarska naloga pri predmetu Patologija: Podhranjenost. Univerza v Ljubljani, Medicinska fakulteta. www.mf.uni.si/Slike/Gradivo/patologija-seminarji/Skupina3/Podhranjenost.doc (31. jul. 2007)
- Kumar A.V. 2003. India and a One-Child-Policy. South Asian Voice. http://india_resource.tripod.com/one-child-policy.html (17. feb. 2008)
- Loftas T. 1995. People and population at risk. Dimension of need. An atlas of food and agriculture. <http://www.fao.org/docrep/u8480e/U8480E05.htm> (12. dec. 2007)
- Luce E. 2002. Reform goes ahead despite opposition to Doha: Trade by Edward Luce: Competition from China is likely to spur continued trade liberalization in India. Financial Times, London (23. sep. 2002): 4. <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=190219561&Fmt=3&clientId=16601&RQT> (18. jun. 2007)
- Map of India. 2008. Maps of India <http://www.mapsofindia.com/> (24. avg. 2008)
- Madeley J. 2000. Trade and hunger—an overview of case studies on impact of trade liberalization on food security. Stockholm, Forum Syd: 77 str.
- Mullen K., Orden D., Gulati A. 2005. Agricultural Policies in India: Producer Support Estimates 1985-2002. MTID Discussion Paper No. 82. International Food Policy Research Institute. www.ausaid.gov.au/publications/pdf/agriculture_india.pdf (20. mar. 2008)
- Muller A.R., Patel R. 2004. Shining India? Economic Liberalization and Rural Poverty in the 1990s. Policy Brief No. 10. Institute For Food and Development Policy. <http://www.foodfirst.org/pubs/policy/pb10.pdf> (30. maj 2008)

- Murrah J. 2004. Breeds of livestock. Department of animal science. Oklahoma State University. 18. marec 2004.
<http://www.ansi.okstate.edu/breeds/other/buffalo/murrah/index.htm> (19. okt. 2007)
- Nafziger E.W. 2006. Economic development. Fourth Edition. Cambridge, Cambridge University Press: 846 str.
- National Agriculture Policy. 2007. Government of India. www.india.gov.in (20. mar. 2008)
- Novak M. 1994. Dober dan revščina: dejstva, pristopi politike. Ljubljana, Socialna Zbornica Slovenije: 233 str.
- O'Grada C. 2007. Making Famine History. Journal of Economic Literature, XLV: 3-36
http://www.ucd.ie/economics/staff/dmadden/mar07_Article1.pdf (12. dec. 2007)
- Orden D., Kaukab R.S., Diaz-Bonilla E. 2002. Liberalizing Agricultural Trade and Developing Countries. Carnegie Endowment for International Peace.
www.carnegieendowment.org/files/Agricultural-Liberalization-IssuesBref.pdf (28. mar. 2007)
- Padmanabhan S.Y. 1973. The Great Bengal Famine. Annual Review of Phytopathology, 11: 11-24.
<http://arjournals.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.py.11.090173.000303?cookieSet=1&journalCode=phyto> (12. dec. 2007)
- Parikh K.S., Narayana N.S.S., Panda M., Kumar A.G. 1997. Agricultural Trade Liberalization: Growth, Welfare and Large Country Effects. Agricultural Economics, 17: 1-20
- Peng T., Cox T.L. 2006. An economic analysis of the impacts of trade liberalization on Asian dairy market. Food Policy, 31: 249-259
- Pravin K., Devashish M. 1998. Trade liberalization, market discipline and productivity growth: new evidence from India. Journal of Development Economics, 56: 447-462
- Pinstrup-Andersen P. 2005. Just do the Math: How Agricultural trade and subsidy policies in rich countries harm poor people in developing countries. Bread for the World. Institute www.bread.org/about-us/institute/trade-sidebars/just-do-the-math-how.html (10. dec. 2006)ž
- Poverty alleviation in rural India–strategy and progammes. 2006. Planning Commission of India
http://planningcommission.nic.in/plans/planrel/fiveyr/10th/volume2/v2_ch3_2.pdf (20. jun. 2008)

Poverty Net Overview. 2006. World bank.

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/0,,contentMDK:20153855~menuPK:373757~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:336992,00.html> (14. jun. 2006)

Progress towards the Millennium Development Goals, 1990-2005. 2005. United Nation Statistics Division. 2005. http://unstats.un.org/unsd/mi/goals_2005/goal_1.pdf (5. mar. 2007)

Pro-poor public investment program. 2007. International Food Policy Research Institute (IFPRI). www.ifpri.org (12. feb. 2008)

Rakesh J. 2006. What will it take for the Indian capital market to lead the country's growth. New Delhi. Business Today.: 64 str.

Sachs J.D. 2004. Ending world hunger. The Earth Institute at Columbia University. www.earth.columbia.edu/sitefiles/File/about/director/documents/Poder/004.pdf (26. jun. 2008)

Sachs J.D. 2006. How to Help the Poor: Piecemeal Progress or Strategic Plans? The Earth Institute at Columbia University. www.earth.columbia.edu/sitefiles/File/about/director/documents/LancetApr222006-ReviewofEasterly.pdf (29. maj 2008)

Sachs J.D. 2007. Breaking the Poverty Trap (extended version). Targeted investments can trump a region's geographic disadvantages. The Earth Institute at Columbia University. <http://www.sciam.com/article.cfm?id=braking-the-poverty-trap-extended&sc=I100322> (23.jun. 2008)

Saksida L. 2002. Globalizacija: Spremembe, ki jih prinaša in obeti. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta: 46 str.

Sen B. 1994. Uruguay Round of GATT Negotiations: Implications for Contracting Parties. Magistrska naloga. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta in Mednarodni center za upravljanje podjetij v javni lasti: 107 str.

Senjur M. 1993. Gospodarska rast in razvojna ekonomika. 1. natis. Ljubljana, Ekonomska fakulteta: 537 str.

Shiva V. 2004. The future of food: countering globalization and decolonization of Indian agriculture. Futures, 36: 715-732

Singh S. 2006. Food security-effectiveness of the public distribution system in India. Magistrsko delo. Ljubljana. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta in Center za promocijo podjetij: 90 str.

- Srinivasan T.N., Yifu Lin J., Sung Y. 1994. Agriculture and trade in China and India. Policies and Performance since 1950. San Francisco, An International Center for Economic Growth Publication: 224 str.
- South Asia: Bangladesh, Bhutan, India, Maldives, Nepal, Sri Lanka. 2007. Asian Development Bank.
http://www.adb.org/Documents/Reports/Annual_Report/2007/Annual-Report-2007-Vol01.pdf#page=62 (20. maj 2008)
- Stop the Dumping! How EU agricultural subsidies are damaging live hoods in the developing world. 2002. Oxfam.
www.globalpolicy.org/socecon/trade/subsidies/2002/10stopdumping.pdf (12. jun. 2008)
- Svedberg P. 2002. Hunger in India – Facts and Challenges. Stockholm University, Institute for international economic studies. www.iies.su.se/publications/seminarpapers/699.pdf (25. okt. 2007)
- Swaminathan M.S. 2003. Towards hunger-free India: Count down to 2007. Current science, 84: 10
- Timeline: World Trade Organization. 2007. BBC News. <http://www.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/europe/country-profiles/2430089.stm> (12. jun. 2008)
- The Bengal Famine. 2007. BBC/OU Open2.net
<http://www.open2.net/thingsweforgot/thebengalfamine.html> (12. dec. 2007)
- The National Portal of India. 2008. The Government of India. <http://www.india.gov.in> (4. avg. 2008)
- The Millennium Development Goals Report 2006. 2006. United Nation Organization. 2006. <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2006/MDGReport2006.pdf> (5. maj 2007)
- The state of food insecurity in the world 2006. 2006. Food and Agricultural Organization (FAO). <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/a0750e/a0750e00.pdf> (31. jun. 2007)
- The World Factbook. 2002. Central Intelligence Agency.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (12. jun. 2007)
- Trade: Farm Policy in the Global Economy. Chapter 3. 2007. Bread for the world
www.bread.org/learn/hunger-reports/hunger-report-pdfs/hunger-report-2007/Chap3.pdf (26. maj 2007)
- Two years of activities of the G20: moving forward the Doha Round. 2005. G-20.
http://www.g-20.mre.gov.br/conteudo/19082005_Breviario.pdf (19. dec. 2007)

- UN Millennium Development Goals. 2005. United nations. www.un.org/millenniumgoals/ (8. avg. 2007)
- Understanding the WTO. 2007. World Trade Organization www.wto.org (20. mar. 2008)
- Urh I. 2007. Vpliv globalizacije na trg dela v državah v razvoju. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta: 46 str.
- Virmani A. 2006. Poverty and hunger in India: What is needed to eliminate them. Planning commission. The Pakistan Development Review, 45, 2: 241-259
- Wiggins S. 2003. Trade reform, agriculture and poverty in developing countries: A review of the empirical evidence. V: Agricultural Trade and Poverty. Making Policy Analysis Count. Organization for economic co-operation and development OECD. Paris, Bia: 287-294
- Where we work – India. 2007. United Nations World Food Programme. http://www.wfp.org/country_brief/indexcountry.asp?region=5§ion=9&sub_section=5&country=356 (30. mar. 2007)
- Webb J., Else L., Bond M., Cohen D. 2004. Hungry for change. New Scientist, 2456: 42
- World Marketing Data and Statistic. 2007. Euromonitor International. www.euromonitor.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/womdas/default.asp (27. jun. 2007)
- World food summit five years later. 2002. Food and Agriculture Organization (FAO). <http://www.fao.org/WorldFoodSummit/english/index.html> (5. dec. 2006)
- World Food Summit: Basic Information. 2005. United States Department of Agriculture. Foreign Agricultural Service. (22. feb. 2005). www.fas.usda.gov/icd/summit/basic.html (6.okt. 2007)

ZAHVALA

Diplomska naloga je nastala s pomočjo ljudi, katerim bi se rada iskreno zahvalila. Njihove spodbude, mnenja in nasveti so ključno vplivali na moje življenje, mišljenje in ambicije, po katerih je nastala končna podoba diplomske naloge.

Posebno zahvalo izrekam mentorju profesorju dr. Emilu Erjavcu. Njegovi strokovni nasveti, predlogi in mnenja so bistveno pripomogla k oblikovanju naloge. Zahvaljujem se mu za prijaznost in vse spodbude tekom nastajanja diplomske naloge.

Recenzentu docent dr. Luki Juvančiču se zahvaljujem za pregled naloge, za prijeten pogovor ter vse njegove nasvete.

Zahvaljujem se tudi dr. Nataši Siard za pomoč pri oblikovanju naloge in ga. Karmeli Malinger za lektoriranje angleškega izvlečka.

Hvala predsedniku komisije profesorju dr. Juriju Poharju za pregled diplomske naloge.

Hvala vsem prijateljem in kolegom za vse prelepe trenutke in za moralno podporo v času študija.

Najlepše se zahvaljujem vsem svojim domačim. Staršema in bratu za vso ljubezen in oporo ter pomoč tekom študija. Starim staršem za nasvete in finančno pomoč.

Boštjan, iz srca se ti zahvaljujem za vso pomoč, razumevanje ter vse vzpodbude v trenutkih, ko sem jih najbolj potrebovala.

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Ajda POGAČAR

**LAKOTA IN KMETIJSTVO V
DRŽAVAH V RAZVOJU – PRIMER INDIJE**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2008